

SOTIFØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 28 - November 2004 - Årgang 15

Foto: Lars Ove Hansen

SOTHØNA

Nr. 28 • November 2004 • Årgang 15

Medlemsblad for Østensjøvannets Venner

I denne utgaven kan du lese om:	Side
Leder - Tørrskodd rundt vannet	3
Mitt Østensjøvann; Helge Sollie forteller	4
Oppsal Vel 100 år	7
Insektforskning gjennom et sekel	11
Cathrines hjørne; om støy, veier og trafikk	14
Oppsalvandring	16
Karnappmannen, del 8	18
Felthåndbok om smådyr	21
Oldtidsveier, slep og kongeveier	25
50 år siden Østensjøplanen ble lagt frem	25
Norges Naturvernforbund 90 år	25
Minna Wetlesens "Husholdningsbog"	26
Entomologiens historie i Norge	27
Kunstgressbanen på Rustadfeltet	27
Østensjødagene	28
Dyreliv i Østensjøområdet	29
Insektdagen, 13. juni	30
Strandsnipe	33
Skilting ved gravfeltet på Tallberget	34
Forvaltningsplanen for Østensjøområdet	34
Karuss - en innvandrer	35
Gulveis	36
Langerudbekken åpnes	36
Undervisningsopplegg for skolene	37
Spretthaler	37
Sothøne stjeler egg	38
Storskarv på besøk	38
Flaggermusnatt for de yngste	39
Stor satsing på våtmarker	39
Jernbanen 150 år	40
God nettvirkning	40
Utstilling av historiske bilder	41
Byøkologi i praksis	41
Oppsal skole 50 år	42
Husholdningsskolen på Abildsø	42
Elvelangs i fakkellys	43
Brann på Abildsø	43
Julegaver	44
Øya som kantret	45
Ny kirke på Bøler	46
Sen slåttonn	46
Karnappmannen samlet von Trepka-familien	47
Årets siste fugletur	47
Vannledning fra 1903	48
Opp av asken	48
Idrettshallen på Manglerud	48
Bruk av Østensjøområdet	49
Åpning av kulturlandskapet	49
Almesyken på fremmarsj	49
Biologisk mangfold	50
Rydding i brenneriruinene	54
Toppdykkere ved Østensjøvannet	56

Skadet fugl kan meldes Fuglehjelpen:

Tlf.: 911 65 789 og 900 86 161

Forurensning

Ved forurensning, oljeutslipp eller liknende, kontakt vann og avløpsetatens telefonvakt (hele døgnet): tlf.: 23 43 79 00

ØSTENSJØVANNETS VENNER

POSTBOKS 77 OPPSAL

0619 OSLO

Bankgirokonto: 7874.05.56761

Organisasjonsnr.: 983034446

E-post til redaksjonen og styret:

post@ostensjovannet.no

Hjemmesider:

www.ostensjovannet.no

Redaksjon

Leif-Dan Birkemoe (Redaktør)

Tlf.: 22 27 51 93

dbirkemo@online.no

Paul Fekjær

Tlf.: 22 64 58 13

Finn A. Gulbrandsen

Tlf.: 22 27 28 10

Sats og layout, Sponsorkontakt

John H. Liberg

Tlf.: 22 26 05 17

liberg@bredband.no

Grafisk

John H. Liberg

Trykk

Nordberg Trykk

Omslagsfoto: Lynggresshoppe

Lars Ove Hansen

Førstesidologo: Anne Durban

Opplag: 3 000 eks.

Foreningens styre

Leder: Amund Kveim

Tlf.: 22 27 43 86

Nestleder: Finn A. Gulbrandsen

Tlf.: 22 27 28 10

Sekretær: Anne Berit Gyberg

Tlf.: 22 28 97 46

Kasserer: Leif-Dan Birkemoe

Tlf.: 22 27 51 93

Styremedlemmer:

Johan Mollatt

Eirik Wærner

Audun Brekke Skrindo

Varamedlemmer:

Hanne Blesvik

Paul Fekjær

Solveig Olavsén

Medlemskontingent 2003

Hovedmedlem: kr. 100

Hustandsmedlem: kr. 10

Foreninger m.m.: kr. 400 +

Firmaer/bedrifter m.m.: kr. 800 +

Kontingenten betales til foreningens bankgirokonto: 7874.05.56761

ISSN 1504-0615

Redaksjonen avsluttet 12. nov. 2004

Bilder uten navngitt fotograf er tatt av
Leif-Dan Birkemoe

Vi takker våre annonsører for støtte til
utgivelse av bladet

Leder i Østensjøvannets Venner, Amund Kveim.

Det begynner å bli lenge siden man sist kunne gå tørrskodd rundt Østensjøvannet, men Friluftsetaten i Oslo kommune gjennomfører nå den lenge etterlengtede rehabiliteringen av turveiene. Nytt toppdekke og dreneringsrør legges ut og snart vil turveiene igjen være fremkommelige også for de som ikke har vadestøvler. Gode turveier i Østensjøområdet er en nødvendighet, ikke bare for rekreasjon og opplevelser, men også for å unngå slitasje på de sårbare omkringliggende arealene.

Grunnforholdene rundt Østensjøvannet er fra naturens side mange steder myrlendt. Dette betyr at massene som kjøres på som underlag for turveiene synker og at veiene lett oversvømmes. I gammel tid var man flinkere til å hensynte slike forhold. Sommerveiene ble da lagt litt opp i høyden der det er tørrere, mens man om vinteren gjerne benyttet frossen mark og is som vei. Dette har vi flere eksempler på i vårt område. Turveiene våre er flere steder lagt alt for nær vannet og våtmarksområdene, og bidrar derved til store erosjonsproblemer. Traséene må derfor i fremtiden stedvis legges noe om, slik at vegetasjonen gis en mulighet til å reetablere seg.

Det pågår for tiden en rekke byggeprosjekter i vårt nærrområde. Noen av prosjektene vil dessverre bidra til å svekke inntrykket av Østensjøvannet omringet av grønne åsrygger. Dette må vi leve med; vannet ligger tross alt midt i byggesonen i landets hovedstad, bare noen få km fra sentrum. Vi har også akseptert kunstgressbane på Rustadfeltet og den nye hallen på Manglerud. Det er likevel en grense for hva området tåler, og da må vi si fra. Tidvis kan prosjekter, som i utgangspunktet ikke er ønskelige, likevel bli akseptable dersom de følges av tilleggstiltak som gir positiv virkning for naturen. Den 9. november ble første spadesticket tatt for

Turveien, her på østsiden av vannet, har fått et fint og jevnt dekke som er behagelig å ferdes på både for gående og syklende.

Tørrskodd rundt vannet

å bringe Langerudbekken opp i dagen fra Bogerudmyra og vestover mot Langerudsvingen. Slike bekkeåpninger er viktig både for vannrensingen og for det biologiske mangfoldet. Vi setter stor pris på dette tiltaket, og vi vil arbeide for å få til slike løsninger flere steder i vårt område.

Planene om en ny kirke på Bøler begynner å ta form og vinnerutkastet i arkitektkonkurransen er både spennende og utfordrende. Som nærmeste nabo til Østensjøområdet Miljøpark og Bølerbekken forventer vi at Kirken tar ansvar og betydelige hensyn når det gjelder plassering og utforming. Å bibeholde åsryggens grønne preg sett fra Østensjøområdet må i denne sammenheng være viktig. Et samlet bydelsutvalg har nå gått inn for å anbefale et forprosjekt for å gjenåpne Bølerbekken på deler av strekningen fra Bøler kirke til Østmarkveien. Første steg i en slik prosess må derfor bli å sørge for at et åpent bekkeløp blir en del av utformingen av kirketomten.

Amund Kveim

Det første spadesticket ved Langerudbekken ble tatt 9. november. Fra venstre: Amund Kveim, leder i Østensjøvannets Venner, Knut Strømsnes i entreprenørselskapet Wærner Anlegg AS, Kristian Vahl Østbye, landskapsarkitekt i Friluftsetaten enhet for idrett og bad og forsker Bent Braskerud fra Jordforsk, NLH på Ås.

Mitt Østensjøvann

Helge Sollie forteller om Oppsal:

Det startet med en liten forstad i skogen

Av: Leif-Dan Birkemoe

Helge Sollie har i alle år bodd i Vilbergveien på Oppsal. Hans deltakelse i forenings- og organisasjonsliv spenner over et vidt spekter. Helge har en imponerende hukommelse som fremkaller minner fra livet på Oppsal før, under og etter krigen. Han minnes også samtaler i unge år med mennesker som vokste opp som de første innflyttere i Oppsalskogen på begynnelsen av 1900-tallet. Kombinert med egen botid kan han berette om Oppsals utvikling fra et strevsomt nybyggersamfunn frem til et fullt utbygd distrikt. Som urinnbygger er han et lokalt "oppslagsverk" for de som vil vite litt om Oppsals fortid.

Vilbergveien 13 – med postadresse Villa Vilberg, Øvre Oppsal. Huset ble bygget tidlig på 1900-tallet og revet i 1982. Helge Sollies foreldre kjøpte huset i 1923. Skiltet fra gamle Villa Vilberg er slått opp ved porten til Vilbergveien 13. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

Helge Sollies foreldre kjøpte Villa Vilberg i 1923, med postadresse Øvre Oppsal. Navnet Vilberg kan stamme fra et sted med samme navn i Eidsvoll kommune eller at tomte rett og slett ligger på "ville berget", som Helge uttrykker det. Når Vilberg i Eidsvoll trekkes frem er det fordi innflytterne ofte kalte sitt nye hjem med samme navn som stedet de flyttet fra. Det var brukseier Anton Tschudi som kjøpte Søndre Oppsal gård og utparsellerte eiendommen i 136 tomter. Villa Vilberg ble bygget på en av disse tomtene tidlig på 1900-tallet. Huset ble revet i 1982 for å gi plass til en moderne bolig, slik det gikk med de fleste av husene fra den første tiden. Da Helges foreldre kjøpte Villa Vilberg var det, i tillegg til bolig, kafedrift der – Kafé Vilberg. Bygningen var i sveitserstil, to etasjer, saltak og midtparti med veranda, også i to etasjer.

Vi ber Helge fortelle litt om gamle Oppsal.

Utbyggingen i Oppsalskogen var Norges første forstadsbebyggelse, en liten forstad i skogen, ble det sagt. De som slo seg ned bygget sine boliger, de var pene og ordentlige, byggmestere hjalp jo til. De stakkars hestene måtte slite med tunge lass – opp den bratte Oppsalveien – før de kom opp på platået for så å fortsette videre opp i skogen. Oppsal gård lå her, men ellers var det ikke mange hus før nybyggerne kom.

Helge Sollie stod modell for billedhuggeren Sigurd Nome da han laget kunstverket "Rormannen" som del av utsmykningen til Rådhuset i Oslo. Rormannen, plassert her i 1945, troner på balkongbrystningen på østre karnapp.

Billedhugger Sigurd Nome

Billedhugger Sigurd Nome (1911-1979) hadde sitt hus og atelier i Jørnsløkkveien rett før den munner ut i Vetlandsveien. Nome bygget ut huset og bodde der i mange år, forteller Helge. Kikker man inn på eiendommen i dag kan man se skulpturer og søyler som vitner om en aktiv billedhugger. Nomes statuetter og skulpturer står flere steder i Oslo, på Nasjonalgalleriet og ellers rundt i landet. Sigurd Nome spurte en gang om Helge kunne få bruke han som modell i forbindelse med skulpturen "Rormannen" som skulle inngå i den kunstneriske utsmykningen av Oslo rådhus. Helge forteller at han stod ved noe som lignet et ror på et skip ikledd en sjømannsgenser. Jeg stod stille fem minutter ad gangen på en liten forhøyning i et av rådhusatelierene under krigen, forklarer Helge. Granittrelieffen ble i 1945 plassert på balkongbrystningen ved østre karnapp. "Rorhjulets symmetri kontrasteres av mannens bevegelse, og det hele sammenholdes i en knapp og noe stilisert naturalisme"¹, heter det i en beskrivelse av kunstverket.

Vei, vann og elektrisk kraft

Da nybyggersamfunnet skulle etablere seg på begynnelsen av 1900-tallet manglet det meste av infrastruktur. Vei, vann og strøm ble viktige saker for Oppsal Vel som ble stiftet i

oktober 1904, altså for 100 år siden. Som formann i mange år har Helge også satt seg grundig inn i vellets og distriktets historie. Utparselleringen av tomter var gjennomført i privat regi og Aker kommune hadde nok ikke den samme oppmerksomhet på Oppsal-distriktet som ved utbygging av kommunale tomter, for eksempel på Nordre Skøyen. Derfor måtte innbyggerne selv gjøre mye av jobben på dugnad, organisert gjennom foreningsarbeid. Det er bakgrunnen for de mange private veiene på Oppsal. Rundt 1910 bodde det om lag 300 mennesker på Oppsal.

Fra Østensjøveien ble det omkring 1915 opparbeidet en vei forbi Rønning til Oppsal, dvs. over området der Skøyenåsen skole ligger i dag, noe som var til stor hjelp. Haakon Tvetter på Østensjø gård fikk senere gjennomført planen om vei fra Østensjø skole til Oppsal gård. Veien er jo oppkalt etter han. Elektrisk kraft ble tilbudt innbyggerne etter 1915.

Oppsal Landhandleri holdt til i hovedbygningen på Oppsal gård. Inngangen til landhandleriet er på hjørnet til venstre. Bildet er fra et postkort datert 30. mars 1916. Hovedhuset ble ombygget i 1949.

Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

Brønnvann var til å begynne med det vanligste, men i tørre somrer måtte nok mange hente drikkevann i bekker og oppkommer. Skylling av klesvask måtte enten foregå ved en vannpost ved Østensjø gård eller tas med inn til Skøyenputten. På 1930-tallet fikk man sommervannledning, men vann- og kloakk fikk vi først på 1950-tallet, beretter Helge.

Oppsal under krigen

Helge kom med i Milorg 13132 fra 1943 – 16 år gammel. Oppdraget var å spionere på tyskerne. Han startet i sanitetsgruppen og endte i geværtroppen. Det var demonstrasjon og opplæring i bruk av håndgranater, sprengstoff og vaktoppdrag. Det var tysk forlegning på Oppsal gård. Halvmilitære griserøktere som var bevæpnet. Kjøtt ble levert til tyske Wehrmachts-forlegninger rundt omkring. Oppsal gård var en militærpost, men hovedhuset var ikke okkupert. Hans Løvset med familie bodde her og de ble ikke forvist.

Haakon Tvetters vei var avsperrert – her var det ingen passasje. Det var sperring tvers over veien. Under krigen ble det kjørt godsvogner på Østensjøbanen. Som gods mottok Helge våpen pakket i kasser merket Stavanger Stål. Fra Oppsal stasjon ble kassene kjørt med kjerre sammen med skyller som skulle leveres til villagrisene på Oppsal. Kamouflasjen var på den måten ideell. Våpenkassene ble lagret på høyloftet i Vilbergveien hjemme hos hans foreldre. Etter krigen kom det frem mange slags våpen, også franske sabler og våpen fra 1. verdenskrig. Leveransene kom fra folk som ville kvitte seg med våpen. Dette forskrekket mine foreldre da det ble klart hva jeg hadde gjemt unna på eiendommen, legger Helge

Opsahl Landhandleri

(Eier: Ole Jerpset)

Østensjø pr. Bryn st. – Telefon 19351.

*All hvad De trenger i kolonial og selenærer
er der til at tilgaaes paa en god og rimelig pris
Daglig ny frisk middagsmat. Alt i forskuffer an-
befales. Østres paa malerwaer og bygningsartikler
ekspederes prompt til dagens billigste priser.*

Butikkskilt fra Ole Jerpsets butikk på Oppsal rundt 1930. Ole Jerpsets første butikk var på Oppsal gård. Senere kjøpte han tomt og bygde butikk på eiendommen Magnor. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

til. Helge sier han holdt lav profil. Han gikk på skole på Grorud og tok toget fra Bryn stasjon. Der var det ofte kontroll. Det gjaldt derfor ikke å ha illegale skrifter på seg! Helge lå i dekning i Østre Aker kirke etter opprullingen av en Milorg-gruppe i februar 1945. Det var presten Arne Sørby som fikk skjult han og noen andre Milorg-karer her i en kritisk periode. Fra en radio som var gjemt under alteret lyttet de på sendingene fra London. Kirken var også i bruk som våpenlager. En av oppgavene de hadde var å pusse våpnene fri for fett. Våpnene var fraktet hit etter flyslipp i Nordmarka i en varebil merket Nordstrand Samvirkelag.

På evakueringsdagen, også kalt panikkdagen, 10. april 1940, samlet mange seg utenfor forretningen til Jerpset. De flyktet med trikken fra sentrum og gikk av på endestasjonen Oppsal. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

Jerpsets butikk

På hjørnet av Østmarkveien og Vetlandsveien, rett overfor Oppsal senter, ligger det en trebygning inntil Rimi-butikken. De fleste husker vel bygningen med sparebanken som ble nedlagt for noen år siden, nå er det Postbankens eiendomsmeglere som holder til her. Her lå manufakturforretningen til Asta og Ingrid Jacobsen som tilhørte eiendommen Magnor. I 1934 nærmest nedla Asta og Ingrid sin forretning ved å flytte den til et skur inntil stabburet på gården. Samme år ble manufakturen til Jacobsenfrøknene revet og kjøpmann Ole Jerpset bygget et nytt forretningsbygg, det som står der i dag, og flyttet sin forretning fra Oppsal gård. Ole Jerpset åpnet forretningen med kolonial, kjøtt og manufaktur. Senere er det bygget ut på siden der Rimi er i dag. Forretningsområdet ble Jerpsets domene idet han kjøpte hele tomta. Jeg kjørte mye sammen med Jerpset i lastebilen hans. Bak den nye bygningen stod det er svær låve.

Under krigen satt jeg ofte på låven og hogg knott til generatoren til bilen hans. Ole Jerpset var en flink forretningsmann, understreker Helge.

Rustad landhandleri

Det var ikke mange forretninger på Oppsal i den første tiden. Da måtte man gå til Bryn eller Grønland for å få det man trengte. I tillegg til Jerpsets butikk kom det opp en butikk som het Rustad landhandleri. Rustad, som tidligere var et lite gårdsbruk, lå der hvor det røde stabburet ligger i dag, omtrent på hjørnet av Glitreveien og Oppsalveien. Arne Olsen drev forretning på samme sted som han bodde, men huset ble revet for mange år siden. Det bodde også tre damer i huset, hvorav to av dem var i butikken. Solveig het den ene, hun var halt og hadde litt pukkel. Og så var det en som het Rakel, men hun var kontordame. Hun fikk navnet "ruklet på rastad" i stedet for Rakel på Rustad. Alle fikk jo som regel klengenavn her oppe. Det stod også en hytte på stedet. Der ble det drevet skomakerverksted i mange år. Hit gikk vi med skotøyet vårt.

Endesløyfen for trikken på Oppsal stasjon. Leskuret, også kalt "trikkesjappa", til høyre. Bildet er tatt en søndag på 1940-tallet og viser skifolket som venter på trikken. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

Trikken til Oppsal

Min far fortalte at før trikken kom, gikk de på ski om vinteren og syklet om sommeren ned til Bryn jernbanestasjon for å komme til byen. Der satte de skia opp mot veggen, og der stod de når de skulle hjem igjen om kvelden. Det gikk buss på Østensjøveien, men den var det ikke mange som brukte, - den var ikke helt god, ble det sagt. Det var et første forsøk på kommunikasjon til Østensjø og Oppsal. Da Østensjøbanen skulle anlegges var det stor diskusjon. Mange ønsket at den skulle legges parallelt med Østensjøveien, men heldigvis ble traseen valgt der den ligger i dag. Det var i 1926 at trikken begynte å gå til Oppsal. Venteskuret kalte vi for "trikkesjappa". På søndagene kom det alltid mange mennesker med trikken for å gå tur. Da jødeboligene² ble bygget, bebodd av mennesker som hadde vært rammet av krigen, fikk de jo sjokk den første søndagen de bodde her, det kom jo så mange folk, ja det var rene folkevandringen. De trodde at det var evakuering da det kom så mange mennesker med trikken som skulle gå tur. Og de var turkledd. Man gikk ikke på tur andre dager enn søndag, understreker Helge.

Kiosken eller bua som ligger rett over for T-banestasjonen har også sin historie. Den første kiosken var det postmann Bue i Postverket som eide. Hans barnebarn Sverre Bue drev i mange år før kiosken gikk ut av familien og ble Kjells storkiosk. Den er senere blitt til den kiosken som står her nå, med bredt vareutvalg og navnet Handleriet.

Velhuset

La meg ikke glemme å nevne Velhuset som ble bygget i 1931/32. Tomta ble gitt av Anton Tschudi tidlig på 1900-tallet, men det skulle altså gå mange år før prosjektet ble realisert. Huset brant ned våren 1972, men vi kan vel si at Oppsal samfunnshus, slik vi kjenner det i dag, er en direkte arvtaker etter det gamle huset.

Rundflyging fra Østensjøvannet

Helge forteller at han godt kan huske at to fly med skiunderstell drev flyging med passasjerer fra Østensjøvannet. Det må ha vært tidlig på 1930-tallet. Her kan vi hjelpe til med at dette trolig var fly av typen Tiger Moth som selskapet Lotsberg & Skappel drev rundflygninger med fra høsten 1932 til de gikk sammen med Viggo Widerøe i 1934. Drøyt ti år tidligere var det også rundflygninger fra Østensjøvannet, den gang var det Leif Lier som var pilot.

Det nye Oppsal

Og hva tenkte så befolkningen da Oppsal-byen skulle bygges etter krigen? Det var litt av et sjokk for befolkningen her oppe å se hvor stor byen skulle bli. Vi var omtrent 2.000 før krigen, og nå skulle det bli 20.000 – det var en enorm belastning for distriktet. Men det gikk jo på et vis – folk var velvillige. Vi som har vært aktive i Oppsal Vel i alle disse årene har ofte sagt: Hva skal vi gjøre når foreningen blir 100 år? Noen mente at da kan vi avikle hele greia. Det er blitt så mange andre som stiller med befolkningens behov. Men sånn som situasjonen er akkurat i dag så ser det faktisk ut som foreningen er levedyktig i ennå mange år. Mitt ønske er at Oppsal Vel skal fortsette å virke til stedets og beboernes beste.

17. mai 2003 holdt Helge Sollie talen for dagen ved høytideligheten i Skøyenparken.

Fotnoter

1. Rådhuset i Oslo. Det store løftet. Ulf Grønvold, Nils Anker, Gunnar Sørensen. Oslo kommune, Aschehaug. Oslo 2000. Side 414.
2. Jødeboligene eller jødebyen ble i 1947/48 bygget for svenske midler på tomter i Ulsrudfaret og vest for Ulsrudveien. Stedet gikk også under navnet Ulsrud haveby. Det var rekkehus i to etasjer, men alle er senere på- og/eller ombygd.

Oppsal Vel 100 år

Historiske data for Oppsaldistriktet

Av Finn Arnt Gulbrandsen

Oppsal Velhus ble innviet 28. april 1931. Tomten ble gitt som gave fra Anton Tschudi i 1909. Mye av byggearbeidet ble utført på dugnad. Huset brant i 1972. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

En oversikt i forbindelse med Oppsal Vels 100-års jubileum. Som en hyldest til de gamle pionerene nevnes formennene, noen styremedlemmer og æresmedlemmer.

- 1901 Eiendomsmekler og brukseier Anton Tschudi fra Kristiania kjøper Søndre Oppsal gård, i alt 400 mål.
- 1902 Utparselleringen fra Søndre Oppsal starter. Pris pr. mål ca. 200 kr. avhengig av beliggenheten. De første hus som ble bygget var Algarhøi i Ulsrudveien, Hemnes og Bratli.
- I Oppsalskogen var Vilberg, Nilsberg, Kampheim og Karlsborg de første som ble reist.
- 1904 Oppgavene for nybyggerne på Oppsal var store. Samarbeid måtte til. B. Berg fra eiendommen Bratli, Ole Martinsen, Fjeldhøi, Johan Andersen, Elisero, Albert Steiro, Kampheim, Andreas Bjerke, Fjeldheim og Bernt Gulbrandsen, Løvaas tok initiativet til et møte 24. oktober. Møtet måtte utsettes pga et av landets kraftigste jordskjelv.
- Kommunikasjon: Jernbanen til Bryn stasjon. Derfra gikk man sommer som vinter.

Arbeidstid: fra kl. 0600 til kl. 1800 i Kristiania. Deretter arbeid med sitt nye hjem og dugnader på Oppsal. Møtet ble utsatt til lørdag 20. november. Da ble Oppsalkretsens Vel dannet.

Første formann ble tolloppsynsmann B. Berg. Styret for øvrig var Ole Martinsen (kasserer), Johan Andersen, Albert Steiro. Bernt Gulbrandsen erstattet Martinsen etter det første året.

- 1907 Andreas Bjerke overtar som formann i velforeningen. Gårdbruker Svend Oppsal ble foreningens første æresmedlem.
- 1909 Albert Steiro tiltrer som formann i velforeningen. Tschudi skjenker velforeningen en tomt til foreningshus. Ca. 300 mennesker er bosatt på Oppsal.
- 1911 Bjerke er igjen på plass som formann i velforeningen. Opsal Idrætsforening stiftes.

I Oppsalskogen var "Nilsberg" et av de første hus som ble reist etter utparselleringen i 1902.

Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

- 1912 Forløperne til dagens Oppsal Idrettsforening, Bryn Atletklubb og Bryn Sportsklubb stiftes.
- 1913 Martin Jensen, Ophaug velges til formann. Opsal Idrætsforening oppløses. Velforeningen legger nå spesielt vekt på å styrke arbeidet på det økonomiske felt.
- 1914 Oppsalkretsens velforening skifter navn til Oppsal Vel. Masse møte angående skole spørsmålet på bakgrunn av at Abildsø og Bryn var overfylt og at barna på Oppsal hadde lang vei. Lyskomité dannes med Haakon Tvetter som formann. Arbeidet med å få offentlig kommunikasjon til Oppsal starter i Oppsal Vel.
- 1915 Oppsal Vel samarbeider med Glømen Træsliperi om kjøp av elektrisk kraft. Rundt i Kristiania var parafinlampenes dager over for lenge siden, men på Oppsal var parafinosen fortsatt like aktuell. Den første regulering på Oppsal blir påbegynt. Grunneierne laget vei fra Østensjø forbi Rønning til Oppsal med støtte fra Vellet. Opsahl Sportsklubb stiftes.

Fjeldhøy, Oppsalveien 17. Jacobsen, som bor der i dag, fant originaltegningene ved en ryddesjau på loftet og rehabiliterte huset like godt tilbake til opprinnelig stil. Husets 100 års jubileum ble feiret i 2003. Foto: Paul Fekjær.

- 1916 Østensjøveien får elektrisk lys etter Oppsal Vels initiativ.
- 1917 Meddelelse fra kommunens reguleringskomisjon; de har prosjektert ny oppfartsvei til Oppsal slik velforeningens veikomite hadde foreslått. (Deler av nåværende Haakon Tvetters vei). Østensjø skole er bygget. Vellets innsats ble kronet med seier etter å ha snakket for døve ører i flere år.
- 1918 Takket være stor innsats fra Vellets lyskomité ved Haakon Tvetter og Martin Jensen fikk husene på Oppsal elektrisitet. A/S Norsk Trafikk starter rute fra Vålerengen til Østensjø. Sangkoret Freidig stiftes med Vellets medvirkning. Østensjø skole innvies.
- 1919 Dr. Olav Hauge åpnet praksis på Bryn. Tross alt kortere for Oppsalbeboerne dit enn til Nordstrand. Vellet slutter seg til planene om sporvei fra Vålerengen til Østensjøjordet etter at de har hatt ulike forslag til løsning av kommunikasjonsproblemene til Oppsal.
- 1921 Østre Aker middelskole (Teisen) opprettes. Oppsalveien får lys bekostet av Vellet etter en basar året før som finansierte veibelysningen.
- 1925 Haakon Tvetter blir æresmedlem i Oppsal Vel.
- 1926 A/S Akersbanene åpner Østensjøbanen langs nåværende trasé til Oppsal. 14" vannledning ferdiglagt til Golia fra Lutvann.
- 1927 Bryn Sport & Atletklubb, Oppsal Sportsklubb og Ulven idrettsforening sammenslutes under idrettslaget Bjart. Martin Jensen blir æresmedlem av Vellet.
- 1928 Andreas Bjerke er igjen å finne som Vellets formann. Byggekomité bestående av Nils Burum fra Ulsrud gård, Johannes Böhler fra Bøler gård og Hans Løvseth fra Oppsal gård samt Engan fra Fjeldheim. Lunder fra Toppaas og Bjerke fra Fjeldheim, velges for å ta fatt på oppgaven for å få bygget et Velhus.
- 1929 8" vannledning ferdiglagt til Haakon Tvetters vei. Denne ble lagt videre til veikrysset ved Magnor (Østmarkvn. 4). Så fulgte sideledninger til Oppsalskogen og ned Oppsalveien. Gustav Johansen overtar formannstolen i Oppsal Vel.
- 1931 Støtteforeningen Oppsal Vels Dameforening stiftes 12. januar. 28. april innvies Oppsal Velhus. Mye av arbeidet ble utført på dugnad. Til innvielsesfesten ordnet dameforeningen alt vedr. serveringen til 150 gjester.
- 1930 Nyveien ble ferdig. Fra 1938 kalt Haakon Tvetters vei.
- 1933 Jerpset flytter butikken fra Oppsal gård til ny kolonial i Østmarkveien.

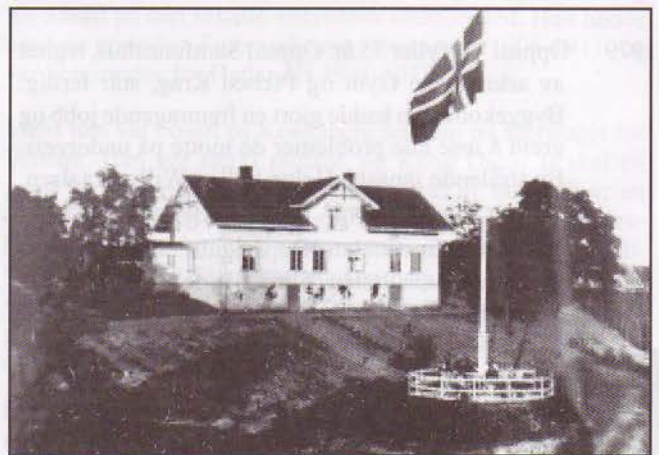

Familien Hermansen er her samlet utenfor "Krossenhuset" rundt 1910. Huset fikk navnet fordi det lå på hjørnet av Vilbergveien og Bjartveien.

Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

- Olaf Michalsen blir formann i Vellet
- 1935 Oppsal folkebad innvies 5. september i Velhusets kjellerlokaler.
Peder Edvard Lunder, folkebadets far, blir æresmedlem i Oppsal Vel.
- 1936 Trikkestreiken. Østensjøbanen var enkeltsporet fra Golia til Oppsal.
Det var omstigning på Etterstad for å komme til byen. Beboerne på Oppsal og Golia ville ha bedre kommunikasjonsforhold. Trikken ble boikottet og man gikk til byen. Trikkestreiken var 100 % effektiv, og problemet ble løst. Østensjøbanen fikk to spor helt til Oppsal.
- 1937 Erling Engan blir ny formann i Vellet.
- 1940 Oppsal idrettsforening stiftes.
- 1940-45 Krig. Flere av Oppsalbeboerne gjør en fremragende innsats mot den tyske okkupasjonsmakten. Troppen Milorg 13132 blir etter krigen nærmest et begrep. Knut Valstad står i spissen for flere sabotasjer mot tyskerne. (Se intervju med Helge Sollie et annet sted i bladet. Om 13132 – se Sothøna nr. 11) Flere måtte bøte med livet.
Vellets lokaler måtte stilles til disposisjon for skolebarna da tyskerne tok Østensjø skole til eget bruk. Dessuten var det møteforbud. Stiftelsen av en bridgeklubb ble satt i gang for å holde på medlemmene.
- 1941 Alf Eriksen tiltrer som formann i Oppsal Vel.
- 1945 Bjart, Freidig og Grønvold slås sammen under navnet BFG.
- 1946 Paul Nilsen velges til formann i Oppsal Vel.

- 1948 Oslo og Aker kommune slås sammen. Vellet merker at den nye storkommunen ikke er så lett å forholde seg til, og kommunikasjonen pr. brev når nye høyder.
- 1949 Erling Karlsen tiltrer som formann i Vellet.
- 1951 Paul Nilsen inntar formanns stolen i Oppsal Vel på ny.
- 1953 Arne Løken blir formann i Vellet. Han var formann i 19 år, kanskje den vanskeligste perioden i Vellets historie. Sterkt engasjert i samarbeid med Oslo kommune måtte han og Oppsal Vel vise skjønn i en rekke oppgaver som fulgte i kjølvannet av planleggingen med drabantbyen Oppsal: nye veier, lys langs veiene, etablering av forretninger, kirke, skole, fredning av gamle veifar, informasjon til Oppsals innbyggere osv. osv. Samtidig er han tillitsmann i Østre Aker Krets av Aker Velforbund. Østensjøtrappa blir sluttført etter et stort dugnadsarbeid av Vellets medlemmer ledet av viseformann Reidar Fønnebo.
- 1954 Innflytting i blokkbyen på Oppsal. De nye innbyggerne ble tatt godt imot av Vellets medlemmer. Oppsal skole innvies. Oppsal Vel er 50 år, og Bernt Gulbrandsen blir æresmedlem.
- 1956 Trygdeboligen i Skøyenåsveien står ferdig med plass til hundre alderstrygdede.

Oppsal gård for ombyggingen i 1949.

Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

- 1958 Østensjøbanen forlenges fra Oppsal til Bøler.
Arne Løken blir æresmedlem av Oppsal Vel.
- 1959 Representantskapet for Østensjøplanen dannes. Representanter fra foreninger og politiske partier. Arne Løken blir formann med Erling Austad, også fra Oppsal Vel, som sekretær.
Representantskapet stopper de mest fantasifulle planene som ville vært totalt ødeleggende for Østensjøområdet biologiske mangfold.

- 1961 Oppsal kirke innvies
- 1964 Oppsal kjøpesenter står ferdig til bruk. Skøyenåsen skole er fullført.
- 1968 T-banen åpnes. Oppsal Vels dameforening blir nedlagt.
- 1972 Distriktets to idrettsforeninger slår seg sammen under navnet Oppsal Idrettsforening. Oppsal Velhus brenner.
- 1973 Oppsal Idrettsforening tar initiativet til et møte med Oppsal Vel for å få til et samarbeid for å reise et samfunnshus på Velhustomta. Et utvalg bestående av Helge Sollie, Willy Vraalsen og Oddvar Knutsen ble nedsatt for å få i gang arbeidet med reising av samfunnshuset. De utførte et førsteklasses arbeid der de møtte flere hindringer som de løste på en førsteklasses måte til beste for distriktets innbyggere. Helge Sollie velges til formann av Oppsal Vel og arbeidet med å reise et samfunnshus på velhustomten ble den store saken.
- 1975 Oppsal sykehjem står ferdig. Leif Jensen blir æresmedlem i Oppsal Vel.
- 1978 Oppsal Vels styre besluttet i 1978 å innstifte ærestittelen "oppsalgutt/jente" som en gest til de av vellets medlemmer som gjennom sitt arbeid for distriktet, har gjort seg særlig fortjent til det.
- 1979 Oppsal Vel fyller 75 år. Oppsal Samfunnshus, tegnet av arkitektene Gynt og Preben Krag, står ferdig. Byggkomitéen hadde gjort en fremragende jobb og greid å løse alle problemer de møtte på underveis. En strålende innsats. Helge Sollie, Willy Vraalsen, Oddvar Knutsen, Per Ø. Borgen og Øystein Jacobsen ble tildelt ærestittelen "Oppsalgutt". Tullik Valstad ble tildelt ærestittelen "Oppsaljente". Astrid Jacobsen blir æresmedlem av Oppsal Vel.

- 1980 Kjell Jensen overtar som formann i Oppsal Vel.
- 1984 Mary Kolstad får ærestittelen "Oppsaljente".
- 1986 Svein Jacobsen velges som formann i Oppsal Vel.
- 1989 Per Braastad får ærestittelen "Oppsalgutt".
- 1990 Tore Wechhorst tiltrer som formann i Oppsal Vel.

OPPSAL FOLKEBAD
I VELHUSET

*Fredag for damer, lørdag herrer.
Kl. 11—19.*

<p>Badstue:</p> <p>Voksne kr. 1,— Barn * 0,50</p>	<p>Karbad:</p> <p>Voksne kr. 1,25 Barn * 0,75</p>
--	--

Oppsal folkebad ble innviet 5. september 1935 i Velhusets kjellerlokaler. Faksimile.

- 1994 Karin Jacobsen får ærestittelen "Oppsaljente".
- 1995 Knut Ødegård overtar formanns stolen i Vellet.
- 1996 Helge Sollie blir æresmedlem i Oppsal Vel. Påbygget av Oppsal Samfunnshus står ferdig. Det ble bygget etter forespørsel fra Bydel Østensjø som trengte nye lokaler til sosialkontoret.
- 1997 Bjørn Hjort Johannesen blir formann i Oppsal Vel.
- 2003 Knut Waage velges som formann i Oppsal Vel.

Eiendommen "Kampheim" i Kampheimveien. Bildet er tatt ca. 1920 da Kampen menighet hadde feriekoloni her om sommeren. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

I de senere år har Oppsal Vels to viktigste oppgaver vært å være en sterk bidragsyter i forhold til styring av Oppsal Samfunnshus, idet lederen av driftsstyret hele tiden har kommet fra Vellet. I tillegg er en av Vellets viktigste oppgaver i dag å sørge for brøyting og vedlikehold av de 8 – 10 private veiene som finnes i distriktet. Oppsal Vel er også en svært viktig faktor i å videreføre det gode miljøet som alltid har vært mellom innbyggerne i distriktet. I dag teller det gamle Oppsal Vels distrikt i underkant av 20 000 innbyggere. Ser en tilbake, må en si at overgangen fra det "gamle" Oppsal til dagens situasjon har gått bra. Det er vel ingen tvil om at den nye befolkningen kom til et godt ordnet lokalsamfunn, ikke minst takket være Oppsal Vel. Oppsal Idrettsforening, med flere av Vellets medlemmer i administrasjonen, gjorde at de nyinnflyttede kom til en veldrevet forening der ingen ble holdt utenfor. Det kan synes som den joviale, hyggelige tonen en gjenkjenner fra gamle dager, fortsatt eksisterer i Oppsal-området.

Insektsforskning gjennom et sekel

Norsk entomologisk forening 100 år

Finn Gulbrandsen i samtale med Lars Ove Hansen

Lørdag 21. mai 1904 møttes ti entusiastiske, staute menn i Kristiania og dannet Norsk entomologisk forening. Initiativtaker var den gamle kjenneren av Østensjøvannet, Thomas G. Münster. Han var geolog, myntmester og politiker. Den gang var han landets fremste ekspert på billesystematikk. Uten tvil representerer han noe av det beste i Norges entomologiske tradisjon: Amatørens glød og fagmannens ekspertise. Blant de øvrige ni pionerene var det ytterligere 7 amatører og 2 som hadde entomologien (studiet av insekter) som profesjon.

Lars Ove Hansen

Gjennom Østensjøvannets Venners arbeid med å kartlegge det biologiske mangfoldet kom vi i kontakt med en av de drivende krefter innen entomologiens miljø i Norge – Lars Ove Hansen. Han ledet den store undersøkelsen av insekter ved Østensjøvannet i siste halvdel av 1990-tallet. Undersøkelsen resulterte i en solid rapport som avslørte at 1835 insekstarter er observert ved vannet. Siden rapporten ble laget, er tallet er steget til over 2000 arter. Han er også en glimrende naturfotograf (se forsidebildet).

Vi treffer Lars Ove på Norsk zoologisk museum en lørdag ettermiddag. Han er en forsker med stor arbeidskapasitet, så helgene i høst- og vinterhalvåret tilbringes ofte på museet for å bearbeide resultatene av sommerens turer i felt.

Jubileumsboka til Norsk entomologisk forening (se side 27) har blitt et flott verk med omtale av bl. a. Presten Jonas Ramus som også er knyttet til Østensjø gård gjennom sin kone Anna Colbjørns-datter og sønnen Daniel Ramus. Allerede i 1515 hadde han i "Norrigs Beskrivelse" en alfabetisk liste over "Firfødde Dyr og krybende Orme" der flere insekter er beskrevet. Er det flere av landets første entomologer du vil nevne? Eller noen fra entomologiens opprinnelse?

Thomas Georg Münster (1855-1938) var Norsk entomologisk forening in persona.

Hvilken betydning har initiativtakeren til Norsk entomologisk forening hatt for forskning innen fagfeltet og det entomologiske miljøet i landet?

Thomas Georg Münster (1855-1938) var Norsk entomologisk forening in persona. Ideen om en egen norsk entomologisk forening kom fra ham, og det var han som sendte invitasjoner til stiftelsesmøtet i 1904. Münster var foreningens formann i 29 år, og ble æresmedlem i 1937. Kanskje var det også

avgjørende for at han valgte entomologien, fordi det innen geologi fantes allerede flere dyktige personligheter. Hans far var professor i metallurgi, og det falt nok naturlig for T. G. Münster å følge familietradisjonene ved å studere bergvitenskap. Han ble uteksaminert på Kongsberg i 1879, og ble ansatt på den såkalte «Mynten» samme sted. Han hadde også en periode i Finnmark som bergmester 1906-1911, og var bergmester for Østlandet 1911-1918.

Mens han var bosatt på Kongsberg satt han på Stortinget for Venstre. Han var sterkt radikal, og Kong Oscar II skal en gang ha betegnet ham som «den verste av dem alle»; en omtale hans venner senere gjerne brukte som en hedersbetegnelse. Han satt også som ordfører på Kongsberg i 10 år. Münster var en høyt respektert person og en innsiktsfull vitenskapsmann. Han deltok ofte i diskusjoner, og skal en gang ha skrevet: «Jeg tror aldri jeg har angret det jeg har sagt, men ofte at jeg har tidd stille».

På formiddagen lørdag 21. mai 1904 ble foreningen vår stiftet, men vi vet ikke mye om hva som skjedde på stiftelsesmøtet. I medlemsprotokollen er det limt inn et ark som referat fra konstitusjonsmøtet. Utover dannelsen av foreningen og at møtet ble holdt på universitetet, angis ikke noe annet, bortsett fra at «Efterpaa gjordes ekskursionsjoner til Lysakermyren, Nesodden og Moss». Neste referat i protokollen er fra årsmøtet lørdag 10. juni 1905, der foreningens lover ble vedtatt. På dette møtet ble også kontingenten fastsatt til 5 kroner og et styre ble valgt. Thomas Münster, som var initiativtakeren til dannelsen av foreningen i 1904, ble valgt til formann. Etter møtet «... gjordes ekskursionsjoner i omegn». Det aner meg hva deltagerne pratet om på dette møtet, i tillegg til insekter, for det var nettopp i disse dager Norge gikk ut av unionen med Sverige. De som kan litt historie kjenner til Stortingets såkalte 7. juni-vedtak som var bakgrunnen for folkeavstemmingen om unionsoppløsningen 13. august 1905. Münster var politiker og stortingsrepresentant i perioden

Lynggresshoppe (Metrioptera brachyptera) er ikke påvist ved Østensjøvannet i nyere tid, men det foreligger flere gamle funn fra slutten av 1800-tallet. Arten kan ganske sikkert komme tilbake hvis engene slås jevnlig eller ved beite.

Foto: Lars Ove Hansen (se omslagsbildet)

1891-97. Han satt også som ordfører i Kongsberg fram til 1904. Man kan lure på hvordan han fikk tid til alt dette.

Sannsynligvis haltet møtekontinuiteten noe i begynnelsen, men så fra 1915 og framover tar møteaktiviteten seg kraftig opp. Det virker ikke som verdenskrigen satte noen demper på aktiviteten. Vi får fagtidsskriftet vårt - Norsk entomologisk Tidsskrift (som nå heter *Norwegian Journal of Entomology*), og det første heftet så dagens lys i mai 1921, selvfølgelig med Thomas Münster ved roret. Det var en aktiv møtevirksomhet fram til krigen, og nye medlemmer strømmet til. Da Münster gikk av for aldersgrensen i 1918 bevilget Stortinget ham en personlig tilleggspensjon, slik at han kunne fortsette sin vitenskapelige virksomhet med arbeidsplass på Zoologisk museum i Oslo. Samtidig ble hans samling av palearktiske biller, som omfattet over 80 000 eksemplarer fordelt på ca. 12 000 arter, overlatt til Zoologisk museum.

*Innsiktsrapporten du har laget om Østensjøvannet viser en rekke funn som Thomas G. Münster gjorde ved vannet. Et av funnene, *Omalium muensteri*, har Münster selv omtalt i *Haakon Tveters monografi om Østensjøvannet*. Kan du gi en kommentar til hans aktivitet ved Østensjøvannet og funnene han gjorde her og som en kuriositet si noe om denne billen spesielt fordi den har fått navn etter ham?*

Da foreningen ble dannet var Thomas Münster allerede godt kjent ved Østensjøvannet, og denne arten fant han rundt århundreskiftet. Det var for øvrig en annen person som beskrev den, men oppkalte den etter Münster for å ære ham. Det er ikke god kutyme å kalle opp en art etter seg selv, men det finnes eksempler på det også. Arten er i dag regnet som en sjeldenhet.

En annen av gigantene innenfor norsk entomologi, Andreas Strand, har også gjort en rekke funn ved Østensjøvannet. Kan du gi en kort beskrivelse av hans arbeid?

Andreas Strand (1895-1980) dukket opp i kjølvannet av Thomas Münster, og hans interesse for entomologien og ikke minst billene fikk et enormt oppsving etter at han ble kjent med Münster. Strand jobbet i Televerket, men det er som entomolog han vil bli husket. Han beskrev en rekke arter nye for vitenskapen, og samlet hyppig ved Østensjøvannet.

Natvig (1894-1975) var museumsmann til langt ut i fingerspissene. Han jobbet med insekter som var særlig tilknyttet mennesket, eller som hadde økonomisk betydning for mennesket. Han gjorde omfattende og banebrytende

Andreas Strand (1895-1980) var en gigant innen norsk entomologi, og en internasjonal billeekspert. Hans betydning for foreningen var enorm, og han beskrev en rekke nye billearter for vitenskapen. Han samlet også mye ved Østensjøvannet.

studier på blant annet stikkemygg, klegg og brems. I 1916 ble han konservator hos oss, og denne stillingen satt han i fram til 1964. Natvig elsket Østensjøvannet og samlet mye der. I perioden 1937-50 satt han også som formann i vår forening.

Leif Reinhardt Natvig (1894-1975) ble medlem i 1912, og allerede i 1916 begynte han å jobbe som konservator ved Zoologisk museum i Oslo. Han interesserte seg spesielt for insekter som var særlig tilknyttet mennesket, eller som hadde økonomisk betydning for mennesket. Han likte seg veldig godt ved Østensjøvannet.

Entomologen Ragnhild Sundby var en tid leder av Norges Naturvernforbund, og hun har selvsagt vært leder av NEF også. Hun var dyktig til å få fram vår avhengighet av insektenes aktiviteter. Kan du kort omtale et område som opptok henne?

Ragnhild disputerte på et arbeid over små parasittveps som angriper ospeminerøll – som er små sommerfugler der larvene til tider farger ospene sølvgrå. Da hun begynte dette arbeidet var det lite kjent at disse larvene hadde parasittveps som angrep dem. Hun var meget flink til å popularisere entomologien, og særlig klarte hun å engasjere de yngre. Hun var også med og utarbeidet naturvernloven, og var formann i foreningen i to perioder: 1954-59 og 1964-67.

Hans Kiær er en du nevner spesielt i din omtale av entomologer ved Østensjøvannet i innsiktsrapporten.

Kan du fortelle om han?

Hans Kiær (1876-1930) var født i Christiania, og studerte zoologi ved universitetet. Året 1900 fikk han forøvrig jobb i Tromsø, og jobbet en del år med planteveps der før han gikk over på marin zoologi. Han bodde i sin ungdom på Nordstrand og vandret gjerne bort til Østensjøvannet for å samle insekter. En stor del av samlinga til Kiær havnet på Zoologisk museum hos oss, og en liten parasittveps - *Synopeas bohemani* - ble i 1998 beskrevet som ny for vitenskapen ut ifra dette materialet.

Medlem av Østensjøvannets Venner, Sigmund Hågvar, er bosatt ikke langt fra Østensjøvannet.

Kan du fortelle litt om hans entomologiske arbeid?

Sigmunds interessefelt har i mange år vært skogentomologi med en viss forkjærlighet for teiger og spretthaler. Han satte

Sitronsommerfuglen (Gonepteryx rhamni) er forholdsvis vanlig rundt Østensjøvannet hvor den gjerne besøker nektarrike blomster som foreksempel kattehale. Bildet viser en hann som er gulere enn hunnen. Larvene utvikler seg på trollhegg og geitved
Foto: Lars Ove Hansen

tidlig det entomologiske vernearbeidet på agendaen da han begynte å jobbe for vern av insekter tidlig på 80-tallet. I begynnelsen fikk han mye motbør, men etter hvert bar dette frukter. I 1992 kom de første insektsartene inn på rødlista, og i den siste rødlista fra 1999 var over 50% av de rødlistede artene insekter. Nå merker vi så smått at forvaltende myndigheter tar insektene mer og mer på alvor. Sigmund satt også som formann i perioden 1991-95. Eline - kona til Sigmund - er også en meget dyktig entomolog.

Norsk entomologisk forening har eksistert i hundre år. Ut i fra jubileumsboka kan man se at dette har vært 100 meget aktive år. Hvilke planer har foreningen for de nærmeste årene, og har du gjort deg noen tanker vedrørende insektenes betydning for menneskene i fremtiden?

Selv om foreningen har et høyt aktivitetsnivå for tida, så vokser den ikke noe særlig. Vi har ligget på rundt 500 medlemmer de siste 5 årene, og selv om det kommer nye medlemmer til, så går det stort sett opp i opp med de som faller fra. En dobling av medlemsmassen burde være et mål. Slik vil vi få mer tyngde, og dette vil kunne påvirke rekrutteringen til både fagmiljøer og amatørmiljøer. Det virker som det er lettere å forholde seg til grupper på noen hundre arter som fugl og pattedyr framfor insektene som teller et mangfold på tusenvis av arter.

Terskelen for å bli en god entomolog virker betraktelig høyere enn for mange andre organismegrupper. Hva som kan skje med insektfaunaen i Norge hvis klimaendringene slår til tør jeg ikke tenke på. Heller ikke liker jeg å tenke på hva insekter kan utvikle av resistens hvis private firmaer for lov til å tukle videre med den gensløyden de holder på med nå.

Fakta om Norsk entomologisk forening (NEF)

- Stiftet 21. mai 1904
- Ca. 500 medlemmer i 2004
- Utgir tidsskriftene:
Norwegian Journal of Entomology
Insekt-Nytt
Norske Insekttabeller
Insecta norvegiae
- www.entomologi.no

Hvit C (*Polygonia c-album*) trives godt ved Østensjøvannet. Larvene utvikler seg på brennesle, alm, solbær og rips.

Foto: Lars Ove Hansen

Neslesommerfuglen (Nymphalis urticae) er kanskje Norges mest kjente dagsommerfugl og et godt vartegn. Larvene er avhengig av brennesle, så ikke fjern denne hvis du vil ha glede av Neslesommerfuglen om våren.

Lars Ove Hansen har hovedfag i zoologi fra Universitetet i Oslo i 1991.

I flere år har han tatt freelanceoppdrag innen sitt fagfelt, entomologi. Han har hatt hånd om en lang rekke prosjekter, deriblant den store insektundersøkelsen på slutten av 1990-tallet, en undersøkelse som resulterte i rapporten "Insektsfaunaen ved Østensjøvannet" utgitt av ØVV i 2000.

Lars Ove Hansen har vært styremedlem i NEF sammenhengende siden 1985 bortsett fra årene 1994-95. De tre siste årene har han vært viseformann. I entomologisk forening har han sittet i en lang rekke utvalg. Direktoratet for naturforvaltning engasjerte også Lars Ove i arbeidet med å lage nasjonale rødlister. Lars Ove har også vært redaktør av Insektsnytt, først fra 1988 – 90, så fra 1998 og fram til i dag, redaksjonssekretær i Norwegian Journal of Entomology fra 1999. Hans spesialfelt er gresshopper og veps. Sothøna anbefaler nettutstillingen på www.toyen.uio.no/zoomus/index.html over gresshopper, kakerlakker og saksedyr som Lars Ove har bygget opp. Østensjøvannets Venner har et meget godt samarbeid med Lars Ove som alltid stiller opp ved forespørsel fra oss. Han er en særdeles dyktig naturfotograf hvilket forsiden av dette nummer av Sothøna viser med all tydelighet.

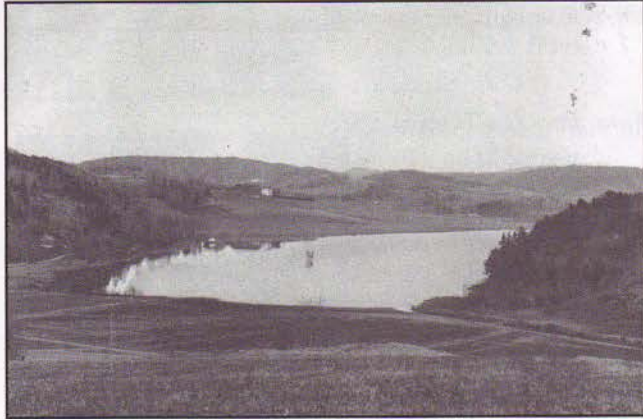

Cathrine Senje

Cathrines hjørne

Om støy og stilhet, veier og trafikk

Østensjøvannet ca. 1900. Østensjøveien kan svakt skimtes. Den ble ført frem til Enebakkveien omkring 1855. Navnet Østensjøveien ble vedtatt i 1900. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

Det traff seg slik at jeg lørdag 28. august, på bydelsdagen, vandret langs vår lokale oldtidsvei sammen med over 80 fremmøtte. Ruten gikk fra Nordre Skøyen ned til Østensjø skole og videre opp mot veiens trasé nedenfor Skøyenåsen skole, langs Oppsal terrassehus og deretter bortover veien som heter Oppsal terrasse, før vi avsluttet vandringen på Østensjø gård.

Vår vandring gikk i områder nesten helt uten støy fra trafikken. Vi måtte bare krysse Haakon Tveters vei og Østensjøveien like ved gården.

Turen fikk meg til å fundere litt over veier, trafikk og støy.

Jeg leste for en tid siden i min morgenavis at svært mange mennesker i byen vår plages av trafikkstøy. Det er først og fremst biltrafikk. Bilen er nyttig og praktisk, men som gammel fotgjenger synes jeg nok at den brukes litt mer enn nødvendig.

På Østensjøveien, Enebakkveien og Østmarkveien suser en uendelig rekke av biler avsted. Hele dagen. Hvor skal de, alle sammen? Støyplagen er sjenerende. Støyskjermer er blitt vanlig. Det kan være vanskelig å føre en normal samtale på et fortau langs en trafikkert vei – for ikke å snakke om i sentrum av Oslo.

”Øret er en sti for sjelen”

Og det er det rene sjelebad å vandre langs vannet vårt og høre bare fuglelåter.

Hva hørte folk for hundre år siden?

Hestetramp og kjerrehjul på grusen.

Dombjeller om vinteren. Kanskje stabbursklokka fra gårdene som kalte folkene inn til måltidene. Et og annet kuraut. Fuglesang og sus av vind i trærne. De visste ikke hva radio var. De snakket sammen i stedet for å se på fjernsyn. De hadde stilhet. Den har vi mistet. Hva har vi fått i stedet? En

konstant, ustoppelig dur fra biltrafikken, verst fra de tunge vogntogene. Flydur. T-banevogner. Fjernsyn med støyende ”trailere”, radiokanaler fulle av høye ”låter” og innholdsløs plapring, mobiltelefoners plagsomme ringetoner på trikk, buss og tog og et lydnivå i ungdommens musikk som gir dem hørselsskader. ”Øret er en sti til sjelen”, sier et gammelt ord.

Veier må vi jo ha. Hvordan oppstår en vei? I dag bestemmer ingeniører og byplanleggere. Men hvem bestemte traseene før i tiden? Hvorfor ligger veien akkurat der? Hvem bygget de første veiene i bydelen vår, og hvem gikk på dem?

De første gårdene blir ryddet

Gravrøyser og hauger forteller om bosetting i bronse- og jernalder. De første gårdene blir ryddet – Oppsal, Skøyen, Østensjø, Bøler, Ryen. Etter vikingtid blir nye gårder ryddet, og i vår bydel er det mange ”rudgårder” fra denne perioden: Manglerud, Ulsrud, Bogerud, Langerud, Skullerud.

Audun Austansjor red muligens med sin flokk av ribbunger over Ryenberget for å slåss mot kongen og birkebeinerne på 1200-tallet. Eller red han på oldtidsveien?

Kanskje en munk fra fransiskanerklostret slepte seg opp mot middelaldergården på Skøyen og fortalte om den fryktelige pesten som rammet byen i 1350?

Gjennom århundrene har det vært forbindelse mellom gårdene øst i Aker og handelsplassen Oslo som vokste fram innerst i Viken, og veiene er eldgamle. Kanskje er Enebakkveien den eldste. Men navnet Bryn (Brúvin) tyder på at også veien på østsiden av vannet vårt er svært gammel.

Fra Nordre Skøyen til Sarabråten

I middelalderen var de fleste Aker-gårdene kirkegods. Etter reformasjonen overtok kongen, og etter hvert ble gårdene solgt til private. Eierne var for det meste velstående Christianiakjøpmenn, somfor eksempel Jess Carlsen og Jørgen Pløen på Nordre Skøyen, Peder Lumholz på Rustad og Karen Cudrio på Skullerud. Red de eller kjørte de?

I Jørgen Pløens tid omkring 1800 skal det ha vært livlig selskapelighet på Nordre Skøyen. Gjестene kom sikkert kjørende opp fra Christiania i flotte kareter. Vi må tro at veien var en brukbar kjørevei. Pløens datter Louise giftet seg med Emanuel de Thygeson og overtok gården.

Da den danske prins Christian Fredrik kom til Norge i mai 1813 ble stiftamtmann Thygeson en av hans viktigste rådgivere, og trolig trillet prinsens vogn – karet eller landauer-ofte over Bryn bru og oppover bakken til Skøyen. Noen år senere – omkring 1854 - bygget konsul Thomas Heftye sin egen vei fra Ulsrud til sitt nye hus på Sarabråten. Gjестene hans tok toget til Bryn og ble fraktet videre i karjol, slik vi ser på et gammelt fotografi fra Ulsrud gård. Menneskene her

i landet har alltid funnet seg veier, stier og tråkk gjennom terrenget. Fra først av ble de brukt bare av gående og ridende. Litt etter litt ble de forbedret, slik at meier og hjul gjorde det lettere å ta seg frem. Man skal ikke ha reist mye i Norge for å forstå at veiarbeid har vært besværlig på grunn av landskapet. Hundrevis av år tok det å bygge et landsomfattende veinett.

Og hva med vår bydel?

Hyggelig å bo ved en vei

På et kart fra 1885 (Kristiania omegn i 6 Blade) finnes Østensjøveien, Ulsrudveien, Oppsalveien og naturligvis Enebakkveien fra Galgeberg og sørover mot Abildsø. Heftyes vei til Sarabråten og Nøklevannsveien til Bråten er på plass. På kart fra 1912 er det blitt flere veier: Kampheimveien og noen småveier i "Opsal-kredsen" er tegnet inn, og fra Nordre Skøyen går kjerrevei til Søndre Skøyen og til husmannsplassen Kroken (som fremdeles finnes i Haakon Tveters vei).

Fra Sarabråten går veien videre langs Nøklevann helt til Sagstua og Rustad. Til Ødegården og Gullsmeden er det kjerrevei. Veiene går fra gård til gård, fra plass til plass. Det er ennå naturlig og hyggelig å bo ved en vei. Trafikken plaget ingen, og det var fint å få besøk og kanskje få vite nytt.

De eldste veiene på Oppsal

Siden jeg selv bor på Oppsal har jeg prøvd å finne ut litt om veiene i nærmiljøet.

De eldste veiene på Oppsal er Ulsrudveien og Oppsalveien. Fra Østensjø gård fører begge til nabogårdene. Oppsalveien er temmelig bratt og vanskelig på vinterføre. Den gikk videre fra Oppsal gård til Magnor (nåværende Østmarkveien 4) og forbi Jørgensløkken ved Kampheimveien.

I følge en artikkel av Ole Bjune som jeg fant i et gammelt nummer av Naboposten, gikk Ulsrudveien videre fra Ulsrud gård i retning Jørgensløkka.

På gamle kart finnes navnet Jørgensløkken på det eldste fra 1885 og Solbakken på det fra 1912. Begge navn er avmerket omtrent der Vilbergveien nå tar av fra Østmarkveien. Navnet Jørnsløkken er bevart i Jørnsløkkveien. Solbakken er forsvunnet, men flere vil huske både låven og stabburet i svingen opp mot Vilberg.

Kampheimveien bygget på dugnad

Kampheimveien ble bygget på dugnad av de første Oppsalboerne. I Kampen menighetsblad 1916 finnes en beskrivelse av Kampheim – d.v.s. *huset* Kampheim: "Kampheim, en liden eiendom paa 2 3/4 maal med et hus på 5 værelser og 2 kjøkkener oppe i Oppsalskogen i nærheten av Østensjøvandet er i disse dage indkjøpt for 7800 kr." Huset Kampheim ble brukt som feriekoloni i sommermånedene for barn fra Kampen. Noen overnattet - noen var "dagbarn".

Resten av året var huset hvilehjem for slitte mødre. I følge artikkelen var havrevelling og brød daglig kost på kolonien. Jeg har ikke funnet ut hvor lenge huset var i bruk som feriekoloni. Det er nå ombygget og omringet av nye, store eneboliger. I 1923 fikk Oppsalveien sitt offisielle navn. Kampheimveien fikk eget navn først i 1938.—"Veien ble oppkalt etter Steiros Villa Kampheim", skriver Ole Bjune. I samme år fikk også Ulsrudveien sitt navn.

Ulsrud gård omkring 1880. Gjestene til Thomas Heftye tok toget til Bryn og ble fraktet videre i karjol, slik vi ser på et gammelt fotografi fra Ulsrud gård omkring 1880. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

Utbyggingen av Oppsal

I 1927 ble Haakon Tveters vei påbegynt. Den skulle gi Oppsalbarna bedre skolevei til Østensjø skole som var åpnet i 1917. Veien var ferdig i 1933, og Haakon Tvetter var "til uvurderlig hjelp", står det i Oppsal Vels jubileumsbok fra 1979.

I 2004 markerer Oppsal Vel sitt 100 års-jubileum. Utparselleringen på Oppsal begynte like etter 1900, og dette betyr at Oppsal har en spesiell stilling i bydelen vår. Her bodde Oslofolk som hadde kjøpt en rimelig tomt og bygget små enkle hus. De var flittige og driftige, stiftet velforening, sangkor og idrettslag, arbeidet utrettelig for å skaffe strøm, vann og transport og bygget veier på dugnad.

De første Oppsalboerne hadde ingen faste kommunikasjoner. Den som ville til byen måtte til Bryn og ta toget, som gikk to ganger om dagen fra Bryn stasjon til Østbanestasjonen. For den som ikke hadde hest og kjerre ble veien lang. Den første bussrute til byen kom i 1918. Den gikk fra Nordbykafeen på Østensjøveien. Det var to busser som hver kunne ta 14 passasjerer. I følge Ole Bjune ble den kalt "Den gule fare" eller "Smørkassa".

Og først i 1926 kom Østensjøbanen. Men det var fremdeles svært få biler. Oslo Byleksikon oppgir at Østensjøveien fra Helsefyr til krysset Enebakkveien/Lambertseterveien ble vei fra 1855 og navnet vedtatt 1900.

Men veien må være mye eldre. Først var den sikkert ridevei, senere kjerrevei. Kanskje noen også brukte den gamle "oldtidsveien" som ligger høyere i terrenget.

Den er registrert av Oldsaksamlingen og hos Byantikvaren. Hvis du går ned Oppsaltrappene ved terrassehuset finner du en informasjonstavle.

Husmannsplassen Skrabben

Et par ting fra turen vår på bydelsdagen vil jeg nevne. En vennlig dame takket meg fordi jeg ledet følget langs veien nedenfor Oppsal terrassehus. Hun hadde ikke våget å gå der før, for hun trodde det var privat område. En historieinteressert mann ville vite opprinnelsen til navnet på husmannsplassen Skrabben. Det kunne jeg ikke svare på. Hjemme slo jeg opp i Norsk stadnamnleksikon. Og Olaf Rygh. Men det var Ivar Aasens "Norsk Ordbog" som ga meg svaret: "Skrabb, en tør, stenig Plet i Eng eller Ager." Og det skulle vel passe bra?

”Man skal lytte til lyden av fugler om våren”

Det er godt at vi har turveien rundt vannet hvor ørene kan hvile seg. La meg slutte med den kinesiske dikteren Chang Chao (1691-1745) som skriver:

”Man skulle lytte til lyden av fugler om våren, til lyden av gresshopper om sommeren, til lyden av insekter om høsten

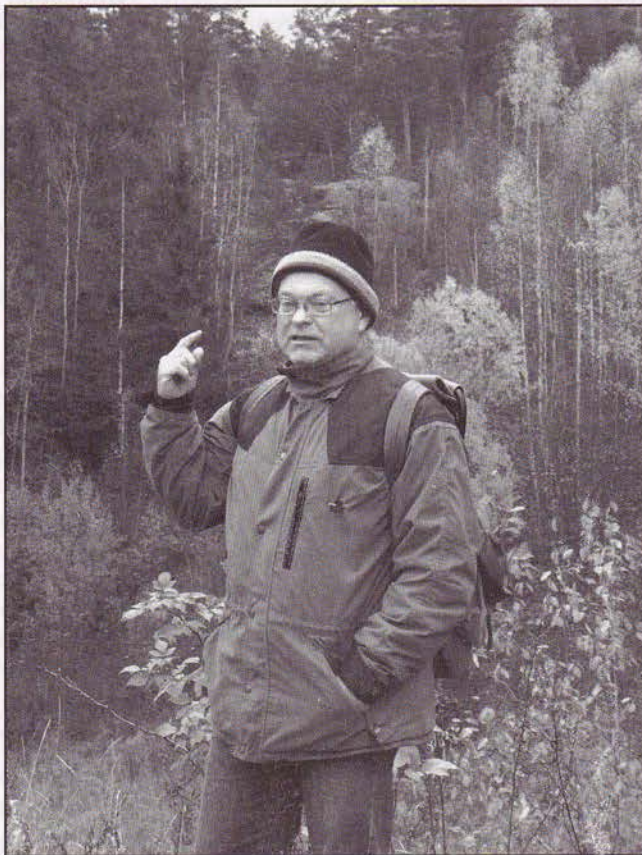
Sarabråtveien ca. 1880. Omkring 1854 bygget konsul Thomas Heftye sin egen vei fra Ulsrud til sitt nye hus på Sarabråten. Vi ser Ulsrud gård og veien som krysser dalbunnen der Ringveien går i dag. Østensjø lokalhistoriske bilder. Fotograf ukjent.

og til lyden av fallende snø om vinteren. Man skulle lytte til lyden av sjakkspill om dagen, til lyden av fløytespill i måneskinn, til lyden av furutrær i fjellene og til lyden av bølger når man er ved vannet.

Da vil man ikke ha levd forgjeves.”

Oppsalvandring

I forbindelse med at Oppsal Vel markerte sine 100 år ble det lørdag 30. oktober arrangert en vandring i det gamle Oppsaldistriktet. Under ledelse av Finn Gulbrandsen gikk turen fra Bjartbakken til Østensjø gård med en rekke avstikkere til steder med spesiell Oppsalhistorie.

Finn Arnt Gulbrandsen fortalte om Bjartbakken som ble bygget på dugnad av hoppentusiaster fra Idrettslaget Bjart. Bakken stod ferdig midt på 1930-tallet. Mange kjente hoppere har satt utfor her. I dag er det bare unnarennet som minner om hoppbakken.

”Kvilheim” er en av de få eldre hus i distriktet som fortsatt står slik det ble bygget i 1903. Her bodde Arne Løken, som var formann i Oppsal Vel fra 1953-1973.

Kampheimveien ble bygget på dugnad og var Oppsaldistriktets hovedvei i den første tiden.

Det var her på Søndre Oppsal gård det hele begynte i 1901. Brukseier og eiendomsmegler Anton Tschudi kjøpte 400 mål av Søndre Oppsal og utparsellerte 136 tomter. Søndre Oppsal er ombygget og minner ikke lenger om våningshuset på den gamle gården. Huset ligger i Motbakkene.

"Kamheim" ble bygget tidlig på 1900-tallet. Huset er sterkt ombygget og Finn Gulbrandsen holder opp et foto tatt ca.1920 fra den gang stedet var feriekoloni for barn fra Kampen menighet. Navnet "Kamheim" henspiller på de store steinene man slet med i byggeperioden og ikke at Kampen menighet eide stedet. Cathrine Senje (til h.) supplerte med opplysninger om husets historie.

Midt på bildet ser vi Ulsrud haveby som ligger i Ulsrudfaret og vest for Ulsrudveien. Rekkehusene ble i 1947/48 bygget for svenske midler. Husene gikk også under navnet "jødeboligene".

Øverst til venstre ser vi Ulsrud gård.

Karnappmannen

og andre viderverdigheter fra vår nære historie - del 8

Av Erik Henning Edvardsen

Om våren, når jordene ligger nypløyd, er det lett å se hvordan Abildsø gård troner på en stor åkerholme. De vestvendte åkrene gir grunnlag for rik grøde.

Vi hørte i forrige artikkel at Emil F. Trepka endte opp som feierinspektør i Christiania. Den neste eieren, Jørgen von Zenthen Wetlesen (7/3 1787 – 29/9 1864) kom fra dette yrket. Han hadde tidligere vært feierinspektør i Fredrikstad og var 14/11 1811 blitt gift med Marie Elisabeth Glad (16/8 1782 - 30/7 1847). Senere hadde Jørgen Wetlesen gjort det godt som kjøpmann og var, inntil han overtok Abildsø i 1843, bestyrer av Linderud gård.

Wetlesens etablerer landbruksskole på Abildsø

Abildsø var en av de mest naturskjønne og attraktive gårdene i Christianias omegn, men var hva vår tids meglere gjerne omtaler som et oppussingsprosjekt med utviklingspotensial. Det trengtes atskillig frisk arbeidskraft for å få den forsømte eiendommen til å fremstå som et mønsterbruk. Flere av barna var alt voksne, og i ferd med å etablere seg. Den eldste av sønnene Jacob Wetlesen (1/3 1814 - 21/10 1869) var teolog og hadde startet et undervisningsinstitutt for gutter i Lakkegaten.¹ Han ble gift med sin kusine, Pauline Severine Prebensen (24/1 1815 - 28/4 1892), i 1841, og endte opp som seminarbestyrer og sokneprest i Finnmark.

Fredrik N. Wetlesen (17/9 1815 - 10/5 1890) hadde tatt examen philosophicum som privatist i 1837, og fortsatte med utdannelse innen mekanikk og maskinlære. Han var spesielt opptatt av møller. 23/3 1845 ble Fredrik Wetlesen gift med Annette Wilhelmine Bülow (18/1 1821 - 14/3 1891), senere landskjent som Minna Wetlesen. Ekteparet fikk sju barn.² Johanne 'Hanna' Regine Wetlesen (14/4 1817 - 13/2 1897)

ble i 1846 gift med Wilhelm Hansen (25/9 1812 - 17/10 1869) som var gårdbruker på Hauketo. De fikk 3 døtre og 2 sønner. Etter at mannen døde flyttet hun og de fire yngste til Damstredet 6. Hun ble underholdt av barna som var hhv. lærerinne, skipsfører, musikkinformator og kontorist.

Niels Backe Wetlesen (3/3 1821 - 20/3 1863) tok examen philosophicum i 1841, og fortsatte med studier innen landbruksfag. I 1862 ble han gift med Grethe Testmand (1829 - 25/5 1894). Niels Backe Wetlesen skulle bl.a. bli berømt som oppfinner av en ny velteplog med skjær av jern for vollpløying. Konstruksjonen var en tillemping av Smalls engelske plogtype, og oppnådde riktig god utbredelse her hjemme. Norske bønder hadde inntil da utelukkende brukt treploger, men disse var kun egnet til å pløye allerede oppbrutte åkerstykker. Vollene måtte bøndene tidligere gå løs på med hakke og spade. Dessuten var Niels Wetlesen en pioner innenfor systematisk fedyravl, og en pådriver for å arrangere fesjåstevner i hovedstaden.

Margrethe 'Marie' Wetlesen (24/1 1824 - 12/10 1900) ble 27/12 1845 gift med Sven Hanssen (16/10 1814 - 2/11 1890).

Brødrene Fredrik N. og Niels Backe Wetlesen avla begge annen eksamen, men avbrøt universitetsutdannelsen til fordel for praktisk jordbruksnæring. De fulgte godt med i ingeniørfaget, merkantilismen og i teknologiseringen av europeisk landbruk, og hadde dertil en viss filologisk skoloring etter å ha fulgt litteraturforelesninger av den veltalende Johan Sebastian Welhaven (1807 - 1873) som var

Jørgen von Zenthen Wetlesen (1787 – 1864)

lektor i filosofi. Det er høyst sannsynlig at Wetlesens alt kalkulerte med signalene myndighetene hadde gitt om etablering av en stedlig landbruksskole til erstatning for de årlige «Agerdyrkningsseminarier» som hittil hadde funnet sted i sommermånedene ute på Ladegaardsøen (Bygdøy kongsgård). Myndighetene innså at disse hadde utspilt sin rolle og ikke lenger kunne møte de nye utfordringene i landbruket. I 1843 besluttet amtstinget i Akershus å forhøre seg blant bøndene i området om det var noen som ville påta seg ansvar for å opprette en toårig (dvs. 18 måneders) landbruksskole.

Under vellingklokkas diktat

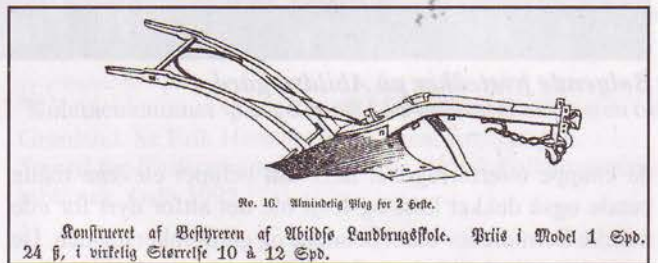
Wetlesens sønner satt inne med nødvendige kvalifikasjoner til undervisning og dessuten kunne elevene gi gårdsdriften den arbeidskraften de trengte. For å vise at de mente alvor med søknaden startet far og sønn, Jørgen og Niels, like godt opp et privat «Landbrugskursus» på Abildsø. 15. januar 1844 tok Wetlesens på eget initiativ inn 10 elever og satte i gang.

Reformer var for en stor del hindret av en utbredt uvilje overfor de frie vitenskaper. Tanken om å bedre kunnskapen om dyresykdommer og jordbruk trengte lang modningstid i Norge. I 1773 var Den kgl. Veterinær og Landbohøjskole blitt opprettet i København – 11 år etter etableringen av Bourgelets veterinærskole i Lyon. Den første nordmann som fikk utdanning som veterinær het Johan Røtger. Han ble uteksaminert i København i 1780.³ Flere her hjemme arbeidet for å vekke landsmennenes forståelse for nytten de ville ha av slike kunnskaper. Skyldbetyngete sukk over tidens åk, autoritetstro, determinisme og pietistisk tungsinn virket hemmende på all menneskelig aktivitet og ikke minst på evnen til å skape kreative løsninger. Folkeopplysning ble et viktig middel til å skape rom for modernisering av jordbruket. Med sin barneoppdragelsesbok *Emile* staket også Jean-Jacques Rousseau (1712 - 1778) ut retningen for mer utvungne omgangsformer mellom generasjonene.

Wetlesens var personlig kristne, godt skolerte og fortrolige med ideene om folkeopplysning. De hadde dertil vist vilje til å gi slik utdanning. Strategien lyktes. Det hadde kommet

inn to ansøkninger, men amtstinget foretrakk familien Wetlesen som 14. oktober 1844 formelt mottok konsesjon på å drive Agerhuus' Amts Landbruksskole, Norges første offisielle landbruksskole. Den norske Stat og Akershus Amt delte likt på driftsunderstøttelsen. For første skoleår mottok de 300 spesidaler av amtet og like mange penger fra Stortinget, og var likeledes lovet 200 spd. årlig over de neste to år. Elevene til det ordinære kursuset skulle fortrinnsvis være bosatt i amtet.

Høsten 1844 ble det annonsert etter elever. Skolen ønsket velkommen «vordende Landmænd saavel af Bondestanden som de, der med højere Dannelse agte i Fremtiden at antage en saadan Næringsvej.» Blant de første 11 elevene var det 2 gratister. Friplassene ble bekostet av myndighetene. De øvrige 9 betalte 4 spd. hver i måneden. Elevene innfant seg til skolestart 17. oktober. Omsider skulle det bli orden på den misligholdte jordveien. Mens Jørgen var en dyktig praktikus var Niels det teoretiske hodet. Storebror Fredrik nøyde seg med å bestyre gården og viste atskillig mindre interesse for skolen. Først etter at deres mor døde i 1847 og faren ønsket å trekke seg tilbake gikk Fredrik mer aktivt inn som lærer. Brødrene ble da enige om å dele likt på ansvaret for gårdsdriften og bestyrelsen av skolen, men på en slik måte at gårdsdriften nærmest ble styrt gjennom undervisningen.

Niels Wetlesens plog kunne kjøpes fullt ferdig eller som modell dersom en ønsket å bygge den selv. Illustreret Nyhedsblad Nr. 4. 25de Januar 1857, s. 18. Faksimile.

En sositetsskole for borgersønner?

Selv om systemet med å sette bort barn til ammer på landsbygda ikke var vanlig i Norge fikk det romantiske tankegodset en viss innflytelse også her til lands. Snart var slagordet «Tilbake til naturen» på alle opplyste menneskers lepper. Det helsebringende og sunne livet på landsbygda ble ofte omtalt i direkte motsetning til «den kvalmende Byluft».

Abildsø lå nær byen, men likevel på betryggende avstand fra Christiania. Landbruksskolen ble derfor alt fra første stund dominert av rike byborgeres sønner. Ungguttene kom ikke for å bli bønder, men for å ha et sted å være mens de ventet på å bli voksne, gifteferdige kompanjonger i fedrenes bedrifter og verksteder. Da understøttelsen til skolen var for knapp kom skolepengene til å virke avskrekkende på bondeallmuen. Familien Wetlesen var sørgelig klar over det paradoksale i situasjonen, men kunne lite gjøre. Blant det første kullet på 11 elever, var det bare 5 bondegutter. Den gode beliggenheten gjorde pensjonatsskolen til en slags helårs feriekoloni. Selv om søkningen tiltok, og en fra 1851 utvidet kullene med 6 elevplasser, til i alt 19, hjalp utvidelsen ikke det minste på elevmassens sammensetning. Den finansielle understøttelsen var for liten, de hadde stadig bare to friplasser, og skolepengene måtte være satt såvidt høyt for å gjøre opp for

Bølgende hveteåker på Abildsø gård.

de knappe overføringene. Selv om beløpet elevene måtte betale også dekket kost og losji ble det altfor dyrt for «de mindre Bemidlede» blant bøndene og gårdbrukerstanden. De en opprinnelig hadde hatt til hensikt å utdanne til «kristelige og dygtige Avlskarle og vordende Husfædre» hadde altså ikke råd til utdannelsen. Eneste måte å stimulere flere bondesønner til å melde seg som elever var å halvere summen av de månedlige skolepengene, men til det trengtes subsidier. At det virkelig var slik at velsituerte foreldre bortplasserte sine nykonfirmerte sønner på landbruksskolen fremgår også av den kjensgjerning at en stor del av elevene hoppet av et par måneder før skoleslutt. For byguttene var det ingen poeng i å avlegge eksamen og motta attester. De skulle jo likevel ikke gå inn i landbruketsnæringen.

Agershuus' Amts Landbruksskole ble en oppbevaringsanstalt for borgerskapets sønner, som aldri kunne tenke seg muligheten av å bli bønder. Skolen maktet følgelig ikke å nå de ungdommene som en primært ville drive opplysningsvirksomheten for. Et middel til å demme opp mot tendensen til borgerlig tidsfordriv var å konsentrere mye av undervisningen om hardt, praktisk jordbruksarbeid. Elevene svarte med å klage til myndighetene over at de mottok for lite teoretisk lærdom og fikk medhold, men oppnådde ingen endringer. Lærerne holdt fast på det praktiske aspekt og nektet å gi etter for kritikken. De understreket som før nødvendigheten av at skolen som overordnet mål måtte innrette seg etter de sesongvise svingninger i jordbruket og årstidenes skiftende gjøremål.

Lærernes behov for arbeidskraft til gårdsdriften var åpenbar, og formålet med skolen kunne vanskelig bli innfridd med alle de velsituerte bybarna bak pultene. Hardt jordbruksarbeid ble i det minste et middel til å holde fast ved de opprinnelige

intensjonene ved skolen. De fagene det etter timeplanen ble undervist i viser for øvrig at det neppe kunne være noe i veien med brødrene Wetlesens teoretiske kunnskaper.

Elevene hadde husdyrlære, agronomi, norsk, lesning med forstandsøvelse, mekanikk, regning, geometri, naturlære og kjemi. Lærerne var i det hele tatt av en utpreget intellektuell legning og hadde et våkent øye for de fremskritt som ble gjort i landbruket ute i Europa. Dessuten var Niels Wetlesen utrettelig i å gjøre nye oppfinnelser av åkerdyrkningsredskaper til presentasjon ved landbruksutstillingene. I slåttene ble det imidlertid mye praktisk arbeid, men slo det til med regnvær ble det øyeblikkelig lagt opp til teoretisk undervisning innendørs.

En konkurrent på Bryn

Aktivitetene på Abildsø fikk også andre mennesker i området til tenke skole og utdanning. I 1850 dukket det opp en konkurrent i det propritær Christen Thorsen Christensen (27/8 1802 - 10/5 1874)⁴ anla et såkalt «privat Landbrugsinstitut» på Bryn. Christensen var utdannet agronom fra Jakob Sverdrups landbruksskole i Sem og var oversetteren av James F.W. Johnstons *Catechismus i Agerdyrkningens Chemie og Geologie* (1846). I 1843 opprettet Christensen Buskeruds Amts Landbrugsskole på Linnes i Lier. Agronom Christensen var også sekretær i Drammens Landboforening, og fikk mange gjøremål å skjøtte.

Unge gutter strømmet til fra hele landet, men da skolen skulle starte bega Christensen seg ut på en 6 ukers reise, og overløt elevene til seg selv. Da Christensen endelig vendte tilbake var han fremdeles ikke klar til å vie seg for lærergjerningen. Undervisningen gikk ut på å lese høyt for elevene fra en landbrukslære, sannsynligvis den samme han selv hadde

oversatt. Det ble klagd over den useriøse skolestyreren i *Morgenbladet*. Innsenderen fant undervisningen, og særlig høytlesningen, meningsløs, siden de fleste yngre mennesker allerede behersket kunsten å lese innenatt.⁵

Christensen selv fant det overraskende nok slett «ikke fornødent at imødegaa de i Gaarsdagens Morgenblad angaaende Undervisningen her ved Institutet af en Anonym Person» fremsatte beskyldninger.⁶ Instituttbestyreren uttalte at han alene var villig til å gi fyllestgjørende opplysninger overfor foreldrene og de foresatte. Forøvrig brukte han atskillig spalteplass på å beklage seg over at slike angrep kunne føre til alvorlige tilbakeslag for spredning av allmennyttige kunnskaper om landbrukslære i vårt land. Også i tiden som fulgte fortsatte Christensen å legge ut på nye tokt. I lange perioder overløt han gårdsstellet fullt og helt til elevene. Det passet nok langt bedre for den rastløse instituttbestyreren at han i årene 1853-1856 ble utnevnt til reiseagronom for Akershus amt, og som sådan mottok han atskillig skryt for påpasselig og pliktoppfyllende dyktighet i faget. I 1856 fikk Christen Thorsen Christensen ansettelse som statsagronom, en stilling han innehadde i 4 år, inntil han 25. mai 1861 gikk over i en ny stilling som overtollbetjent i Larvik tolldistrikt. Christensen skrev også artikler om mønsterbruket til en tenkt idealhusmann, Gudbrand Aasbakken, i *Folkevennen* i 1855, og om før for kyr i *Folkevennen* i 1858.⁷

På Abildsø skjedde det aldri at elevene ble overlatt til seg selv. Brødrene Wetlesen var utrettelige i skolearbeidet. Den eneste gang de så vidt vites ble forhindret fra å drive skole var høsten 1853 da de av myndighetene ble pålagt å holde stengt på grunn av koleraepidemien som herjet i Christiania.⁸

-----
¹ Jørgen og Elisabeth Wetlesens førstefødte het også Jacob. Han kom til verden i 1812 og døde alt i 1813. I 1818 fikk de også tvillinger, men begge døde som spedbarn.

² Johanne Marie Anette (1845-1921) gift i 1873, Johanne Marie Elisabeth (1848-1893) gift i 1881, Edel Margrethe

Bülow (1851-1909) gift i 1876, ingeniør Jørgen Wilhelm (1853-1884) ugift og Fredrikke Wilhelmine (f. 1857) gift i 1880. To sønner døde som barn; Wilhelm (1855-1861) og Nils (1864-1868).

³ Ronald Grambo: Folkelig veterinærmedisin. Et gløtt inn i en magisk verden. *Folk*. Et folkloristisk forum. Nr. 31. Oktober 2000, s. 10ff.

⁴ Christen Thorsen Christensen kom fra Lier ved Drammen. Han hadde i 1843 mottatt et offentlig reisestipendium som gjorde ham istand til å utvide sine kunnskaper om landbruksøkonomi bl.a. gjennom et lengre opphold i Skotland. I 1852 ble Christensen ansatt som reisende agronom i Selskabet for Norges Vels Tjeneste, og i 1856 reisende statsagronom. Det samme år utga Christensen en 34 siders rapport om arbeidet: *Beretning fra C.T. Christensen om de af ham i Aaret 1856 i det Offentliges Tjeneste foretagne Reiser i Nordre og Søndre Bergenhuus Amter*. 1857.

⁵ Et Par Ord om Landbrugsskolen paa Bryn i Aker. *Morgenbladet* No. 276. Thursdagen den 3die Oktober 1850, s. 1.

⁶ Christen Thorsen Christensen: [Landbrugslæreanstalten paa Bryn.] *Morgenbladet* No. 278. Løvdagen den 5te Oktober 1850, s. 1.

⁷ Ole Marius Hylland: *Folket og eliten. En studie av folkeoplysning som tekst i tidsskriftet Folkevennen*. Acta Humaniora. Universitetet i Oslo 2002, s. 111 og 115.

⁸ Koleraen rammet spesielt hardt i forstedene Enerhaugen og Grønland. Se Erik Henning Edvardsen: Enerhaugen. *Stensil for Undervisningsavdelingen*. Norsk Folkemuseums bibliotek. Oslo 1992.

Neste gang:

De tidligste branntakster for Abildsø.

Felthåndbok om smådyr i norske skoger

Av: Audun Brekke Skrindo

Felthåndbok om smådyr i norske skoger. Utgiver Aschehoug, 1997. Dansk originalutgivelse ved Lars-Henrik Olsen. 208 sider, stiv perm. ISBN 82-03-22199-8.

Hvor mange ganger har du kommet over et dyr som du ikke aner hva er? Hvor ofte har du hoppet over å sjekke når du kom hjem etter turen? Kanskje er kjempeverket om insekter og lignende som du har hjemme i hylla for omfattende til at du makter å finne frem.

Her har du den smarte lille boka som du fint får med deg i sekken eller til og med nedi lårlomma på turbuksa. Ippenfor permene finner du smarte plansjer som hjelper deg å komme litt nærmere svaret. Foran er det en for dyrene og bakerst er det faktisk en plansje for blader til tresortene i skogen. Du vil finne at det lønner seg å kunne bestemme treet som dyret sitter på. Mange insekter er uløselig knyttet til enkelte tresorter og dermed kan du med større sikkerhet si hva for

slags dyr du har foran deg. Når du vet at det finnes tusener på tusener med insekter i naturen er det greit at noen har gjort et valg for deg hvilke arter som det er noen vits i å beskrive for menigmann. Selvfølgelig kan du ikke være 100% sikker på alle artsbestemmelser, siden det krever spesialkompetanse, men jeg kan love at undersøkelsen av småkryp blir mer underholdende når du ofte kommer minst frem til hvilken gruppe dyret tilhører. Siden det er mange klassiske arter som går igjen vil du bli overrasket over hvor mye du kan bestemme på en vanlig tur.

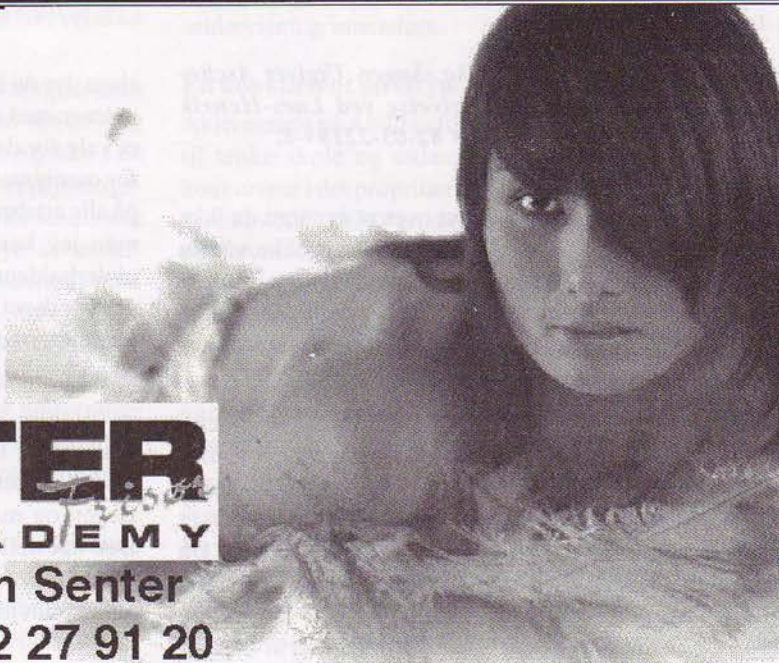
I tillegg til insektene finner du også edderkopper, snegler, tusenbein, mark og mye mer. Artene er nydelig illustrert i farger, og mange er relatert til det miljøet du finner dem i. Den spesielle seksjonen med galler på trær og blader gjør oppdagelsene enda morsommere, siden man kanskje kan finne galler som går an å artsbestemme også.

God tur!

Østensjøvannets Venner ønsker å rette en stor takk til alle bladets støtteannonsører!

 <p>HYDRO TEXACO RYEN Enebakkveien 135, 0680 Oslo Tlf. 22 19 17 26 • Fax: 926 70 926</p> <p>Ny vaskemaskin E-mail: hydrotexacoryen@netcom.no</p>	 <p>T.M. Bergersen A.S. Keramiske fliser</p> <p>Butikk/utstilling Åpningstider: Man-Fre: 09-17 • Tor: 09 - 19 • Lø: 10-14 Enebakkveien 123, Pb. 218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 3049 00, Fax: 23 30 4901</p>	
<p>MENY Champion <i>Du vinner på det</i> MANGLERUD SENTER</p> <p>Åpningstider: Man. fre. kl. 9-20 Lørdag kl. 9-18</p> <p>Tlf.: 22 75 77 00 Fax.: 22 27 75 31</p>	 <p>HENTER OG BRINGER GLASS EKSPERTEN 30% PÅ INNRAMMING</p> <p>BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 22 26 52 59</p>	<p>LAMBERTSETER UR & OPTIKK</p> <p>Synsundersøkelse Briller • Kontaktlinser</p> <p>Telefon 22 28 02 41</p>
<p>OPPSAL <i>Blomsterforretning</i></p> <p>Svein Christoffersen Haakon Tveters vei 98, 0686 Oslo</p> <p>Tlf. 22 26 41 94</p>	<p>ALT INNEN BINDERI</p> <p>NYLAGET FISKEPUDDING og HJEMMELAGDE KOLJEKAKER hver dag</p> <p>Man.-fre. 10.00-18.00 Lørdag 10.00-16.00 Storm B. Johnsen • Fisk og vilt Lambertseter Kjøpesentrum - Tlf. 22 28 82 42</p>	 <p>Bratlikollen Blomster</p> <p>ALT av blomster til bryluppet</p> <p>SANDSTUVEIEN 49 B, 1184 OSLO TELEFON 22 28 69 58</p>
<p>De ringer, vi bringer Brudebuketter, dekorasjoner, kranser m.m.</p> <p>Langerud Blomster Enebakkvn. 289, 1187 Oslo 22 29 78 29</p>	 <p>MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET</p> <p>TLF. 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68</p> <p>EKEBERGVN. 145, 1178 OSLO</p>	<p>BARRA</p> <p>Når du skal merkes</p> <p>Kompetansesenter for industriell produktmerking og profilering</p> <p>BARRA AS Christinedal, Harry Fettsv. 10 Pb. 130 Bryn, 0611 OSLO Tlf. 22 76 02 02, Fax 22 27 12 55 post@barra.no, www.barra.no</p>
<p>AUTOTEAM RAFIKKSOLE</p> <p>Manglerud Senter Tlf.: 22 26 34 07 / 906 87 170</p>		

For menneskers

AUSTER
BALON & ACADEMY

Oppsal Senter | Bryn Senter
Tlf. 22 26 77 78 | Tlf. 22 27 91 20

Østensjøvannets Venner ønsker å rette en stor takk til alle bladets støtteannonsører!

<p>BERGERSEN VANN og VARME a.s. Autorisert rørleggermester</p> <p>Smedbergveien 5, 1187 Oslo, tlf. 22 76 70 20 fax: 22 76 70 01, org. nr: 946106232</p> 	<p>DROGSETH Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no</p>	 <p>Selskapsmat Tlf. 22 67 64 90</p>
<p>KNUT GLASSMESTER® FURULUND A/S Lambertseter kjøpesenter, 1153 Oslo</p> <p>Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no</p> 	<p>Ned i vekt</p> <p>enkelt og effektivt</p> <p>Tlf.: 22 26 05 17 www.bodycarenorve.com</p>	
<p>Lambertseter apotek</p> <p>et Alliance apotek</p> <p>Velkommen til Lambertseter apotek Vi har åpent alle dager: kl. 09 00-17 00 • Lørdag kl. 09 00-14 00</p> <p>Langbølgen 1 1150 Oslo Tlf. 23 384060</p>	<p>Ingus biloppretting Bilskadesenteret på Ryen</p> <p>Ryensvingen 2-4 ing G 0680 Oslo Tlf 22 67 37 10 Fax. 22678446</p>	

HÅNDVERKSBYGG AS
 Tømremester og Entreprenørforretning
 Byggemelding/Prosjektering

MESTERHUS
 Ryensvingen 9, 0680 Oslo
 Tlf.: 22 57 84 60
 www.handverksbygg.no

**NYBYGG - TILBYGG
 REHABILITERING**

 **Malermester
 Harald Askautrud A/S**

Tlf. 22 57 84 70 Faks 22 57 84 65

- ★ Inn- og utvendig malerarbeid
- ★ Tapetsering
- ★ Gulvbelegg
- ★ Konsulentbistand

 Malermester MLF
 www.askautrud.no
 - fagkunnskap gir trygghet.

Kontoradresse:
 Ryensvingen 9, 0680 OSLO
 E-post: askautrud@askautrud.no

Østensjøvannets Venner ønsker å rette en stor takk til alle bladets støtteannonsører!

BØLER APOTEK

ditt Alliance apotek

Mandag-Fredag 09.00-17.00
Lørdag 09.00-14.00

Bøler Senter, Bølerlia 2-4, 0691 Oslo - Tlf. 22 75 91 90

OPPSAL APOTEK

ditt Alliance apotek

Mandag-Fredag 09.00-17.00
Lørdag 09.00-14.00

Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo - Tlf. 23 12 68 80

MITSUBISHI
- din partner i bil

Mitsubishi Motor Forum

ABILDSØ

Enebakkveien 309 - Tlf. 23 03 20 00 - Fax. 23 03 20 01

Støtt opp om din nærbutikk

Oppsal Senter
Haakon Tveters vei 96
FaxTlf. 22 27 74 99

JERNIA Oppsal

OPPSAL SENTER
Tlf.: 22 26 04 01

Støtt opp om din nærbutikk

H.P. Kjørwik %

Oppsal Senter

Nye Bogerud Fisk/Vilt AS

Stallerudvn. 111 C
0693 Oslo
Tlf. 22 74 71 10

TETTE AVLØP 23 16 50 00

HØYTRYKKS
KJEMPEN®

Døgnvakt

- Høytrykksteking
- TV-inspeksjon
- Graving og rehabilitering av vann- og avløpsrør

TET-TEKNIKK A-S
- en miljøbedrift

Ryensvingen 13, Postboks 133 Manglerud, 0612 Oslo

Som medlem når du alle forælene

✕ OPPSAL STORKIOSK ✕

MOX TIPPESENTER MOX

Åpent: Ma.- Fre. 08 - 22 • Lø./Sø. 09 - 22

Vi har bankterminal

Tlf.: 22 27 34 82

JØLSTAD

BEGRAVELSESBYRÅ

Oslo & Telemark

Abildsø

Enebakkveien 287

Døgnvakt: 22 29 38 00

Fra den helt enkle - til den mer påkostede gravferd

TA EN OPTISK SYNSPRØVE for briller og kontaktlinser

Bøler Brillesenter & Ur A/S

Vi mottar for reparasjon alle typer stueur, veggur og gulvur

BØLER SENTER - Tlf. 22 26 22 68

HELSEBODEN

Oppsal Senter,

Tlf. 22 27 87 40

Lambertseter Senter

Tlf. 22 74 77 12

Gullåren

Lambertseter senter Tlf. 22 28 04 74

Manglerud senter Tlf. 22 26 15 46

Oppsal senter Tlf. 22 26 42 94

Langtidsvirkende og effektiv
ANTI - PERSPIRANT

STOP 24 virker hemmende på svettekjertlene og reduserer svetteutsondringen

Fås på apotek som roll-on, spray og krem

A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler
Tlf.: 22 78 26 00

Oldtidsveier, slep og kongeveier

Overraskende slutninger

Av: Leif-Dan Birkemo

Reidar Fønnebø, vårt distrikts pioner på gamle ferdselsårer, har i oktober på Orion forlag kommet med boka

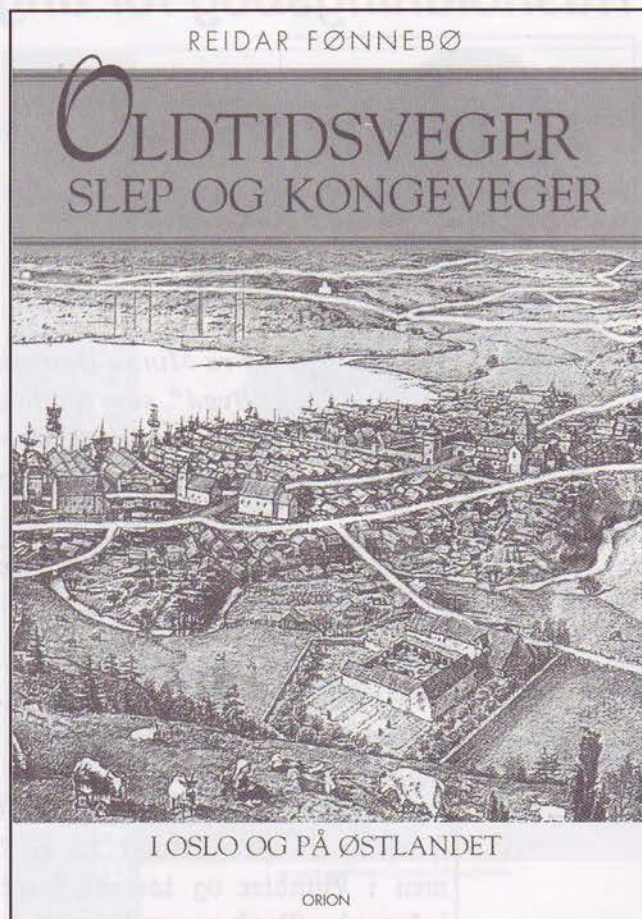
Oldtidsveier, slep og kongeveier i Oslo og på Østlandet.

Fønnebø har samlet materialet til boka i mange tiår og nedlagt et stort arbeid med å beskrive ferdselsårene, ikke minst i Østsjøområdet. Han beskriver veitraseene til og fra Oslo i jernalder, middelalder og frem til nyere tid. I dag er det kun biter igjen av det nettverket som bandt gårdene sammen og de veiene som bandt Oslo-området til andre distrikter, enten det var sommer eller vinterveier. Hulveier, rideveier og slep får også fyldig behandling.

Fønnebø har gjort en imponerende innsats med å påvise små biter av veifar og sette disse inn i en større sammenheng. Han tolker kulturminner og funn i stor grad på veifarenes premisser. Slik sett kommer han til overraskende slutninger for flere av våre kulturminner i Østsjøområdet.

Det har alltid vært spennende å følge Fønnebø på hans lokalhistoriske vandring langs oldtidsveiene ved Østsjøvannet, men i sin nye bok har han satt veifarene i et videre perspektiv.

Vi anbefaler boka på det beste for de med interesse for vår lokalhistorie. Her er det mye stoff til ettertanke og som kildestoff til Sothøna i kommende utgaver.

---

50 år siden Østsjøplanen ble lagt frem

I 1952 fikk Plan- og anleggskontoret i Oslo kommune i oppdrag å utarbeide en skisse for Østsjøområdet. I 1954 ble rammeplanen ferdig skissert med sikte på å bevare det sjeldne fugle- og plantelivet ved Østsjøvannet. Planen forutsatte å dele Østsjøvannet i to med en jeté eller bro. Nord for denne broen skulle det være anlegg for svømme-

idrett og sportsfiske, kano og kajakkmuligheter og badestrand. Syd for broen skulle det fredes for fugler og flora. Bogerudmyra var planlagt gjenfylt for lek og treningsfelt. Representantskapet for Østsjøplanen ble opprettet i 1959, og de torpederte heldigvis det aller meste av rammeplanen.

Norges Naturvernforbund 90 år

16. november var det 90 år siden Norges Naturvernforbund ble stiftet. Østlandske naturvernforbund var spiren til den store nasjonale foreningen som har vært en vokter på naturens side fra stiftelsesdatoen av. I vårt område fikk Håkon Tvetter fredet Almedalen ved tinglysning i 1921. Østlandske naturvernforening ble koblet inn av Tvetter som fikk

avtalefestet at denne fredningen ikke kan oppheves uten deres samtykke. I begynnelsen av 1990-årene ble forbundet omorganisert og Østlandske fikk navnet Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. I denne tiden var Naturvernforbundet en solid støttespiller for Østsjøvannets Venner. ØVV gratulerer med jubiléet.

Minna Wetlesen:

"Husholdningsbog for unge husmødre i By og Bygd"

Minna Wetlesen

Fra Minna Wetlesens "Husholdningsbog for unge husmødre i By og Bygd", som første gang kom ut i 1890, har Hanne Blesvik denne gangen sakset litt om eplers innhøsting og oppbevaring, om "det grønne" og om gresløg og kruspersille.

Det fine Grønne

af Persille og Selleri skylles af i koldt Vand, da der i Regelen er fulgt lidt Jord med, og ligger nogle Timer udover et rent Bord eller Spættefjæle for at tørre, hvorpaa alle Stilke plukkes fra; derpaa pakkes det fast ned i en Krukke tilligemed Salt, for at benyttes til ferst Kjødsuppe; man bør ogsaa have en Krukke blandet med Burre til Hjælp til salt Kjødsuppe, og en Krukke med bare Persille til Persilleesmør til Fisk. En Del Grønt bør bindes sammen i Bundter og tørres; forat de ikke skal gulne, dryppes de først i kogende Vand og ophænges derefter for at tørres. Af hvad der bliver tilbage, kan koges Grønsoya.

Græslog og Kruspersille

bør om Høsten indplantes en Del af i en Kasse eller Potte, som først sættes en Tid i Kjælderen og saa indflyttes til et kjøligt, men lyst Sted. Holdes den jævnt fugtig, kan man have lidt frisk Græslog og Persille hele Vinteren. Kruspersille kan ogsaa opbevares paa Bokjestedet godt dækket med Granbar.

Æblers Innhøstning og Opbevaring.

Alle Æbler maa indhøstes i Tørveir og plukkes forsigtig af; de maa ikke trykkes paa eller stødes, thi da faar de mørke Flekter og raadner. De lægges først forsigtig udover et Gulv, forat den overflødige Fugtighed kan fordampe, men ikke for længe, ellers visner de; naar de er tørre nok, kan de lægges paa hverandre. De gjemmes bedst i Kurve, som ikke er for tætte. Papir bør lægges mellem hvert Lag og ombyttes flere Gange i Vinterens Løb. Bedst er det at gjemme dem i en god Kjælder. De fineste Æbler bør omvikles med Papir. De, som længst kan gjemmes, er Flaskeæbler og Gra-venstener; disse har paa denne Maade været gjemt til næste Sommer. Bærre og Bergamotter behandles paa samme Maade.

Entomologiens historie i Norge

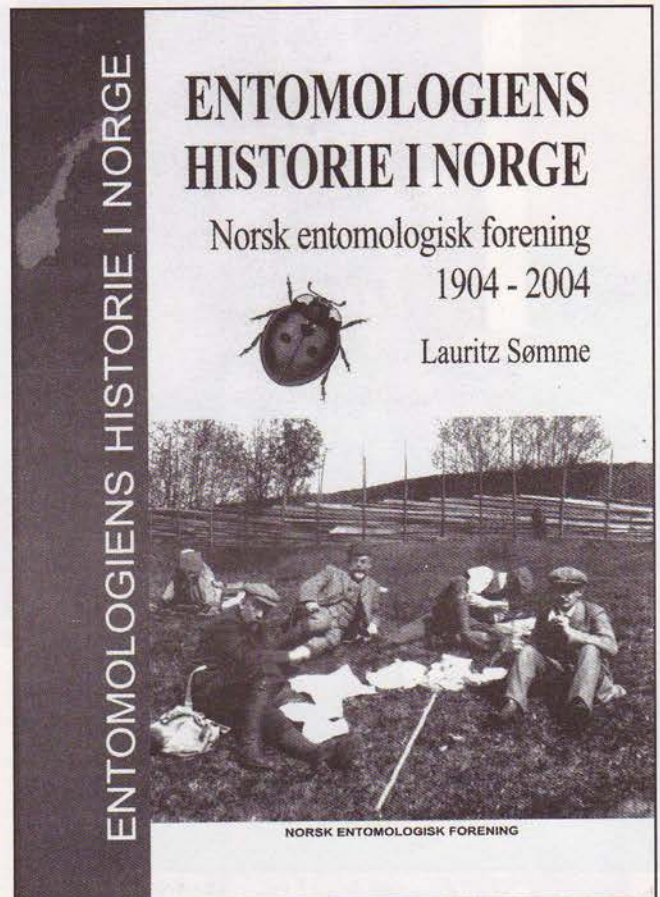
Av: Tone Birkemoe, forsker ved Nasjonalt folkehelseinstitutt

Norsk entomologisk forening 1904-2004. Skrevet av Lauritz Sømme. Bilderedaktør Lars Ove Hansen

Entomologi er læren om insekter, og entomologer er de som studerer insektene. I Norge har entomologisk forening rukket å bli 100 år. I den anledning har foreningen gitt ut en bok med et historisk tilbakeblikk. Boka starter med de gamle grekerne og vi får vite at det er Aristoteles (384-322 f. Kr.) som betraktes som entomologiens grunnlegger. I Skandinavia må vi vente helt til 1555 før det første verket om insekter, skrevet av Olaus Magnus, dukker opp. Senere har det blitt mye, mye mer, noe denne boka gir et godt bilde av.

Boka er en oversikt over foreningens hundreårige historie. I tillegg dekker den entomologisk arbeid ved universiteter, museer, Norges Landbrukshøyskole og ulike forskningsinstitutter i samme tidsperioden. Her finner vi intervjuer med eldre norske entomologer, en omtale av viktige nøkkelpersoner i foreningens historie og ikke minst, en oppsummering av foreningens engasjement og betydning for vern av insekter.

Insektene er den mest artsrike av alle dyregrupper. Selv i Norge er det ikke mulig å lære seg mer enn en liten brøkdel av alle arter. For å kartlegge insektarter er det derfor behov for mange mennesker som kan spesialisere seg på ulike insektgrupper. Norsk entomologisk forenings medlemmer består av både fagentomologer og amatører. Her har amatørerne ikke på noen måte stått på sidelinjen. De har, vel så mye som fagentomologene, bidratt til å identifisere og kartlegge den norske insektfaunaen. Denne kunnskapen er selve grunnlaget for dagens diskusjon av biodiversitet og bevaring av biologisk mangfold. Lurer du på hvordan en entomolog på insektfangst så ut for 100 år siden? Da er dette

Boken er ikke tilgjengelig i vanlige bokhandel, men kan bestilles fra insektsavdelingen, Zoologisk museum, Universitetet i Oslo, Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo. Pris kr. 300.

boka for deg! Boka er gjennomillustrert med bilder av insekter, foreningsaktiviteter og medlemmer i aksjon. Lurer du i tillegg på hva entomologer i Norge har holdt, og holder på med, er dette opplagt en bok du bør skaffe deg.

Kunstgressbanen på Rustadfeltet åpnet

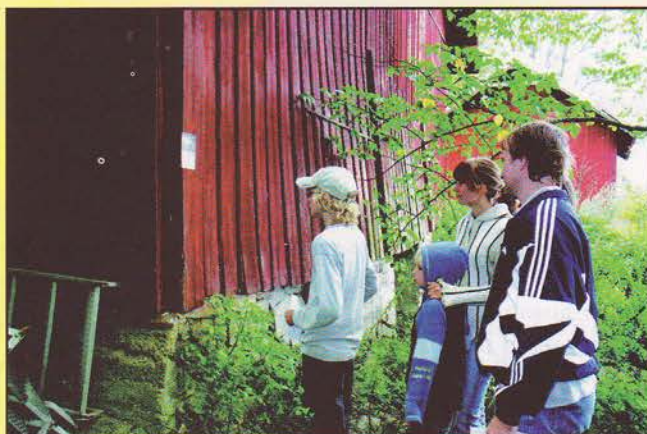

Allerede tidlig i august ble den nye kunstgressbanen på Rustadfeltet tatt i bruk. Utover høsten har det vært trening, kamper og kurs. Banen skal holdes åpen helt til snøen kommer, blir det opplyst på hjemmesiden til fotballgruppa i Rustad IL. Sesongen er derfor vesentlig forlenget i forhold til spill på naturgress. Lyset blir tent når mørket faller på. I forbindelse med anleggsarbeidene ble det i den gamle vannledningen som går under hele feltet trukket nye rør. Slik vil man unngå lekkasjer under den nye banen. Feltet ligger innenfor Østensjøområdet Miljøpark.

Østensjødagen - en familiedag på Østensjø gård

Foto: Leif-Dan Birkemoe

Natursti er også en kunnskapsprøve.

Oslo Square Dance Club i swing....

Der er en kunst å gå på stylvter.

Dansegruppen Symra viser bunader og folkedans.

Trangt om plassen på tunet.

Kasting med hestesko krever presisjon.

Hest og vogn er populært.

Dyreliv i Østensjøområdet miljøpark

Foto: Audun Brekke Skrindo

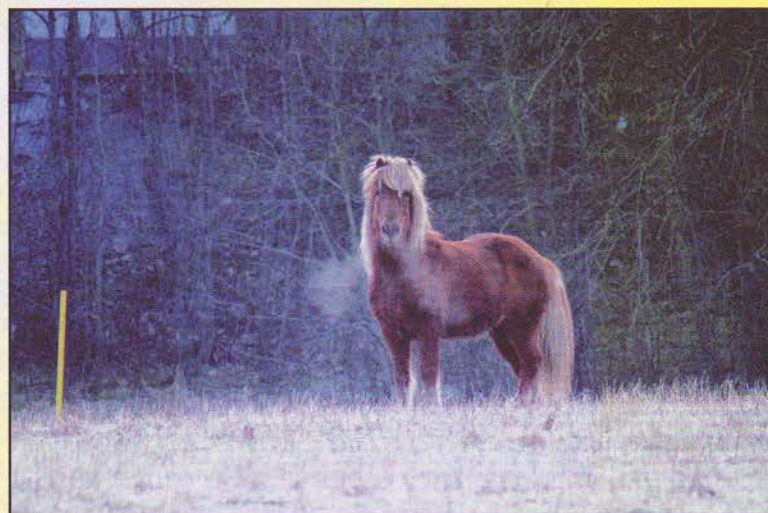
Rådyr på besøk ved Rognerudskogen, 05.30 om morgenen.

Løvgresshoppe på Tallberget. 8 arter i Norge.

Vånd på morgenbeite ved Bølerbekken.

Hestene på beite er et flott innslag i terrenget.

Insektsdagen 13. juni

Fra håver og insektbøker til snylteveps og sikader

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Utstyrt med insekthåver, oppslagsbøker og innsamlingsglass vandret et 20-talls deltakere mot blomsterenga rett øst for Bogerudmyra søndag 13. juni ved 10-tiden. Turledere var Lars Ove Hansen, bl.a. forfatter av rapporten *Insektsfaunaen ved Østensjøvannet*, og Karsten Sunde, begge fra Zoologisk museum, Universitetet i Oslo. Denne gangen var det de minste artene ved Østensjøvannet som skulle oppspores.

Hanne Blesvik (til v.) og Aud Stensrud har fanget noen nye insekter med i håven i blomsterenga

Blomsterenga

Blomsterenga lyste opp i det praktfulle været vi var begünstiget med denne forsommermorgenen. -Det gjelder å være tidlig ute etter en forholdsvis varm natt, bemerket våre turledere. Er natten kjølig tar det lenger tid før insektene blir aktive. Ingen av deltakerne synes å ha spesielle forkunnskaper om insekter, annet enn at dette var et spennende felt man gjerne ville lære mer om.

Slaghåving

Med hevet hån startet insektssafarieren. Slaghåving - var fagordet for metoden som ble brukt for innsamling av insekter i dag. Ved å slå håven ned i enga kom det ganske raskt noen småkryp ned i den hvite hånduken. De avtegnet seg fra sorte

prikker til litt større kryp med bein og vinger. Utfordringen var så å få de over på glasset - mange unnslipp i overføringsprosessen. Men noen datt pent ned i glasset og lokket ble satt raskt på. Hos Lars Ove eller Karsten fikk vi så bestemt hva vi hadde fanget - hvis det da i det hele tatt var mulig der og da. Stort sett ble familietilhørighet bestemt omgående, men derfra viste det seg ofte vanskelig å komme videre. Det er ikke uvanlig, det er kun under lupe eller mikroskop det er mulig å bestemme nøyaktig artsnavn.

Mange arter

Hårmygg ble fanget, men den så ikke ut som det vi forbinder med mygg, altså den som stikker. Vi får vite at hårmyggen er en familie av mygg som tilhører ordenen tovinger og som

Turleder Lars Ove Hansen har fått et nytt insekt fra blomsterenga på glasset.

omfatter over 20 arter i Norge. En edderkopp, som ikke er et insekt, ble funnet og forevist for artsbestemmelse. Også her er det mange arter å velge mellom. En bladveps blir raskt bestemt og deretter en tege. Tegen så nærmest ut som en stor maur. En bille ble familiebestemt til bløtbille, men her er det et 40-talls arter å velge mellom.

Kleggen hørte også med i samlingen som etter hvert ble godt synlig på glassene. Lars Ove sorterte riktignok insektene i forskjellige glass - han var jo spesialisten. En skumsikade ble skrellet ut av litt plantevev og omtalt. Skumsikadene lever i et beskyttende skum som de lager ved at spesielle vesker utskilles og blandes med luft. Sikadenymfene ligger inne i skummet. Spyttet blir populært kalt "trollspytt" som var lett å se i blomsterenga.

Eggene kan overvintr

Når noen insekter har lagt egg kan de ligge i flere år og vente på gode forhold, dersom eggleggingen finner sted på et ugunstig tidspunkt for klekking. Dette er tilfelle for noen teger som legger eggene i midten av juli.

Eggene overvintrer og de nye individene klekkes året etter. Enkelte insekter kan klare kalde og ekstreme vintre og komme igjen neste år. Etylenglykol utvikles og brukes som en slags "frostveske".

Insekter fra blomsterenga har gått i fella.

Feller

Våre turledere satte ut skåler rundt i området som en slags insektsfelle. Fargen på skålene var gul, som engsoleien det var rikelig av i enga. Denne blomsterfargen tiltrekker insekter. For at de skal fanges ble det brukt mildt såpevann. Det ble gjort for å bryte vannflaten som ellers ville egnet seg godt

som hinne til å fly videre fra etter et kort opphold. Med såpe i vannet ble vannhinnen brutt og insektet fikk ikke tatt sats i sitt fluktforsøk. Ganske raskt landet flere vanlige fluer i fella, men også den litt mer spesielle stylteflua fikk seg en dukkert. Sistnevnte tilhører en stor familie med mange arter.

Interaksjon mellom planter og insekter

Biller, mariehønelarve og gulløyne ble fanget og forklart. Gulløyne er jo et pent navn og insektet var heller ikke å forakte med sine florlette vinger. Parasittiske veps er det ca. 4.000 arter av, men vi fikk kun oppleve en av artene. Den angriper ospeminer møllen som er en bitte liten sommerfugl som danner de hvite/grå stripene eller kanalene på ospebladene. Dette er ett eksempel på interaksjon mellom planter og insekter. Men vi fikk høre om flere. Firkantperikum (Johannesurt på svensk) angripes kun av en spesiell sommerfuglart. Det er også en art småsommerfugler - sløkeflatmøll kaller vi arten - som bare går på sløke (skjermplantefamilien). Det er de som lager de typiske knutene på sløka. Planten mjølke angripes bare av én insektsart, og galleveps, som det er 70 arter av, angriper særlig eik. Lars Ove kom også med noen tørre borrehoder. I disse kan det utvikle seg tusener av insekter, kunne han opplyse.

Lars Ove Hansen forklarer felleteknikken med bruk av utsatte gule skåler.

Entomologi

Entomologien, læren om insekter, krever mye. Insekter er den største dyregruppen vi har i Norge med ca. 23.000 arter. Det er derfor en høy terskel for å forstå insektsverdenen, i alle fall i forhold til ornitologien som kun har om lag 400 arter i Norge å holde styr på, mente Lars Ove.

Ny for vitenskapen

Insektsundersøkelsen ved Østensjøvannet, som ble gjennomført i felten i perioden 1995-1998, ga som resultat flere arter som var nye for Norge og for vitenskapen. Og selv ennå kan man finne insekter som ikke er kjent eller som det kan ta svært lang tid endelig å bestemme.

Lars Ove kunne også fortelle om en insektsart som ble fanget i 1888 av insektsforskeren Hans Kjær som han ikke klarte å bestemme da den ble fanget. Insektet ble stående tørt på Zoologisk museum i 100 år før den endelig bestemmelse fant sted! Og den var ny for vitenskapen. Når en ny insektsart blir funnet, er det gjerne finneren som får sette navn på den.

Insekter ved våtmark

Vi skiftet fangstområde fra tørr- til våtmark. Turlederne hadde merket ut et område på østsiden av kanalene ved Bogerudmyra. Nå ble fangstredskapene byttet ut med stangsil og bakker til å samle i, og det var insekter som utvikler seg i vann som nå skulle studeres.

Vannkalv

Karsten stakk hoven ned i bunnen og trakk opp. Det var treff omtrent med det samme. Vannkalven var det insektet som raskest lot seg lokalisere. Den svømte med god hastighet rundt i bakken sammen med flere individer. Denne billen hadde oval og strømlinjeformet kropp med glatt, skinnende overflate. Fargen var mørkebrun. - Billene, som er tilpasset et liv i vann, har med seg luftbobler under dekkvingene, - ble vi forklart. Den største arten av vannkalv spiser fiskeyngel, kommenterte Karsten.

Døgnfluer

Døgnfluellarvene beveget seg raskt i vannet hjulpet av tre haler. Som voksne lever de over vann. Døgnflua kan maksimalt leve noen uker, men ikke som navnet sier, bare ett døgn. Men et kort og hektisk liv blir det. Før de blir larver legges eggene på vannflaten. Eggene synker ned og klekkes utover hele sommeren. Vi får vite at eggene tåler frost. Det betyr at de kan overleve en lang vinter om så er nødvendig. Og variasjonene kan være mange. Av døgnfluer er det om lag 900 arter i verden.

Karsten Sund har fått en god insektsfangst i kanalen ved Bogerudmyra.

Mudder- og styltefluer

Mudderflua fant vi også ganske raskt, den lever jo i kanaler og langsomtrennende vann. Den har rødfargede vinger og holdt til i vegetasjonen langs kanalen. Stylteflua var egentlig en fargemessig stilig flue. Den har metalliske farger i bronse, grønt eller blått. Beina er påfallende lange å tynne. Vårt individ skinte faktisk vakkert metallisk i sola.

Øyestikkere, mygg og vannløpere

Hvilke arter øyestikkere vi fikk se forble ubestemt. Det er en egen spesialitet å bestemme øyestikkere, kunne Lars Ove fortelle. Mygg er mye rart. Vi fant en sommerfuglmygg. Denne myggen suger ikke blod! Vannløpere var lett å få øye på. De beveget seg raskt på vannflaten. Ganske lange etapper for hver bevegelse. De hører med til tegene og tilpasser seg livet på vannoverflaten. At vannflaten er sterk som tåler slik

Mange insekter tilpasset våtmark er ble samlet fra kanalen ved Bogerudmyra.

oppførsel, ble ganske klart ved vår observasjon.

Plutselig hopper det en vanlig frosk langs bredden og straks er den plassert i en av bakkene. Men dette er intet insekt og tiltrekker seg ikke særlig oppmerksomhet fra turlederne.

Rikt på insekter

Det er rikt på insekter ved Bogerudmyra. Man må regne med at det er færre arter i selve Østensjøvannet. Når vi skal imponere litt om mangfoldet i Østensjøvannet sier vi jo at det er ca. 40 000 bunndyr pr. kvm. Selv om ikke alle bunndyra er insekter blir det likevel mange. At Østensjøvannet er rikt på insekter, kan det imidlertid ikke herske tvil om.

Informasjonsplakat for insektsdagen

Artspresentasjon

Strandsnipe (*Actitis hypoleucos*)

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Strandsnipe

Actitis hypoleucos. "Actitis" kan bety noe i retning av «den som holder seg ved kysten», som antagelig viser at den ble navnsatt av de som bare så den vinterstid. I Norge finnes den over hele landet og langt opp i høyden.

Navnet "hypoleucos" viser til at den er hvit (leuco) under (hypo), som peker på den klare hvite buken.

Arten er rett i underkant av 20 centimeter lang, og det er liten eller ingen forskjell på kjønnene. To karakteristiske trekk er den lave svirrende flukten over vannet og det andre er lyden. Det er vanskelig å beskrive lyden, men det kan beskrives som intense "trididiii-didi-trididiii-didi...".

Som med så mange fuglelåter; har man først lært denne lyden skal det svært mye til å blande den med noen andre arter. Ofte er det nettopp lyden som gjør en oppmerksom på tilstedeværelsen av strandsnipe. Før og etter hekke-sesongen er den lett å registrere, men i rugetiden skjuler den seg mesterlig. Hvis du vil se den gjelder det å forte seg til vannkanten når du hører den gir lyd fra seg. Den flyr lavt og raskt like over vannet. Vingelagene kommer i intervaller avbrutt av en kort pause med glideflukt på stive vinger.

Hvis man ser fuglen i ro på bakken vil man altså kunne kjenne igjen fuglen på at det hvite brystet strekker seg opp mot ryggen i en smal kile ved skulderen. Den mørke flekken på

brystet danner dermed en smekke. Når den går på bakken vipper den konstant med stjerten, samt at hele «holdningen» til fuglen ser litt sammenhuket ut.

Strandsnipe er årvisst ved Østensjøvannet og på våren kan man se og høre hele grupper på 5-10 fugler. Det er vanskelig å si om det foregår hekking ved vannet, men det sees fugler også midtsommers. Ingen kull med unger er meldt inn på mange år, men vannet kan vise seg å fungere i alle fall som viktig spiseplass for unge strandsnipen. Vadefugler kommer seint og drar tidlig, så det kan være at de fuglene vi ser sommerstid enten har svært seint ankomster til Norge eller svært tidlig avreise hos ikke-hekkende fugler fra omkringliggende områder.

Strandsnipe er svært tilpasningdyktig når det gjelder steder å bo. Den kan finnes i alt fra myrlandt skogsterreng til kystområder, men trives best der bredden er fast og dekket med grov grus eller stein. På verdensbasis hekker den fra Vest-Europa og helt over til Japan. Dessverre har arten en klar negativ utviklingstrend, særlig i Europa. Det antas at dette skyldes ødeleggelser i habitatene hvor denne arten hekker. Det positive er at denne tilbakegangen ikke er påvist i Norge ennå.

Skilting ved gravfeltet på Tallberget

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Skiltprogrammet fortsetter. Ved gravfeltet på Tallberget ble det i slutten av august satt opp et skilt med omtale av gravfeltet. Nordstrands Blad hadde en fyldig reportasje fra hendelsen. Slik sett ble derfor reporter Nina Schyberg Olsen og hennes datter Vilde på ett år de første til å lese opplysningene på skiltet. Bydel Østensjø har bevilget midler til skiltserien.

For de minste er det ikke lett å nå opp til skiltet. Nina Schyberg Olsen lar her sin datter Vilde på ett år kjenne på plakaten.

På skiltet står det følgende:

Gravfelt fra jernalderen

Her på toppen av Tallberget kan vi se flere graver fra jernalderen, 500 f.Kr. – 1000 e.Kr. Det er ikke foretatt noen arkeologiske utgravninger, men gravene er røvet. Det ser vi ved at det ikke er en haug, men snarere en grop som utgjør graven. I alt er det påvist 5 sikre gravrøyser, den ene med en diameter på hele 16 m. Vi vet ikke hva de har skjult, om det fremdeles er noe å finne etter at de er røvet eller hvem som er gravlagt her.

Gjennom gravfeltet går det en oldtidsvei som vi må anta er like gammel som gravene. Veifaret er godt synlig og følger åsryggen i nord-sør-retning. Gravfeltets utstrekning er forholdsvis stort til å være i Oslo. Over gravene har det vært en røys.

Vi finner mye stein som er veltet vekk fra gravene under røving eller benyttet til andre formål. I feltets nordlige del kan man ane en sirkelformet plassering av steinene, noe som trolig kan tyde på at det har vært en kultplass. Men det foreligger ingen konkrete funn som kan gi belegg for en slik antagelse.

Gravfeltet på Tallberget viser at på den tiden feltet var i bruk, må det ha vært bosetting i nærheten. Nærmeste kjente bosetting på vestsiden av Østensjøvannet fra før ca. år 800 er Abildsø gård. Gravene ble ofte plassert høyt og fritt, gjerne ved siden av en vei. Dette var en måte å demonstrere makt på og vise de veifarende hvem som rådet grunnen i dette området.

Gravfeltet er fredet av Byantikvaren i Oslo.

Forvaltningsplanen for Østensjøområdet miljøpark

Av: Finn Gulbrandsen

Grunnlaget for forvaltningsplanen er ferdig. Det ble et faglig tungt dokument som det må pusses litt på. Forsker ved NINA, Tor Erik Brandrud, har i tillegg til å sette sammen faglig grunnlagsmateriale fra Østensjøvannets Venner, Friluftsetaten og Byantikvaren, vært ute i felten ved Østensjøvannet. Vurderingene hans er meget interessante, og vi kan røpe såpass at flere delområder utenom reservatet kvalifiserer etter hans skjønn til vern etter naturvernloven. Ikke så over-

raskende for oss akkurat, men bakgrunnen for anbefaling av statlig vern er et nytt innspill. Det har med kontinuiteten av de aktuelle "skogområder" å gjøre. Vi snakker her om kontinuitetsskog, dvs. skog som har utviklet seg uten spesiell innblanding siden trærne innvandret til landet. Vi kommer tilbake til dette når forvaltningsplanen får et mer offisielt preg. Østensjøvannets Venner har store forventninger til planen.

Karuss

- en innvandrer

I Norsk innvandringshistorie bind I, 900 – 1814, leser vi:

"Karussen tilhører karpfamilien, som er verdens største fiskefamilie med mer enn 2000 arter. I Norge fins 14 arter, av disse er fire innført av mennesker: gullfisk, karpe, suter og karuss. Den sistnevnte ble visstnok innført til Vest-Europa på 1500-tallet av munkene. Bakgrunnen var fastetidene hvor en kunne spise fisk, men ikke kjøtt.

Karussen var enkel å frakte med seg, fordi den kan leve med minimalt oksygen i lang tid, dersom den blir holdt kald og fuktig. Munkene satte karussen ut i dammer i nærheten av klostrene, for å sikre seg tilførsel av fisk på fastedagene. I Norge fins karuss bl.a. på øya Tautra i Trondheimsfjorden, der det var et kloster".

En av de fire fiskeslagene i Østensjøvannet er karuss. Når den ble satt ut kjenner vi ikke til, men det er ikke så langt ned til middelalderklostrene i Oslo. Kanskje ble fisken benyttet til mat på gårdene omkring vannet i førreformatorisk tid?

I slutten av juli lå det flere døde karuss ved risten inn til kulverten nord i Østensjøvannet. Hva den robuste fisken døde av er ukjent.

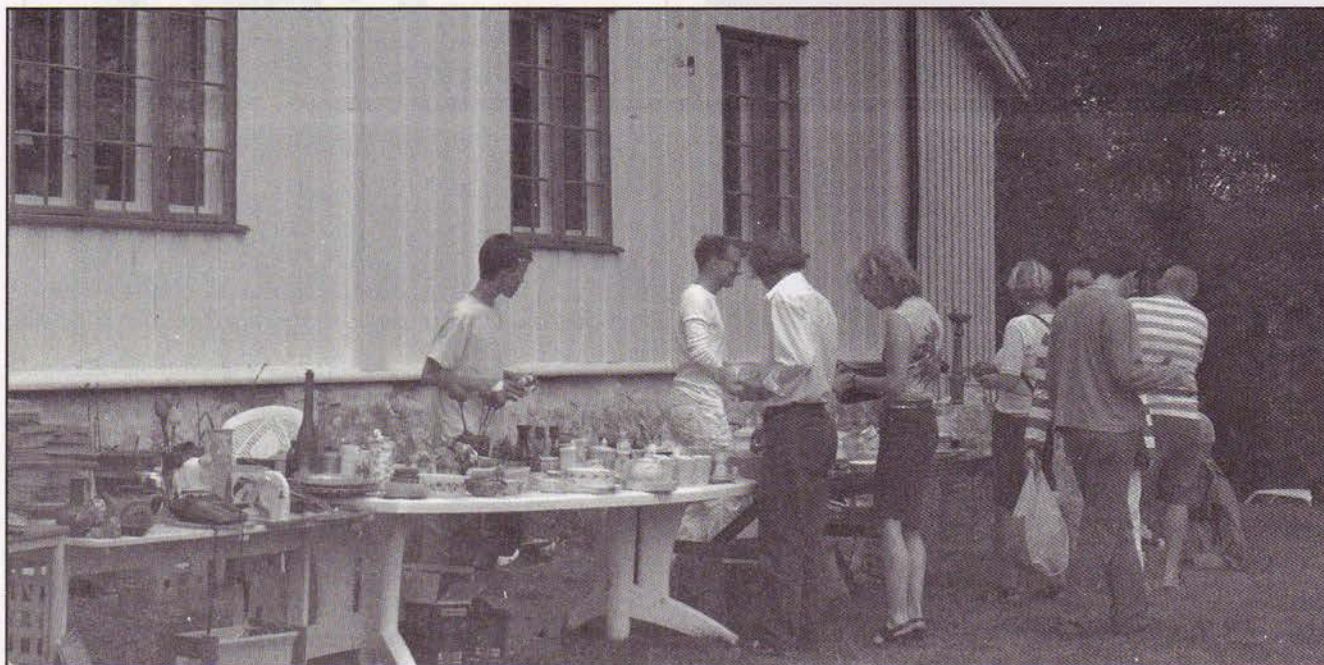

Her er et individ brakt opp på land.

Loppemarked på Abildsø gård

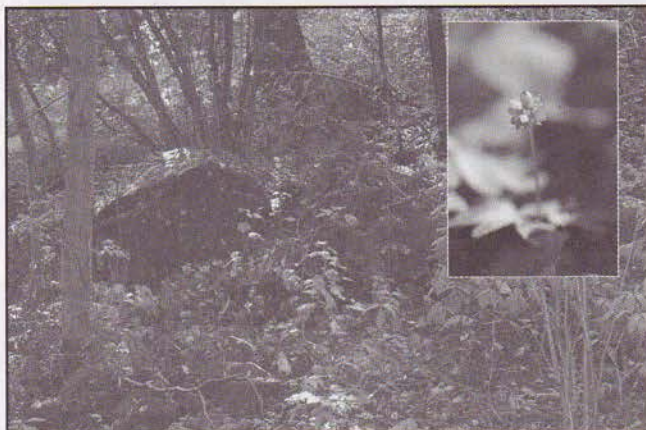

I juni var det stort oppbud av lopper og folk på Abildsø gård. Lopper var samlet og tilbudt til hyggelige priser, kaffe og kaker servert på tunet og lotteri med mange artige gevinster, som f.eks. en tur med hest og vogn rundt Østensjøvannet.

Artspresentasjon

Gulveis

Tekst og foto: Astrid og Audun Brekke Skrindo

Gulveis betyr «smørblomstliknende», men vi tror de fleste vil synes at den ligner mer på en hvitveis. Når de lyse gule blomstene blomstrer i mai-juni skiller vi lett gulveis fra hvitveis, men ellers i året ligner de to plantene så mye på hverandre at gulveisen blir lett å overse innimellom alle

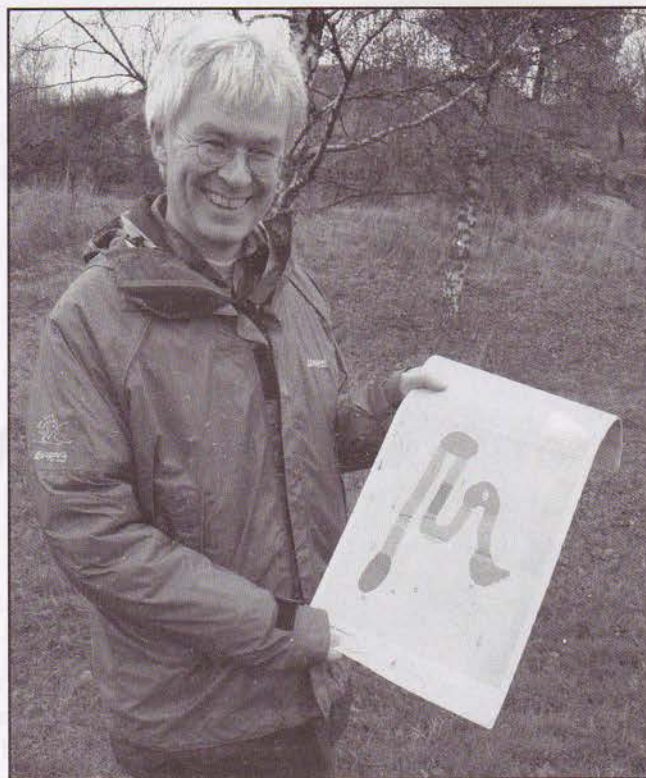
hvitveisene. Kanskje dette er grunnen til at gulveis først i 2004 ble oppdaget ved Østensjøvannet, i hvert fall som vi har hørt om? Tor Erik Branderud, som for tiden leder arbeidet med å utarbeide en skjøtelsesplan for Miljøparken, fant noen få gulveis i nordenden av Tallberget. Heldigvis var han akkurat ute i tide til å se den mens kronbladene fortsatt satt på. For da webredaksjonen et par dager seinere skulle forevige arten var alle avblomstret. Vi fant derimot fruktene som bærer håp for neste års blomstring, og at vi kan frembringe bilde av gulveisen da.

Gulveis er en relativt sjelden art i Norge. Utbredelsen er spredt, men den finnes helt nord til Troms. Ingen vet sikkert hvorfor den ikke er vanligere. På Østlandet vokser gulveis oftest i løvskog med humus- og kalkrik jord. Planten er giftig, akkurat som hvitveis, men det har ikke vært noe problem, trolig fordi den er så lite kjent for folk. Ser du den, så let litt rundt om du kan finne noen planter som likner en krysning mellom hvitveis og gulveis. En slik krysning forekommer ofte og kalles faktisk "Halvveis"!

Langerudbekken åpnes

Forsker Bent Braskerud fra Jordforsk, NLH på Ås holder frem planen for Langerudbekken rensepark. Bekken får en lengde på 375 meter og vil gå i slyng med flere vannspeil og små fall.

Gravemaskinen tar den første skuffen for å åpne Langerudbekken.

Langerudbekken har lenge ligget i rør langs Løvsetfaret, vest for Bakkehavn til Langerudsvingen og deretter ned til Bogerudmyra. Rørene i bekkefaret har vært lett synlig i gressmatten over sletten ned til Bogerudmyra, og 9. november ble spaden satt i jorden for å bringe bekken opp i dagen dette siste stykket. Åpne bekker der vannet renner gjennom våtmark bidrar effektivt til vannrensing, og vi ser på dette som den første av en rekke ønskede bekkeåpninger i vårt område. I tillegg er åpne bekkeløp en berikelse for landskapsbildet og bidrar til biologisk mangfold.

Undervisningsopplegg for skolene

Av: Finn Gulbrandsen

Oppfordring til skolene som bruker Østensjøvannet og til den vanlige turgjenger –

Bruk våre undervisningssider og hjemmesider for øvrig – www.ostensjovannet.no

Østensjøvannets Venner er nå ferdig med undervisningsopplegg for skolene. Som kjent benytter mange skoler i hele byen vårt unike naturområde i undervisningen. Området er lett tilgjengelig, man kommer nærmere fuglene enn de fleste andre steder, og de biologiske kvalitetene i området gjør det velegnet. Vår og høst er det stor pågang til foreningens hjemmesider, først og fremst med tanke på stoff fra biologisidene.

Nå kan altså foreningen tilby undervisningsopplegg for skolene. Det er først og fremst 4. og 7. klasse som er relevante klassetrinn i forhold til Læreplanverket for den 10-årige skolen (L 97) utgitt av Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement i september 1996 under daværende statsråd Gudmund Hernes.

Undervisningsopplegget for 7. klasse omfatter oppgaver som bl. a. skal vise at Østensjøvannet er en næringsrik innsjø. Skolene oppfordres til også å besøke Nøkle vann slik at man kan sammenligne de to vannene. Elevene vil i felten lett oppleve forskjellene på en næringsrik og en tilnærmet næringsfattig innsjø. En av nøklene til å avgjøre dette, er studie av ulike bunndyr som finnes i de to innsjøene.

For 4. klasse bygger opplegget rundt arbeid av fire ulike biotoper – furuskog, løvskog, vann og eng, bl. a. gjennom

en såkalt ruteanalyse, dvs. man analyserer det man finner innenfor et felt på 3 x 3 m. Det er oppgaver om næringskjeder, sammenlikning av områdene slik at elevene får forståelse av at man finner ulike vekster, insekter og dyr tilpasset de forskjellige områdene. Dette opplegget er også trykket opp og sendt rundt til alle grunnskolene i Oslo. Undervisningssidene våre inneholder også fargeleggingsark (fugler) som kan benyttes av alle trinn i grunnskolen og barnehager. Videre finner man et avkrysningsskjema for områdets vanligste fuglearter, alt dette kan lastes ned og skrives ut.

I tillegg kan man benytte hjemmesidene til å finne faktaopplysninger og bilder av pattedyr og fuglearter ved vannet. En må da klikke seg fram via totalistene på de relevante sidene.

Alle besøkende ved Østensjøvannet vil også ha stort utbytte av å studere undervisningssidene og våre hjemmesider nærmere – de er meget gode.

Undervisningsoppleggene er laget av biolog Christine Sunding ved Oslo og Omlands Friluftsråd i samarbeid med biolog Audun B. Skringo og lærer Finn A. Gulbrandsen i ØVV.

Audun er foreningens webredaktør, og har hatt ansvaret for å legge dette ut på nettet.

Takk til de som har bidratt til våre undervisningssider og en spesiell takk til Oslo Elveforum som sammen med ØVV har finansiert opptrykk av 4. klasse-opplegget.

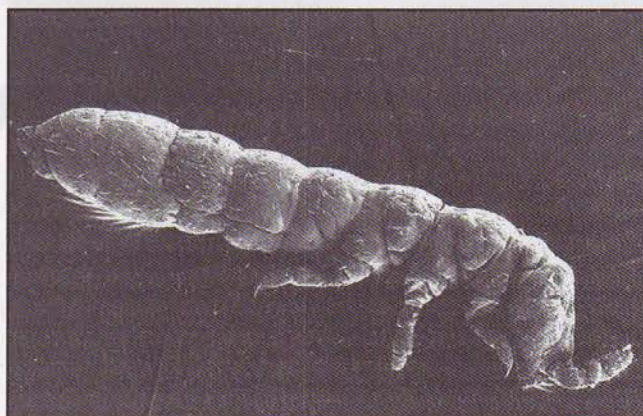

Artspresentasjon

Spretthaler - små og hoppende insekter

Tekst og foto: Tone Birkemoe, forsker ved Nasjonalt folkehelseinstitutt

På bakken og i jorda finnes de. Og på sopp og sprekker i bark, for å nevne noen steder. Lurer du på hvordan de ser ut er det et godt triks å plukke opp en kongle fra skogbunnen og riste denne over et hvitt papir. Får du øye på noen små, svarte flekker som hopper når du forstyrrer dem, er det blink. Spretthalene er små, men tallrike insekter uten vinger. De har et organ (springgaffel) som til vanligvis ligger festet på undersiden av kroppen. Dersom de blir truet kan springgaffelen slås bakover, noe som fører til at spretthalen fyker opp i lufta og lander et stykke bortenfor. På vårparten hender det at de dukker opp på snøen og blir da gjerne kaldt for snølopper. Spretthalene spiser på

Spretthalen vi ser på bildet er ca. 2 mm lang og fotografert i elektronmikroskop.

små alger og sopp. De er viktige organismer som blant annet bidrar til sirkulering av næringsstoffer i jorden.

Sothøne stjeler egg fra toppdykker

Av: Turid Schea

Tidlig en junimorgen i fjor (2003), kl 08.00, tok jeg en rask tur ned til Østensjøvannet. Ved Østensjøveien langsetter vannet ble jeg oppmerksom på to fuglereider som fløt og duppet på vannet med ca. 5 – 10 meters avstand. Det ene redet var fylt med ganske nyutklekkede sultne sothøne-unger, og to voksne sothøner passet på, - svømte rundt og kom tilbake med mat. I det andre redet lå ett egg, og en toppdykker var opptatt med å ordne på redet ved stadig å komme svømmende med flere kvister. Den var liksom ikke fornøyd med redet. En annen toppdykker svømte rundt og rundt, kanskje for å vente på at kona skulle legge seg på egget, at noe skulle skje.

Jeg fikk ikke fred etter at jeg kom hjem, jeg lurte på hvordan det gikk med disse toppdykkerne, - om frua fikk ordnet opp med redet og lagt seg på egget. Ved 16-tiden dro jeg ned igjen for å se til dem. Ja, - der var de, jeg var veldig andektig, sto stille og rolig for ikke å forstyrre. Men noe hadde skjedd. Egget lå alene i toppdykkerens rede, og bare én toppdykker var å se, om enn litt lenger unna. Til slutt ble også den borte.

Og sothøne-ungene i det andre reiret var et eneste gap, - klar beskjed om at de var sultne. Sothøne-mor vaket. Etter ca. 10 minutter skjedde det. Sothøne-mor har bestemt seg, svømmer

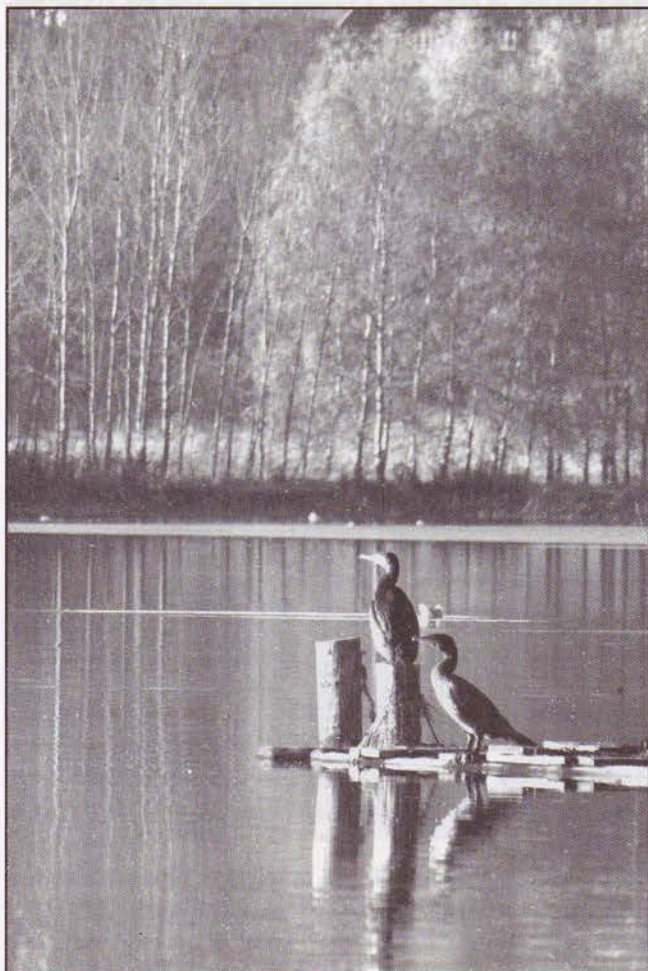
resolutt bort til toppdykker-reiret, vrikker seg opp på kanten, titter seg rundt, - hakker hull i egget og griper fatt med nebbet. Hun løfter hodet høyt for å få det med seg, svømmer elegant med høyt hevet hode tilbake til ungene som får et skikkelig måltid.

Det går fredelig for seg, ingen toppdykker dukker opp.

Man kan filosofere mye over denne historien som kanskje slett ikke er så uvanlig, hva vet jeg, det finnes nok en forståelig forklaring. Men jeg synes sothøna var strategisk, tålmodig valgte hun et gunstig tidspunkt, og fikk hele lekkerbiskenen over til ungene sine. Kanskje hun hele dagen hadde lurt på dette, - det er vel forskjell på mat for fugler også, frø er frø, og egg er egg!! - Men hva var det med toppdykkerne? Var de for unge, uten erfaring, eller hadde de en fornemmelse av at egget ikke var befruktet eller helt som det skulle?

Det var veldig rart å være vitne til det hele.

Med vennlig hilsen Turid Schea

Storskarv på besøk

På sensommeren ankom det storskarv til Østensjøvannet. Antall individer varierte fra en til ni, men som oftest kunne vi observere to-tre på en gang. En populær hvileplass var stolpene på den ytterste øya ved Bølerbakkens utløp. Her ser vi to storskarver fotografert i lav høstsol 2. november i år.

Skarv ved vannet over en lengre periode betyr at det må være tilstrekkelig føde, dvs. fisk. Laksand, også en fiskeetende art, har vært observert ved vannet i høst. Det tyder på økning i fiskebestanden.

Flaggermusnatt for de yngste

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Over 100 deltakere møtte frem ved Østensjøvannet 21. august, hvorav om lag halvparten barn i den yngre aldersklasse. Det var tydelig at flaggermusjakt appellerte til de yngste. Stemningen var til å begynne med litt skummel og mystisk, mens turleder fortalte om flaggermus i nattemørket. De minste tok et godt tak i lommelykten som en sikkerhet mot det ukjente dyret.

Noe av det skumle kom nok i bakgrunnen etter hvert som det ble gitt saklig informasjon. Det ble fortalt at flaggermusen er de eneste pattedyr som kan fly, at de er helt ufarlig, at de bor i hule trær eller i gjemmesteder på hustak, at hver hunn bare føder en unge hvert år - i motsetning til mus som både føder store kull og kan ha flere ungekull i året. Men flaggermusen kan bli svært gammel, enkelte arter over 30 år. Flaggermusen lever av insekter og derfor er Østensjøvannet et fint sted å jakte, for her er det rikt på insekter. Derfor er Østensjøvannet et av de bedre stedene i Norge for flaggermus.

De enkelte flaggermusartene sender sine lydsignaler eller ekkolokaliseringssignaler på forskjellige frekvenser. Det menneskelige øre kan ikke høre disse signalene. Derfor bruker man en ultralyddetektor, også kalt flaggermusdetektor, som innstilles på den frekvensen den enkelte art sender på. Turlederne fra Norsk Zoologisk Forening hadde med seg slike flaggermusdetektorer.

Når flaggermusen sender ut sine signaler håper den å få et ekkosignal tilbake om insektet. I løpet en natt kan en flaggermus finne frem til og spise over 3000 insekter.

Nordisk flaggermus (eller nordflaggermusen), som er den mest vanlige ved Østen-sjøvannet, høres best på ca. 32 kHz. Ved å innstille apparatet på denne frekvensen kunne

Her er det Kari Rigstad fra Norsk Zoologisk Forening som hjelper sin datter Caroline på to år å høre på nordflaggermusen ved hjelp av ultralyd-detektoren.

deltakerne høre den urytmiske bobling, drypping eller kneppende lyden fra nord-flaggermusen som jaktet i nærheten. Den var ikke alltid lett å se mot den etter hvert mørke natthimmelen, men den var der, det kunne klart høres.

Men det finnes flere arter ved Østensjøvannet: Vann-flaggermus, skimmelflaggermus, storflaggermus og dverg-flaggermus for å nevne fire av de åtte som er observert ved vannet. I alt er det påvist 11 flaggermusarter i Norge.

Os skulle noen være i tvil om hva man skal gjøre ved funn av en flaggermus, så husk at alle flaggermus er fredet etter norsk lov.

Stor satsing på våtmarker

Östergötland, Sverige:

I Norrköpings Tidningar leser vi at länet skal satse stort på våtmarker framover. En av hensiktene er å øke turismen til länet. Slike tanker har vi foreløpig ikke møtt hos Oslo kommunes politikere.

Formålet med prosjektet er å utvikle kunnskapen, øke skjøtselen og bedre tilgjengeligheten til våtmarkene. Det satses 6 millioner i Östergötland, og 36 millioner totalt i prosjektet.

Eirik Wærner

Våtmark ved Østensjøvannet

Jernbanen 150 år - veterantog på Bryn

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Veterantoget ga fra seg masse røyk som la seg tett over broene ved Bryn.

Det var 1. september 1854 at det første jernbanetoget i ordinær trafikk passerte Bryn. Da var ikke Bryn stasjon annet enn en

enkel banevokterbolig for skifte av lokomotiver. Det var behov for opptil tre lokomotiver for å trekke vognene opp den bratte Brynsbakken på strekningen opp fra Jernbane-gaarden, den senere Østbanestasjonen. Fire år senere ble det imidlertid ordinær stasjon på Bryn. I 1903 ble dobbeltsporet åpnet og i 1927 ble damp skiftet ut med elektrisk drift. I forbindelse med 150-års markeringen ble det satt opp et tog på Hovedbanen fra Oslo til Eidsvoll med anledning til å kjøpe billett. De seks veteranvognene ble trukket av et damplokomotiv, men helt forrest et elektrisk lokomotiv. Åtte minutter etter avgang fra Oslo S kl. 12 søndag 5. september nærmest raste togsettet gjennom stasjonsområdet på Bryn. Det var nok det elektriske som trakk, mens damplokomotivet sørget for masse nostalgisk røyk som la seg tett over broene ved Bryn. Begrunnelsen for å bruke et elektrisk lokomotiv fra dagens vognpark, skal være så enkel at de gamle lokomotivene mangler den elektroniske utrustningen som styrer bl.a. sporvekslere. Et veteranlokomotiv ville derfor lett skape kaos i den ordinære trafikk.

God nettvirkning

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Høsten 2003 ble flere deler av bredden rehabilitert ved hjelp av vegeterte gressmatter, kokosnett, peler og jord. Et gjerde ble satt opp for å hindre tråkk. Når våren kom var oppgaven å holde endene unna den nysådde gressplenens ut mot vannet. Det ble strukket et egnet nett fra gjerdet og ut mot vannkanten slik at endene ikke ble fristet til beite på det nye saftige gresset som ventelig ville vokse opp. Ville denne hindringen ha den ønskelige virkning?

Nettet holdt god stand mot uønsket beiting ut over sommeren. I september ble virkningen vurdert som meget god. Gresset hadde vokst seg grønt og kraftig. Endene oppholdt seg riktignok ofte oppå nettet, men fikk ikke "nebbtak" i gresset. Det syntes ut som om de hadde funnet et riktig godt oppholdssted, selv om de ikke fikk meske seg med saftig gress.

Utstilling av historiske bilder fra Østensjø

I september var det utstilling på Deichman Oppsal med et utvalg bilder fra tidligere tider. Her fikk vi bl.a. se bilder fra byggingen av høyblokkene på Bøler i 1955-56, Bryn gamle jernbanestasjon fra ca. 1860, Østensjøvannet ved forrige århundreskifte og vognmann Anton Olsen fra Oppsal med hesten Blakka i forkant av blokkene som reiste seg på slutten av 1950-tallet.

Disse bildene og mange, mange flere finner du via nettsidene til Østensjø lokalhistoriske bilder.

Følg lenkene fra: www.ostensjovannet.no

Noen av dem som tilrettela utstillingen: Kari Ravnaas (til venstre), Inger Kjærnes og Leif-Dan Birkemoe. Cathrine Senje og Per Ove Dahl var ikke til stede da bildet ble tatt.

Byøkologi i praksis

Verdenskongress på studietur til Østensjøvannet

Mandag 6. september fikk Østensjøvannet besøk av en gruppe fra IFHP (International Federation for Housing and Planning), en organisasjon som samler verdens fremste fagfolk innenfor byplanlegging og boligutvikling. Over 50 nasjoner var representert på kongressen. Organisasjonen hadde sin 48. verdenskongress med Oslo kommune som vertskap. Miljøvernminister Knut Arild Hareide holdt åpningsforedraget.

Kommunalminister Erna Solberg avsluttet kongressen og et 20-talls spesialister presenterte moderne ideer om byutvikling og husbygging. Den siste tids diskusjoner om utbyggingen av Oslo fikk et internasjonalt tilsnitt i løpet av de fire dagene kongressen varte.

Daglige studieturer var en del av kongressens program. En av turene gikk til Grønmo fyllplass, Skullerud vannverk og Østensjøvannet. Ved Østensjøvannet var det Leif-Dan Birkemoe, Østensjøvannets Venner, som orienterte om naturreservatet, verneverdiene, rehabiliteringstiltakene i våtmarken, fugle- og plantelivet, og om hva som gjøres for å bevare en bærekraftig utvikling.

Oslo Elveforum, som arbeider for å åpne og overvåke bekker i Oslos blågrønne struktur mellom Marka og fjorden, ble også presentert.

Miljøvernleder Guttorm Grundt (til venstre) og Erik Hansen fra Oslo kommune var vertskap på studieturen "Sustainable development in practice".

Oppsal skole 50 år

Av: Finn Gulbrandsen

Oppsal skole. Midt i skogen lå et brunt moderne hus. Det var C-paviljongen, den første bygningen på skolen.

I 1953 startet byggingen av "nye Oppsal". I 1954 flyttet de første stolte beboere inn i nye leiligheter med innlagt bad. Et stort framskritt for de aller fleste av familiene. Med den nye drabantbyen fulgte også Oppsal skole, et praktfullt skoleanlegg som den gang ikke stod ferdig til skolestart. Etter fjorten dager på Østensjø skole kom den store dagen for 192 meget spente skolebarn. Oppsal skole skulle åpnes. 30. august 1954 gikk barna og 6 lærere i tog fra "gamleskolen" oppover Haakon Tveters vei og Vetlandsveien ledsaget av feiende musikk fra Østensjø skoles guttemusikkorps. I Haakon Tveters vei var de første blokkene bygget, men de fleste var langt fra ferdige. I Vetlandsveien, den gang en grusvei, gikk

det i sikksakk mellom halvferdige boligblokker, plankehauger og byggavfall. Der, midt oppe i skogen lå et brunt, moderne hus. Det var dagens C-paviljong, den første bygningen på skolen. I skolegården var det fortsatt rester etter Østmarkas rød- og blåmerkede stier. Ett stikryss midt i øvre skolegård bar et skilt som viste hvor langt det var til Solbergvann.

Skolens første rektor het Ivar Walnum.

I løpet av et par år var de fleste bygningene på plass. På Oppsal gikk det også elever fra Bøler inntil de fikk egen skole i 1957. I 1966 hadde skolen 1235 elever og var blant byens aller største skoler.

Arkitektene Heiberg og Sandvik la vekt på å ha en skole med lave, små bygninger med et stort utereale. Tidligere skolesjef Steinar Riksaasen var lærer ved Oppsal i flere år, og han fikk nok ideen herfra til å få bygget flere skoler i byen med tilsvarende bygninger. I 1991 ble Vetland skole, tvillingskolen Vetland, et kommunalt ressurscenter for hørselshemmede og med egen administrasjon, knyttet til Oppsal skole.

Under rektor Odd Uglems ledelse har skolen fått ny gymnastikksal og ny svømmehall.

Østensjøvannets Venner stiller seg i køen av gratulanter og takker administrasjon, lærere og elever for et godt samarbeid gjennom mange år.

Husholdningsskolen på Abildsø

Husholdningsskolen paa Abildsø.

Et 60 aars minde.

I «Morgenbladet» for 15. mars 1885 finder man følgende notis: «Den tidligere omtalte Skole for Bondepiger hos hr. Wetlesen paa Abildsø er idag traadt i Virksomhed med 7 Elever. Til Optagelse havde meldt sig 56 Elever.» Derpaa følger de 7 elevers navne og oplysning om hvorfra de var.

Saa enkel, man kan næsten si dagligdags som denne notis synes os nutidsmennesker at være, indeholdt den dog den høitidelige meddelelse om at nu var — ikke bare Norges — men hele Europas første landshusmorskole saonet, og at nu var husstøndervisningen som fag et faktum her i landet.

Æren for dette tiltak tilkom fru Minna Wetlesen, født Bülow. Som bestyrerinde av sin mands — cand. philos. Fredrik Wetlesen, og hans brors — Niels Wetlesen — landbrukskole paa Abildsø gik det mere og mere op for fru Wetlesen, at det ikke var nok at man bare gav mændene undervisning i at dyrke sin jord og stille sin gaard forøvrig, men at man — om andrbrugsundervisningen skulde være de frugter man haabet og rentet — maatte skaffe kvinderne undervisning i at anvende gaardens produkter, hvorav jo de fleste blev anvendt i husholdningen. Da saa landbrukskolen i 1864 blev flyttet til Romerike, beslutet fru Wetlesen — støttet av sin

mand — at realisere sin plan om en skole for bondepiger paa Abildsø.

Akershus landhusholdningsselskap og Akers Sparebank bevilget hver 150 spd. i 2 aar til skolens drift likesom, man i «Morgenbladet» 4. februar 1865 finder oplysningen om, at foruten disse bidrag har «en Privatmand, hr. Hoff-Rosenørne til Rosendal, skjænket et Bidrag af 50 Spd. Dette er et glædeligt Tegn paa den Interesse Sagen har vakt.»

Efter 2 aars forløp trak Akers Sparebank sit bidrag tilbage. En ansøgning om amtsbidrag blev avslaaet og skolen maatte klare sig med Landhusholdningsselskabet bidrag samt elevernes skolepenge som var 100 spd. pr. aar.

At det i det hele lot sig gjøre at holde skolen gaende skyldtes navnlig bestyrerindens eminent dygtighet og personlige egenskaper som gjorde hende overmaade skikket til dette arbeide, skriver «Akershus Amt 1814—1914».

Hjulpet av sin mand og sine dotre underviste hun sine elever ikke bare i de fag som hører en landshusmorskole til, men ogsaa i almindelige fag, saa skolen ikke bare blev en fagskole, men en dannelsesanstalt a' rang.

Da fru Wetlesen i 1881 beslutet at nedlægge sin skole var der oprettet flere offentlige husmorskoler, især paa Vestlandet, delvis

med fru Wetlesens elever som bestyrerinder.

Fru Wetlesens og hendes mands maal med oprettelsen av skolen paa Abildsø «at give unge Piger særlig af Bondestanden en kristelig Opdragelse, vunde dem til Flid og Tarvelighed og til — saavidt muligt — at søge Lykken i en tro Opfyldelse af sine huslige Pligter», fik de saaledes anledning til at se vokse videre utover landet.

Fru Wetlesen skildres av dem som kjendte hende, som skapt til at styre og undervise. Hun hadde den virkelige lærers grep til at se og fremhæve elevernes gode sider og vinde og styrke dem til at gjøre sin pligt.

Hendes valgsprog var «Ben og arbeide».

Man forstaaer godt, at Selskabet for Norges vel i 1882 «som en den gang sjelden udmerkelse for en kvinde» tildelte hende sin store sølvmedalje «for hendes banebrytende arbeide».

Henriette Wenche Nissen i «Morgenbladets»

STERLING HØTTALERE NORSK MARCONIKOMPANI

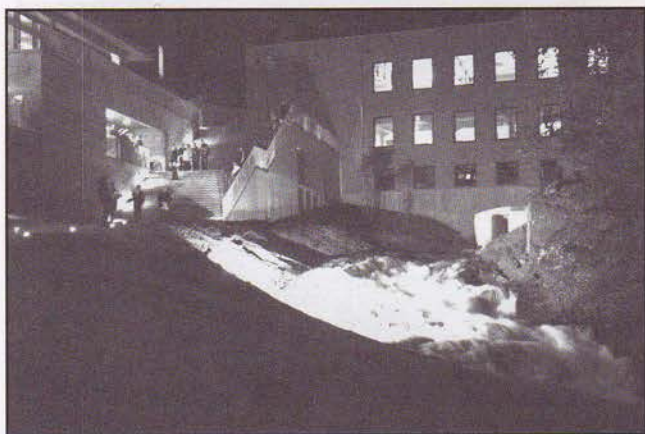
Abildsø gård høsten 2004

Dette er en faksimile av artikkel i Akersposten 26. mars 1925, skrevet i forbindelse med 60-årsmarkeringen. I 2005 blir det 140 siden husholdningsskolen på Abildsø startet.

Elvelangs i fakkellys

Torsdag 23. september var det høstjvindøgn og arrangementet "Elvelangs i fakkellys" langs Akerselva og Alna. Fra Alnas kilder til Kvern i Svartdalsparken var det utplassert flere tusen fakler langs turveien. Ved Bryn ble billedspillet "Bilder langs Alna" vist fra prosjektør mot en skjerm på motsatt side av Alna, en spektakulær fremvisning som Hellerud historielag hadde satt sammen.

Statens vegvesen hadde åpnet sin lobby og serverte boller og kaffe, et kor sang i lyset fra av blafrende fakler og en forteller berettet fra norrøn mytologi. Jo da, her var det både mystikk og stemning.

Et kor sang i vegvesenets trapp der Alna kommer ut under den rehabiliterte bygningen til Joh. Petersen Lin- og Bomullsvarefabrikk.

Bygningen til Statens Vegvesen lyste vakkert opp i mørket.

Faklene blafret i kveldsmørket.

Brann på Abildsø

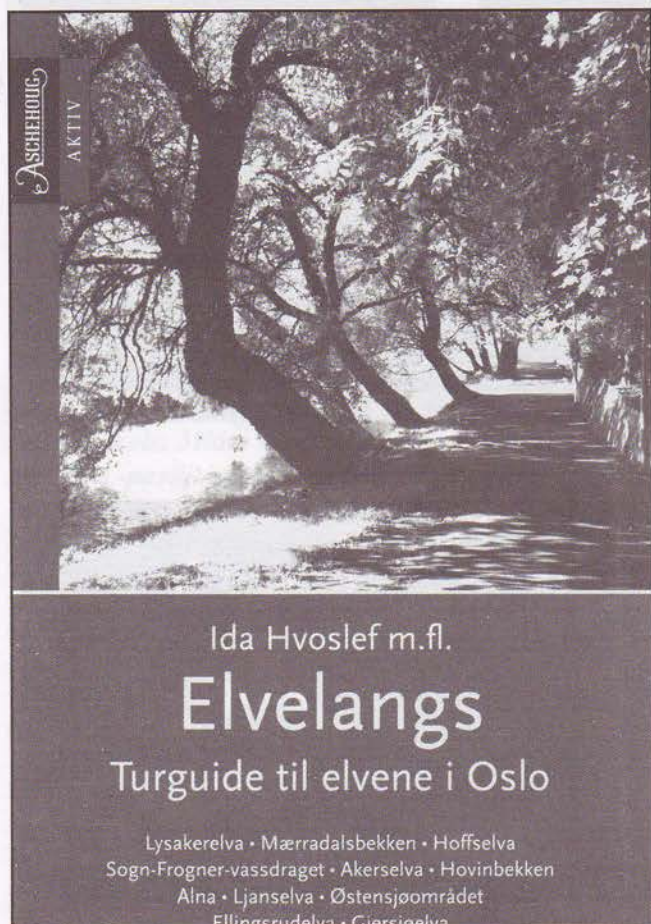
Tidlig om morgenen fredag 22. oktober gikk alarmen i Enebakkveien 230. Store mannskapstyrker rykket ut, men da de kom frem var det full fyr i hybelhuset på Abildsø. Brannen herjet i øverste etasje og loftet. Hybelhuset består av 28 boenheter som på kort tid ble evakuert. En av beboerne måtte hoppe ut fra 3. etasje og pådro seg bruddskader.

Foto: Amund Kveim

Kjøp julegavene gjennom Østensjøvannets venner!

Foreningen kan tilby følgende artikler som er velegnet som julegaver:

Bøker:

Ida Hvoslef m. fl. *"Elvelangs - Turguide til elvene i Oslo."* Aschehoug forlag, 2004.

Turguide i ordets rette forstand. Velskrevet omtale med turbeskrivelser av Østensjøområdet og alle elvene i Oslo; Lysakerelva, Mærradalsbekken, Hoffselva, Sogn-Frogner-vassdraget, Akerselva, Hovinbekken, Alna, Ljanselva, Ellingsrudelva og Gjersøelva. Praktisk turbok som går rett i lomma. Anbefales på det sterkeste. **Pris: kr.249.-**

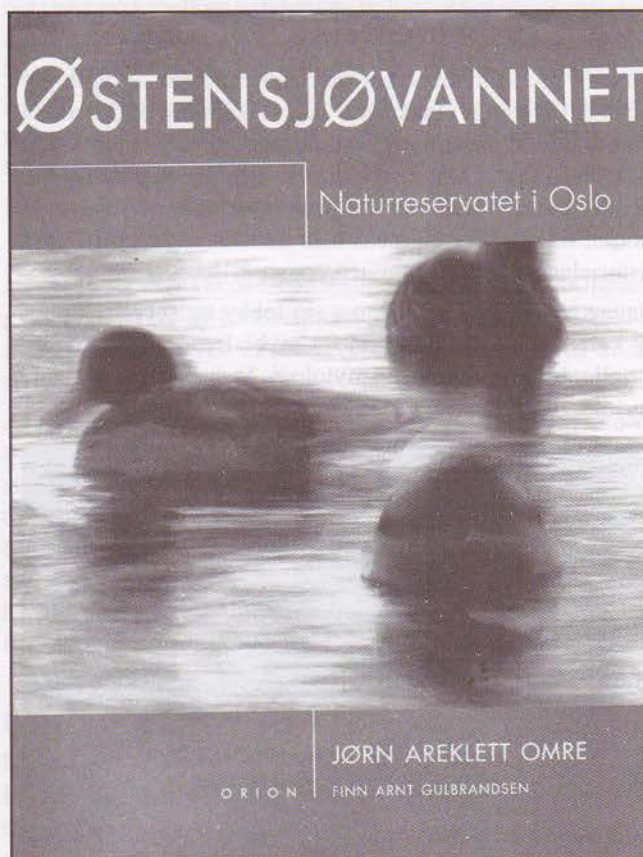
Jørn Areklett Omre og Finn Arnt Gulbrandsen:

"Østensjøvannet - Naturreservatet i Oslo". Orion forlag, høsten 2000.

Jørn Areklett Omre er en av landets aller dyktigste naturfotografer. Han har vokst opp i nærheten av Østensjøvannet. Boka er meget smakfullt bygget opp med en rekke utrolige fotografier fra vårt kjære Østensjøvann. Kortfattet og lærerik tekst av tidligere leder i Østensjøvannets Venner, Finn A. Gulbrandsen, som også har vokst opp ved Østensjøvannet. Boka fikk meget god omtale da den kom ut.

Norsk fotografisk tidsskrift: "Enig med VG: terningkast seks", Avis1: "Terningkast seks", OBOS-bladet: "Ypperlig", Fauna: "Nær perfekt om bynært naturområde!" Østensjøvannets Venner har nå restopplaget på tilbud. Kun **kr. 100.-**

Her får du mye for pengene: Gammel pris. Kr. 349. Velegnet som gavebok eller til eget bruk.

Akvareller. Gårder i Østensjøbyen.

Malt av Ivar Håkenstad.

Opptrykk av akvareller av gårder i Østensjøbyen kan kjøpes gjennom Østensjøvannets Venner. Akvarellene er rammet inn i smakfull forgyllt ramme. Vi har akvareller av følgende gårder: Oppsal, Bøler, Bogerud, Ryen, Tveita, og Haugerud gård. Gjennom en avtale med en av Østlandets rammemakere kan bildene leveres til bare **kr. 250.-**

Uten ramme: pris **kr. 100.-**

Alle enhetene fåes ved henvendelse til foreningen

Video.

Film om Østensjøområdet: "Østensjøvannet gjennom et år". Naturfotografen Audun Brekke Skrindo følger Østensjøområdet gjennom et år. Over tre hundre timer har filmfotografen brukt rundt vannet for å lage denne filmen som på en elegant måte omfatter alle aktiviteter til både mennesker og dyr rundt, på og i Østensjøvannet. Audun viser oss også en del mindre kjente ting fra vannet. Filmen har også fått med seg Kong Haralds besøk på Abildsø gård i 2000. Videoen varer i en drøy halvtime. En kjærkommen gave man aldri blir lei av å se på. **Pris: kr. 125.-.**

Fotografier:

Erik Damsgaard, Luftfoto av Østensjøvannet.

Vi har fortsatt noen bilder igjen av dette populære motivet.

Pris: kr. 75.-

Jørn Areklett Omre, Høstflukt.

Et praktfoto tatt ved Østensjøvannet av Jørn. **Pris: kr. 50.-**

Medlemsnål.

Østensjøvannets Venners medlemsnål.

Jon Solbergs kunstneriske sothøne utgjør foreningens medlemsnål. Denne bør alle medlemmer ha.

Pris kun kr. 25.-.

Klistremerker

Klistremerke med foreningens emblem

Jon Solbergs Sothøne. **Pris: kr. 10.-**

Almanakker og dagbøker (timekalender)

Disse populære artiklene legges ut for salg på Bøler, Lambertseter og Oppsal bibliotek. Den er spiralisert og "klapper" ikke sammen dersom du skal notere og har telefonrøret i den ene hånden og kulepennen i den andre. Almanakken inneholder en rekke viktige telefonnummer for de kommunale tjenestestedene i bydelen samt viktige telefonnr. til en rekke aktuelle håndverkere, kjøpesentre, reisebyrå etc. Med almanakken vil du alltid ha disse opplysningene for hånden. I tillegg får du viktig fakta-informasjon om Østensjøområdet Miljøpark. Rikelig plass til egne notater etc. Størrelsen er ideell og går rett i lomma. Billigere almanakk får du ikke.

Pris: kr. 40.- for almanakk og **kr. 50.-** for dagbok (timekalender)

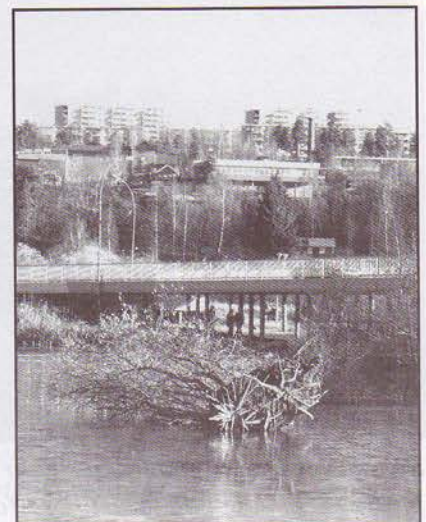

Østensjøvannets Venners T-trøye

Foreningens T-trøye med Erik Damsgaards flotte foto av toppdykker med unger på ryggen trykket på trøyens forside. Denne bør alle familier knyttet til ØVV ha. **Kun kr. 100.-.**

Øya som kantret

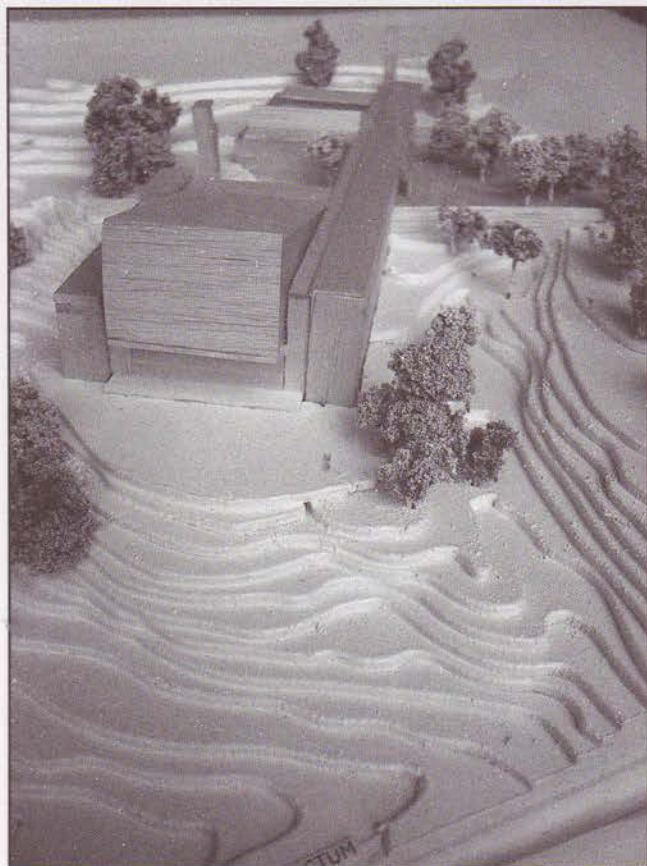
Østensjøvannet er et grunt vann samtidig som vannstanden varierer. På sensommeren kantret den lille øya som ligger rett utfor den såkalte publikumsbrygga. Røttene mistet plutselig festet og dermed tippet den over. I november festet nyisen seg rundt busken som utgjorde det meste av øya.

Ny kirke på Bøler

Vinneren av arkitektkonkurransen kåret

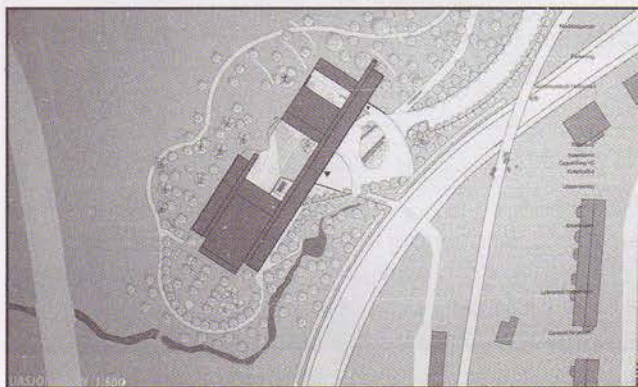
Tekst og foto: Amund Kveim

Vinnerutkastet. Den nye kirken sett fra sør, Bølerbekkens løp til høyre.

Fredag 12. november ble det klart; Hansen/Bjørndal Arkitekter AS vant med sitt forslag "Punctus contra punctum" i skarp konkurranse med 140 andre. Forslaget innebærer at hele kirketomten utnyttes til nytt kirkebygg og at gamlekirken må rives før den nye kan bygges. Arkitektonisk er forslaget spennende og kirken vil få en oppløftet endefasade mot Østensjøvannet.

Først nå kan arbeidet starte med å tilpasse prosjektet de hensyn naboskapet til Østensjøområdet Miljøpark og Bølerbekken krever. Vi forutsetter at bekken skjermes og kan åpnes nordover mot T-banen, og at eksisterende vegetasjon i sør og øst kan bibeholdes slik at åsryggen sett fra vannet fremdeles beholder sitt grønne preg. Mer om dette i neste nummer av Sothøna.

Kirkens plassering i terrenget. Situasjonsskisse.

Sen slåttonn på gårdene

Slåtten kom sent i gang på gårdene Abildsø og Østensjø. Noen oppholdsdager sent i høst gjorde det mulig å slå havren på Østensjø den 24. og hveten på Abildsø den 24. og 25. september.

Skurtreskeren på Abildsø gård har nettopp gjort seg ferdig med slåtten på jordet nord for alleen.

Siste runde på jordet på Østensjø gård.

Karnappmannen samlet von Trepka-familien

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

”Karnappmannen” - artikkelserien som avdekker skjulte sider ved Abildsø gårds historie, førte på forsommeren i år etterkommere av Emil Ferdinand von Trepka (1788-1859) og hustru Gurine Marie Storm (1896-1871), sammen til et enkelt treff på den gamle gården. Seilskuteskipper Emil Ferdinand von Trepka var eier av Abildsø gård i perioden 1825 – 1845, men som for sjøfarere flest ble det ikke mye tid til gårdsdrift. Likevel var dagens etterkommere spent på å se hvordan det stod til med gården som deres opphav en gang styrte. Tone og Asgeir Føyen, som representerte dagens eiere, fortalte om gården i 2004 og hvilket arbeid som nå blir utført. For lesere som vil friske opp von-Trepka perioden på Abildsø gård: se Sothøna nr. 27, side 16.

Deltakere på von Trepka-samlingen på Abildsø gård 7. juni. Fra venstre ser vi Jan A. Rygh, Elisabeth von Trepka Rygh, Vibeke Simonsen, Knut von Trepka, Christian von Trepka, Reidar Brevik og Olav Aasmundrud.

Årets siste fugletur

Omlag 15 deltakere dukket opp til årets siste fugletur 6. oktober under kyndig ornitologisk ledelse av Audun B. Skrindo. Fra Vadedammen og fra østsiden av vannet ble det gjennom teleskoper og lyssterke kikkerters gjort flere interessante observasjoner. Vi noterte raskt kvinand, snadderand, toppdykkere, en gruppe laksender, rødvingetrost, pilfink, stær, gråtrost, rødstrupe, fire individer av snøgås hvorav en blågås, toppand og sivhøne for å nevne de viktigste.

Ca. 400 hvitkinngjess beitet på jordene nedenfor Nordre Østensjø gård. Det var fortsatt spillkorn på bakken etter innhøstingen av havre mot slutten av september. Mens vi stod på turveien i tussmørket lettet hele flokken og fløy lavt rett over oss ut mot vannet. Et mektig skue i skumringen. Audun fortalte at de trekker ut på vannet for å sove der – han mente de føler seg tryggere ute på vannet om natten.

Vannledning fra 1903

Gravearbeidet på Kvernjordet ved Østensjøveien.

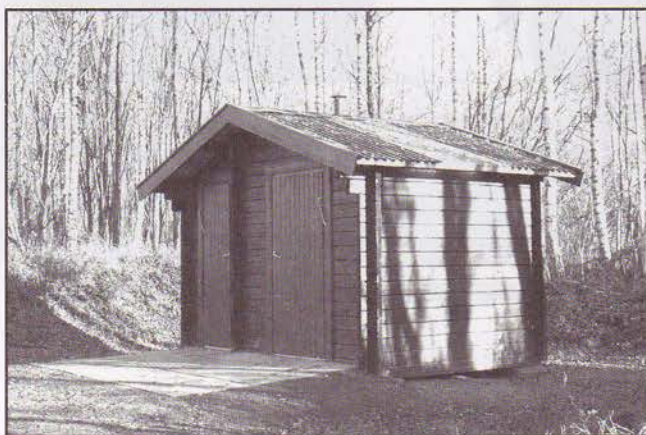
På Kvernjordet, rett nord for parkeringsplassen og inntil Østensjøveien, gjennomførte Vann- og avløpsetaten i oktober prøver med en vannledning. Ledningen ble opprinnelig lagt i 1903 for overføring av vann fra Nøkle vann til bl.a. hus langs Østensjøveien og videre mot Bryn og byen. Østensjø gård fikk trolig vann fra denne ledningen. Ledningen er fortsatt i bruk, men et prøveprosjekt ble gjennomført for å måle slitasjen. TV-kamera ble ført inn i den gamle ledningen i 160 meters lengde mot sør. Husvognen som stod plassert på stedet inneholdt analyse- og avlesningsutstyr. Vannet som rant ut av det gamle røret ble pumpet ut og over i Bølerbekken. Etter prøvene skal ledningen fortsatt gjøre tjeneste som vannledning fra Skullerudanlegget.

Trolig var det vann fra denne ledningen som ble brukt når vi hører om vannposten ved Østensjø gård tidlig på 1900-tallet. Her skyllet husmødrene fra Oppsalkretsen klesvasken.

Opp av asken

Toaletthuset i ny og god stand.

Som de fleste fikk med seg, led toaletthuset ved parkeringsplassen en trist skjebne på vårparten – huset ble nærmest totalskadet av brann. Men Friluftsetaten så de trengendes problem og har i høst rehabilitert huset slik at det igjen fremstår i ny og god stand.

Idrettshallen på Manglerud

Idrettshallen sett fra turveien over Tallberget.

Idrettshallen på Manglerud ble ferdigstilt i november. Hallen har fått en lys og vennlig fasade, men i sollys reflekteres det sterkt fra de blanke flatene. Som miljøparkens nærmeste nabo har man heldigvis unngått en tung bygning selv om hallen dominerer området. Fra østsiden av Østensjøvannet stiger imidlertid taket fra enkelte synsvinkler over åskammen og har på den måten endret Tallbergets profil. Slik sett burde hallen vært senket noe mer ned i terrenget, men det hadde vært et kostnadsspørsmål som sikkert vanskelig hadde latt seg løse.

Bruk av Østensjøområdet - telling høsten 2004

I oktober foretok Friluftsetaten telling av antall brukere i området rundt Østensjøvannet. Tellingene foregikk på tre ulike dager, en ukedag midt på dagen, en søndag formiddag og en ukedag om ettermiddagen. Åtte innfartsveier til området ble bemannet for å telle antall personer som gikk inn. Medlemmer fra Østensjøvannets Venner deltok i tellingene. Kartleggingen skulle fortelle om hvor mange som bruker området. I tillegg ble det foretatt intervjuer med et utvalg besøkende i miljøparken. Det var firmaet Multikonsult som foresto tellingene og intervjuer på oppdrag fra Friluftsetaten.

Konsulentene Morten Johnsen (til høyre) og Vegard Meland fra Multikonsult deler ut skjemaer for utfylling på tellepunktene. Anne-Berit Gyberg, Østensjøvannets Venner, ser på klokka – det var viktig å starte tellingene på riktig tidspunkt på alle tellestedene.

Åpning av kulturlandskapet

**- utvidelse av beiteområdet:
Omlegging av turvei**

Fra trafostasjonen ved Manglerud er turveien nå lagt om. Turveien går nå nord-øst for trafostasjonen og begrunnelsen er utvidelse av beiteområdet til hestene på Abildsø gård for å holde kulturlandskapet åpent. Omleggingen er skiltet.

Almesyken på fremmarsj

Almesyke (*Ophiostoma ulmi* og *O. novo-ulmi*) opprinnelig fra Himalaya, spres med billen almesplintborer som gnager seg inn i treet og slik forårsaker almesyke. De første tilfellene av almesyke i Norge ble oppdaget langs jernbaneskinnene ved gamle Østbanen i 1963, kanskje på grunn av ulovlig import av smittet trevirke fra kontinentet. Der har sykdommen vært kjent siden 1920-tallet, men først etter krigen da en ny og mer aggressiv variant dukket opp, begynte den å skape store problemer. Soppen blokkerer vanntransporten i treet slik at det dør. Når sykdommen har nådd røttene, kan den smitte via rotkontakt til nabotreet. Kilde: Sabima – Samarbeidsrådet for biologisk mangfold

Almetreet som står på østsiden av hovedhuset på Søndre Østensjø gård er tydelig angrepet av almesyke

Biologisk mangfold

- fra teori til handling

Bearbeiding og foto: Leif-Dan Birkemoe

Friluftsetaten utga i desember 2003 et hefte eller "veileder" med tittelen "Biologisk mangfold – fra teori til handling". I innledningen leser vi at en av fremtidens viktigste miljøutfordringer er å opprettholde jordens variasjon av livsformer. Norge er gjennom Rio-konvensjonen 1992, forpliktet til forsvarlig forvaltning av sitt biologiske mangfold. I november 2002 ga Bystyret i Oslo Friluftsetaten et overordnet ansvar for å bevare og videreutvikle det biologiske mangfold i Oslo kommune.

Biologisk mangfold er jordens variasjon av livsformer – millioner av planter, dyr og mikroorganismer, deres arvestoffer og det kompliserte samspillet de er en del av.

Veilederen formidler og illustrerer 16 økologiske prinsipper. De økologiske prinsippene omhandler arealplanlegging, skjøtsel, bevaring, nyetablering og restaurering av grønne områder. Veilederen er et viktig ledd i Friluftsetatens arbeid for å øke kunnskapen og forståelsen for hvordan hensynet til det biologiske mangfoldet skal bidra til å heve kompetansen innen dette fagfeltet i hele Oslo kommune, andre offentlige etater, konsulentfirmaer og frivillige organisasjoner.

Byøkologisk program 2002-2014

- Oslo skal forvalte sitt biologiske mangfold på en bærekraftig måte.
- Oslo skal bevare, videreutvikle og forvalte sin blågrønne struktur med marka, vassdragene, fjorden, øyene, parker, friområder og andre grøntområder i samsvar med økologiske prinsipper.
- Oslo skal tilrettelegge for økt friluftsliv, mosjon og naturopplevelse.

Biologisk mangfold i Oslo

Oslo kommune har et rikt og variert plante- og dyreliv. Kort avstand mellom fjord og innland, rik berggrunn og godt lokalklima gir stor variasjon i arter og naturtyper. Det er anslått at omkring 2/3 av alle registrerte arter i Norge finnes i kommunen. Over 300 av disse artene er rødlistet. Oslo er blant kommunene med størst biologisk mangfold i landet.

I Oslo kommune er det ved utgangen av 2002 registrert 42 ulike naturtyper. De kartlagte naturtypene fordeler seg på ca. 800 lokaliteter som har stor betydning for å ivareta mangfoldet av plante- og dyrearter og deres levesteder i kommunen.

Øyene og vassdragene har levesteder som er spesielt viktige for det biologiske mangfoldet i Oslo. Her finnes mange naturtyper som er unike i nasjonal og internasjonal sammenheng.

Friluftsetaten har utviklet en naturdatabase med biologisk viktige naturtyper i Oslo kommune. Digitale kart utgjør biologisk informasjon som er tilgjengelig for andre etater i kommunen.

I tillegg er all viktig informasjon lagt ut på etatens nettsted: www.friluftsetaten.oslo.kommune.no, der oversikt over naturtyper finnes på interaktive kart.

Forvaltning av Østensjøvannet

I byøkologisk program 2002 - 2014 heter det bl.a. "Oslo skal bevare og styrke sin blågrønne struktur" pkt 3.1. 3: "Bevaring av eksisterende våtmarker og dammer gis spesiell prioritering i vernearbeidet i perioden. En forsvarlig økologisk forvaltning av Østensjøvannet med omgivelser inngår som en viktig del av dette." (Uthevet av red).

Nyttige definisjoner

Art

En samling med individer som kan krysse seg med hverandre og utveksle gener.

Biologisk mangfold

Jordens variasjon av livsformer – millioner av planter, dyr og mikroorganismer, deres arvestoffer og det kompliserte samspillet de er en del av.

Biotop

Betegnelse for levested.

Grønnstruktur

Nettverket av små og store naturområder, parker, bekker, elver og vann i byen.

Naturtype

Et ensartet, avgrenset område i naturen som omfatter plante- og dyrelivet og tilhørende miljøfaktorer.

Rødlista

Oversikt over truede og sårbare arter. Lista inneholder også arter som er naturlig sjeldne og derfor er utsatt for å dø ut. En art som er direkte truet, står i fare for å dø ut i nærmeste fremtid. En art som er sårbar er i sterk tilbakegang.

Økologi

Samspillet mellom artene og deres levesteder.

Byøkologisk program 2002-2014: "Bevaring av eksisterende våtmarker og dammer gis spesiell prioritering i vernearbeidet. En forsvarlig økologisk forvaltning av Østensjøvannet med omgivelser inngår som en viktig del av dette."

Hva truer det biologiske mangfoldet?

Tap av leveområder regnes som den største trusselen mot det biologiske mangfoldet. Når leveområdene forsvinner kan ikke artene lengre finne næring, skjul eller et sted å reproducere. Tap av leveområder kan skje ved nedbygging, fragmentering, drenering og gjengroing.

Nedbygging av et grøntområde fører til direkte tap av leveområder for plante- og dyrelivet. For noen arter med små bestander kan nedbygging føre til reduksjon i utbredelse eller utdøing.

Østensjøområdet Miljøpark, slik det er definert i dag, oppstod ikke uten kamp om hva kulturlandskapet skulle brukes til. Nedbygging var lenge en reell trussel som først på begynnelsen av 1990-tallet fikk sin avklaring.

Fragmentering betyr oppsplitting av områder. Ved å dele opp et sammenhengende grønt område til mange grønne øyer, reduseres tilgangen på leveområder. Selv små endringer i leveområdet, som for menneskene kan virke ubetydelige, kan forårsake at området ikke lenger tilfredsstiller artens livskrav. En nedbygging av grøntområdene i Østensjøområdet Miljøpark ville som resultat gitt fragmentering av mange leveområder og truet den videre utvikling.

Drenering og gjengroing endrer kvaliteten på leveområdene til dyr og planter. Drenering av våtmarker, for eksempel av myr og sumpområder, fører til uttørring og deretter gjengroing. I kulturlandskapet fører mangel på skjøtsel og beite til gjengroing. Våtmarker og kulturlandskap er blant de biologisk rikeste naturtyper i Norge. Gjengroing er rundt

Østensjøvannet hindret flere steder. Slåtteeenga Sjøli på vestsiden er det mest typiske eksempel. Hvert eneste år må man her slå for å hindre gjengroing. Det samme gjelder tørrbakkene på Abildsø gård med mange sjeldne planter.

Introduserte arter og varianter regnes i dag som en nesten like stor trussel mot det globale biologiske mangfoldet som tap av leveområder. Problemene med mange introduserte arter er at de har stor konkurranse- og spredningsevne og dermed fortrenger de stedegne artene. Kilder til spredning av slike arter i Oslo er bl.a. dumping av hageavfall, flytting av jordmasser, frøspredning fra veikanter og hage-/parkanlegg. Introduserte arter griper stadig om seg rundt Østensjøvannet og mye bevisstgjøring blant befolkningen gjenstår, ikke minst ved at hageavfall ikke må dumpes langs randsonene til miljøparken.

Forurensning er tilførsel av fremmede forbindelser som ikke hører naturlig hjemme i naturen. Amfibier, fisk og vannlevende planter er spesielt utsatt for forurensning i vann. Forurensningen av Østensjøvannet har redusert antall arter i vannvegetasjon med 60 prosent i forhold til 1964, og dekningen av flytebladvegetasjon i sørlig del er redusert fra over 50 prosent dekning til 0 prosent (2001). De to- tre siste årene har flytebladvegetasjon tatt seg noe opp igjen.

Forstyrrelser fra ferdsel, tråkk eller annen slitasje fører også til redusert kvalitet eller tap av leveområder. Dyr- og fuglelivet er spesielt utsatt for forstyrrelser i hekke- og yngletiden. Turveisystemet ved vannet går svært nær hekkeplassene og bør vurderes omlagt på enkelte steder. En slik omlegging vil gi plantelivet en mulighet til reetablering

Våtmarkas form er en grønn øy i nord-sør retning. Buffersonene er åkrene, fjellskrentene, skogholtene og myrområdene. Den langstrakte grønne korridoren vi har fra vannet over Bogerudmyrene, Rustadfeltet og inn i Marka binder sammen grønne øyer. Det gjør det mulig for dyr og planter både å spre seg og å vandre.

der slitaskjen i dag er stor. Dette gir muligheter for et enda mer variert planteliv og et vakrere område. Uten forandring av turveitraséene vil vi fortsette å forbruke området.

Økologiske prinsipper

Veilederens prinsipper er basert på kunnskap om plante- og dyrelivets krav til sine leveområder, og representerer en komprimert fremstilling av et omfattende fagtema. Prinsippene kan benyttes ved arealplanlegging, skjøtsel, bevaring, nyetablering og restaurering av grønne områder.

Grønne øyer

En "grønn øy" er et bilde på et avgrenset område med vegetasjon. På 1960-tallet ble teorien om grønne øyer utviklet. Den omhandler variasjon i antall plante- og dyrearter på grønne øyer av ulik form, størrelse og innbyrdes avstand. I korte trekk sier teorien at – jo større øya er og jo kortere avstand til andre øyer eller – "fastlandet", jo flere arter kan leve der. Noen eksempler på grønne øyer i byen er en park, et friområde, en blomstereng eller et stort gammelt tre.

For at grønne øyer skal få best mulige vilkår har både form, størrelse, avstand og buffersoner betydning. For Østensjøvannets del kan vi legge til at våtmarkas form er en grønn øy i nord-syd retning, en bestemt størrelse og en viss avstand til andre grønne øyer. For eksempel forflytter hvitkinngjess fra Østensjøvannet seg ofte til andre "grønne øyer" i Oslo, slik som Frognerparken, grøntområdene ved Valle-Hovin eller Frongerkilen.

Et annet eksempel er at bebyggelsen har gjort avstanden til marka stor for f. eks. den lille toppmeisen som var vanlig ved Østensjøvannet tidligere. Arten når sjelden ut til "øya" Østensjøvannet fra "fastlandet" Østmarka.

Når det gjelder buffersoner så er det viktig å ha en grønn sone som beskytter levestedene i kjernen, dvs. våtmarka. Buffersonen beskytter planter og dyr mot forstyrrelser og forringelse av levestedene deres. I vår sammenheng dreier

det seg bl.a. om åkrene på Østensjø og Abildsø, idrettsplassene, skogholtene og myrområdene.

Korridorer

En korridor er et grønt, sammenhengende og langstrakt område med vegetasjon. I byen kan grønne korridorer være elver, bekker, turveier m.m. Grønne korridorer på kryss og tvers bidrar til at dyr og planter kan spre seg mellom levesteder og bevege seg mellom for eksempel beite- og hvileområder. I Oslo utgjør naturen langs vassdragene de viktigste grønne korridorene. Det er viktig å opprettholde og gjenskape nettverk av grønne korridorer.

Korridorer som er tett sammensatt av mange grønne øyer kan fungere som et nettverk for spredning og vandring av dyre- og plantearter. En sammenhengende korridor er alltid bedre enn en oppstykket korridor. En grøntkorridor med 30 meters bredde er sannsynligvis tilstrekkelig for å dekke behovene til de vanligste plante- og dyreartene. Korridorer med vesentlig større bredde dekker behovet for skjul og mat til enda flere dyre- og fuglearter.

Grønne korridorer kan binde sammen grønne øyer i et nettverk av vegetasjon. I et nettverk har dyr og planter bedre mulighet til å spre seg og vandre, enn om de leide isolert på en grønn øy. Et velutviklet nettverk øker muligheten for et stort biologisk mangfold. Samtidig bidrar nettverket til å redusere faren for at arter dør ut.

Skal vi hente eksempler fra vårt område, er det mest nærliggende å trekke frem den langstrakte korridoren vi har fra vannet, over Bogerudmyrene, Rustadfeltet, forbi Rustad skole, Skullerud og inn i Marka. Korridorer har vi også langs bekkene, så lenge de ikke er lagt i rør.

For å komme tilbake til eksemplet toppmeisen, kunne kanskje denne nådd Østensjøområdet oftere dersom korridoren var mer beplantet med f. eks furutrær.

Innenfor Østensjøområdet Miljøpark finnes både dyrket mark, sump, skog og åpent berg som alle bidrar til å skape det store biologiske mangfoldet i og ved Østensjøvannet. Landskapsmosaikken er stor i forhold til miljøparkens størrelse.

Landskapsmosaikk

Et variert landskap er alltid positivt for det biologiske mangfoldet. Variasjon er nøkkelen til et stort mangfold av både dyr og planter. I landskapet kan det være variasjon mellom grønne øyer (for eksempel skogkledde områder,

enger, våtmarker, parker) og korridorer (for eksempel grøntdrag langs elver og bekker). Det kan også være variasjon mellom naturtypene, deres innhold, størrelse og alder, lokalklima og terrengforhold.

I denne sammenheng er biomangfold, kantsone, bredde og utforming av stor betydning. Et mangfold av biotoper er grunnleggende for å bevare og utvikle dyre- og plantelivet. En kantsone danner overgangen mellom ulike biotoper. Og en variert kantsone med gradvis økning i sjiktning og lystilgang gir mange ulike levesteder.

Innenfor Østensjøområdet Miljøpark finnes både dyrket mark, sump, plener, bekker, skog og åpent berg, som alle bidrar til å skape det store biologiske mangfoldet i og ved Østensjøvannet. Landskapsmosaikken er stor i forhold til miljøparkens størrelse. Kantsonene mot vannet har på enkelte steder blitt påført store erosjonsskader, noe som de to-tre siste årene er forsøkt rettet opp gjennom rehabiliteringsprosjekter på de mest utsatte stedene.

Rett sør for Østensjø gård står noen store eiketrær. Dyr, fugler og insekter finner skjul, næring, reirplasser og ynglesteder i trær, mens sopp, moser og lav kan leve på og i treet.

Trær og busker

Flersjiktet vegetasjon gir flere levesteder og bedre skjul for dyr og fugler, sammenliknet med vegetasjon som bare har ett eller to sjikt. Fuglene kan brukes som eksempel på hvordan arter har behov for ulike sjikt. Noen arter hekker på bakken, mens andre hekker i busker og trær. Jo flere sjikt vegetasjonen har, dess flere ulike fuglearter finner en egnet hekkeplass.

Dyr, fugler og insekter finner skjul, næring, reirplasser og ynglesteder i trær, mens sopp, moser og lav kan leve på og i treet. Forskjellige treslag gir ulike levesteder for de ulike plante- og dyreartene. Variasjon i treslag er derfor en viktig nøkkel til et stor biologisk mangfold. Løvtrær er alltid positivt for det biologiske mangfoldet. Edelløvtrær (for eksempel alm, ask, eik og lønn) og rikkbarkstrær (for eksempel osp) gir levesteder til flere arter enn bartrærne.

Store, gamle trær – livsløpstrær

– er veldig verdifulle og viktige å bevare. De utgjør i seg selv et eget lite økosystem. Løvtrær, spesielt edelløvtrær, kan danne levesteder for mange ulike arter. Gamle trær rommer levesteder som har vært stabile over tid. For moser og lav

For Østensjøområdet Miljøpark er det våtmarksområdet med innsjøen og bekkene som utgjør den viktigste landskapskvaliteten.

som vokser langsomt er disse trærne meget viktige. Trær i siste livsfase, spesielt hule trær, kan gi hekke- og yngleplasser for fugler og flaggermus, og levesteder for sjeldne insekter, sopp og lav.

Stående og liggende dødt trevirke huser nedbrytere av ulike arter av insekter, sopp, moser, lav, bakterier og mikroorganismer. Disse sørger for ulike stadier i nedbrytningsprosessen. Døde og hule trær i grove dimensjoner har ofte det største artsmangfoldet. Mange fuglearter er avhengige av dødt trevirke og hule trær i forbindelse med hekking og næringssøk. Det er viktig å beholde det døde trevirke på stedet slik at det fortsatt kan fungere som levesteder for sopp, insekter og dyr.

Trær og busker betyr mye for området rundt Østensjøvannet. Det er forsøkt utnyttet helt bevisst å la dødt trevirke bli liggende å råtne. Langs turveiene kan man her og der se en trestamme ligge henslengt, men med god grunn. Almedalen er et område med mye dødt trevirke samtidig som det er rikt på edelløvtrær. På tunet ved Abildsø gård er det flere store gamle løvtrær, vesentlig ask og lønn. Rett sør for Østensjø gård har vel de fleste lagt merke til de store eiketrærne. Rundt vannet er det godt med selje med innsalg av bjerk som gir god beskyttelse for hekkende fugler.

Vann

Innsjøer, elver, bekker, tjern, dammer og pytter er viktige kvaliteter i landskapet. Insektsproduksjonen i slike miljøer er ofte stor. Insekter gir næring til mange dyre- og fuglearter knyttet til både vannet og vegetasjonen omkring.

Overgangssonen mellom vann og land er spesielt viktig. Der er det godt skjul og næring for pattedyr og fugl. Selv små dammer og pytter som i tørre sommere er uten vann, er viktige innslag i naturen. Mange insekter og amfibier er tilpasset en variasjon mellom tørt og fuktig miljø.

Saltvann – i sjøområder varierer plante- og dyrelivet mye fordi de ulike artene er tilpasset ulike temperaturer, grunnforhold, dybder, saltinnhold m.m. Gruntvannsområder er spesielt verdifulle for fugler, karplanter, alger, fisk og virvelløse dyr. For Østensjøområdet Miljøpark er det våtmarksområdet med innsjøen og bekkene som utgjør den

Noe av årsaken til at hageplanter får bre seg blant stedeagne planter er dumping av hageavfall. Det er en stor misforståelse at dette er jordforbedring. Her må hver enkelt hageeier forstå sitt ansvar.

viktigste landskapskvaliteten. Insektsundersøkelsen som ble gjennomført for noen år siden registrerte om lag 2000 forskjellige insekter. Flere av disse var nye for vitenskapen i tillegg til at blomsterfluen *Ortonevra erythrogonia* har sin største bestand i global sammenheng på slåtteeenga ved Sjøli. Oppsalskrenten må også nevnes som en rik insektsbiotop. Overgangssonen mellom vann og land har for Østensjøvannet vært utsatt for press i det våtmarksområdet er redusert i løpet av de senere år. (Se også den tidligere omtalte problematikken vedr. turveiene.) Takler vi disse utfordringene, kan vi greie å overlevere Østensjøområdet i bedre stand til våre etterkommere. Det er vårt mål.

Stedeagne planter og dyr

De stedeagne dyre- og planteartene har tilpasset seg miljøforholdene over lang tid. Når nye arter sprer seg inn i en biotop kan det føre til store endringer i samspillet mellom artene i biotopen. I enkelte tilfeller kan de fremmede artene fortrenge de stedeagne. Det er derfor spesielt viktig at man bare planter naturlige arter der det finnes verdifulle naturtyper eller i randsonen til slike miljøer. Tilsvarende bør man ved nyetablering av biotoper etterligne den naturlige artssammensetningen som man finner i liknende leveområder i nærmiljøet. For å bevare mangfoldet i naturen har Norge

forpliktet seg til "så langt det er mulig og hensiktsmessig å hindre innføring av, kontrollere og utrydde fremmede arter som kan true økosystemer, habitater eller arter" (Konvensjonen om biologisk mangfold 1992). Det er derfor viktig at vi også i skjøtsel og drift av grøntområder bidrar til å bekjempe konkurransesterke fremmede arter.

Almedalen er nevnt ved flere anledninger som en biotop med rødlistede plantearter. Edelgranene har nå begynt å frøe seg kraftig med det resultat at hundrevis av små edelgranplanter har dukket opp som undervegetasjon. Derfor er fem-seks av de store edelgranene nå rundbarket slik at de om kort tid vil dø ut. Dersom dette tiltaket ikke hadde vært satt i verk ville det ikke gått lang tid før de stedeagne plantene ble skygget ut av de nye edelgranene som vokser opp. Edelgran er en innført art som ikke hører hjemme i norsk natur. Et annet eksempel er kandagullris som sommeren 2003 nærmest tok overhånd flere steder rundt vannet. Planten er stor, dominerende og i riktig sammenheng vakker, men kveler en del stedeagne planter. Tiltak med å begrense utbredelsen ble satt i gang. Kanadagullris er en plante som er innført til Norge som hageplante, men som senere har spredd seg i naturen.

Et tredje eksempel finner vi sydvest for vadedammen. Her ble det for en del år tilbake dumpet hageplanter. I dag danner disse en "skog" mot våtmarka der naturlig vegetasjon er fullstendig utradert.

Hageeierens ansvar

Noe av årsaken til at hageplanter får bre seg blant stedeagne planter er dumping av hageavfall. Det er særlig på vestsiden av Østensjøveien og vest for Bogerudveien vi finner slike avfallshauger. Det er derfor en stor misforståelse at dette er jordforbedring eller tilførsel av næringsstoffer ved at hagerester får ligge å kompostere tett inntil naturreservatet. Her må hver enkelt hageeier forstå sitt ansvar.

Kilde: Artikkelen baserer seg på heftet "Biologisk mangfold – fra teori til handling" utgitt av Friluftsetaten i 2003. Eksempelene fra Østensjøvannet, dersom de ikke er tatt med i heftet, er valgt ut av Finn Gulbrandsen og Leif-Dan Birkemoe.

Rydding i brenneriruinene

Pensjonistgruppa har i høst ryddet oppslag fra rotskudd rundt gravfeltet på Tallberget og i brenneriruinene. Det er særlig ospens rotskudd som vokser raskt. Det er bare et par-tre år siden det ble ryddet kraftig opp, men tiden var nå inne til en ny runde. Her ser vi Hans Englund svinge øksen i brenneriruinene.

Nordberg Trykk

- en fargerik medspiller

***Din egen
trykksakleverandør!***

**Bøker, hefter, brevark,
blanketter, konvolutter,
brosjyrer, plakater, visittkort...
Kort sagt, vi kan hjelpe deg
med det meste!**

Telefon 22 76 98 10

Telefax 22 76 98 20

Ryensvingen 11, 0680 Oslo

www.nordbergtrykk.no

Audun Brekke Skrindo
Solbergliveien 75 A
0683 OSLO

B-blad
Returadresse:
ØVV,
Pb.77 Oppsal
0619 OSLO

Toppdykkere ved Østensjøvannet

Toppdykkerne som holdt til ved vannet i sommer viste seg nærmere bredden enn vanlig, til stor glede for publikum. Foreldrene tok ofte ungene på ryggen, og fisk stod høyt på menyen. Toppdykkeren hekker vanligvis i sjøer med beskyttende takrør eller annen vegetasjon. Reiret er en stor flytende tue. Trekker til åpent vann, hovedsakelig i Vest-Europa. Hodetoppene er nedfelt når fuglen er forstyrret, men reises, spres ut og ristes under parringslekens hoderistingsfase. Mindre ofte sees spillets høydepunkt, pingvindansen, når paret bryst mot bryst reiser kroppene opp av vannet. Kilde: Gyldendals store fugleguide. Foto: Paul Fekjær.

